

SENEZ

ITZULPEN ALDIZKARIA

42 zk.

2011

KULTURA SAILA

DEPARTAMENTO DE CULTURA

Azala eta marrazkiak: Juan Azpeitia, 2011. Serie “Aita, nora zoaz?”.

© EIZIE

© Arantxa Iturbe eta Agurtzane Intxaurragak, beren testuena.

© Itzultzaleek, beren testuena.

© Juan Azpeitiak, marrazkiena.

ISSN: 1132-2152

Legezko gordailua: SS-1152/01

Inprimaketa: Itxaropena, SA - Araba kalea, 45 - Zarautz

SENEZ

ITZULPEN ALDIZKARIA

Zuzendaria:
Karlos del Olmo

Zuzendariordea:
Maite Imaz

Aholku taldea:
Gotzon Egia
Juan Garzia
Josu Barambones

Helbidea:
Zemoria, 25

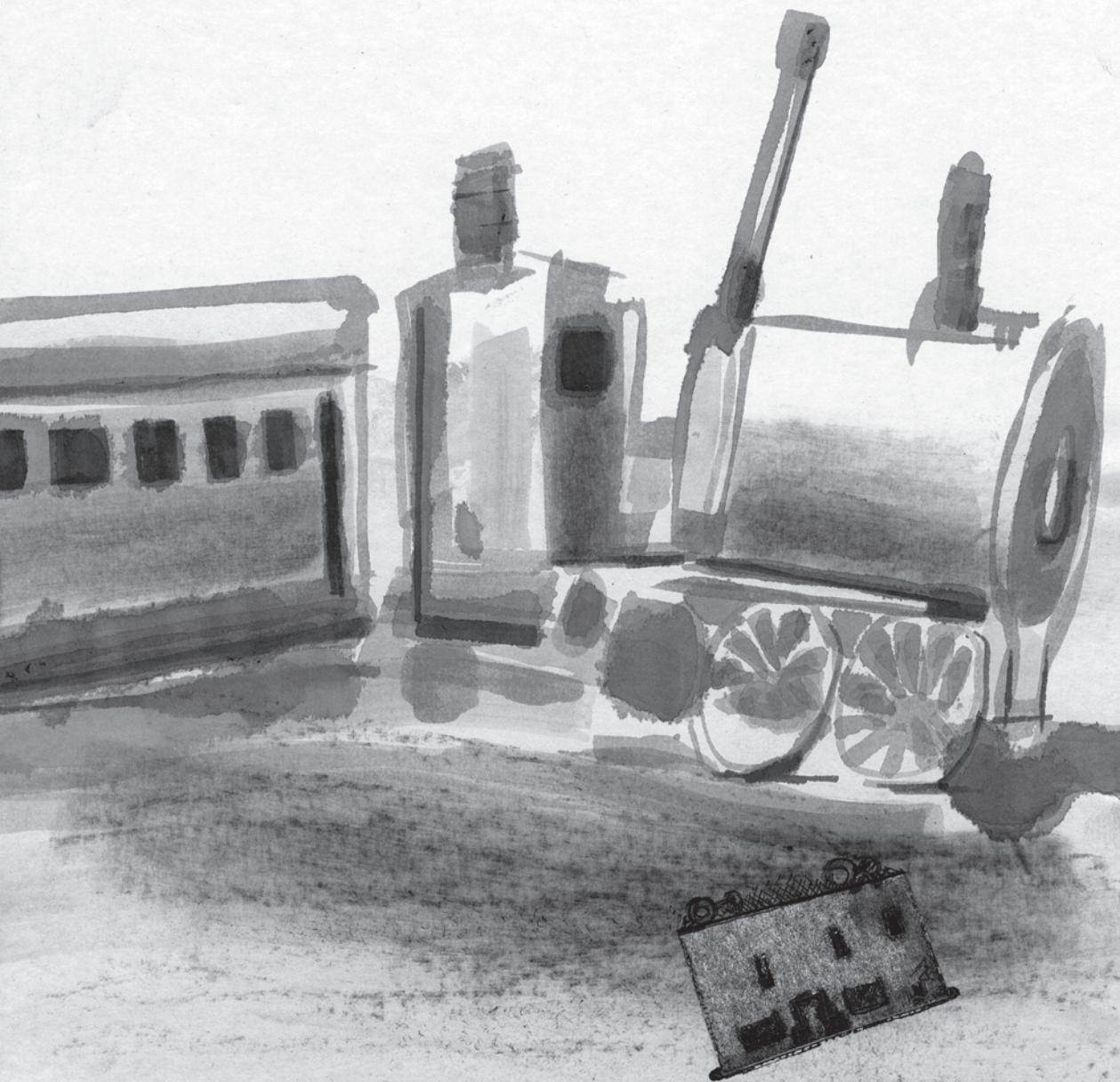
20013 DONOSTIA

Tel.: 943 27 71 11
Fax: 943 27 72 88

senez@eizie.org
<http://www.eizie.org>

Aurkibidea

Aurkezpena / Presentación / Présentation / Introduction	6
Aitarekin bidaian	
Arantxa Iturbe - Agurtzane Intxaurraga	9
Podróz Z Ojcem	
Monika Czerny	29
My Journey with Dad	
Diana Draper	49
Auf der Reise mit Vater	
David Lindemann.....	69
El viatge del pare	
Ainara Munt Ojanguren.....	89
El viaje de mi padre	
Arantxa Iturbe - Agurtzane Intxaurraga	109
Idazlea Itzultzailen lantegian - Narrazio bat	
Itziar Otegi	131
Antzerki itzulpenaren berezitasunak	
Julia Marin Arteaga.....	145
Bikoteak, autopsiak eta familia handiak	
Arantxa Iturbe.....	153
Lantegikideak	
.....	157

Aurkezpena

HIKA konpainiaren antzerki lagin bat ekarri dugu oraingoan *Senez* aldizkariaren zenbaki berezi honetara; hain zuen ere, EIZIEk 2011ko udazkenean antolaturiko “Idazlea itzultzzaileen lantegian” saioaren emaitza: Arantxa Iturbe eta Agurtzane Intxaurragaren *Aitarekin bidaian* antzezlanaren libretotik hartutako lagin bat sei hizkuntzatan (euskaraz, polonieraz, alemanez, gaztelaniaz, catalanez eta ingelesez). Berriz ere oso aberasgarria izan den esperientziaren lekuko, Itziar Otegi mintegiaren koordinatzaileak idatzitako narrazioa ere jarri dugu orriotan. Arantxa Iturbek lantegian bizi izan duen esperientziaz hitz egin digu, eta Julia Marinek, berriz, antzerkiaren itzulpenaren berezitasunei buruzko artikulu bat eskaini digu. Azkenik, lantegikideen biografia laburrak bildu ditugu.

Presentación

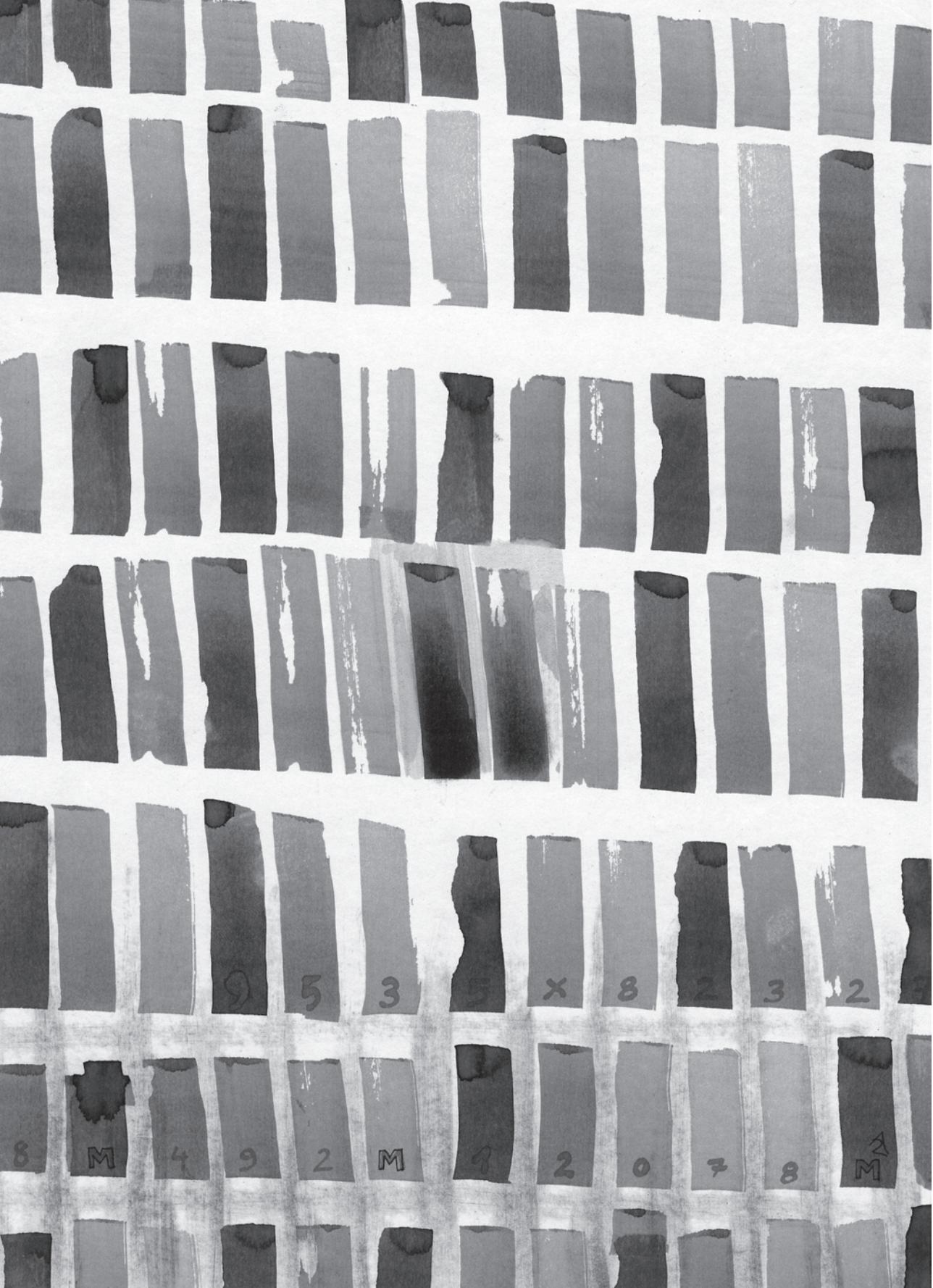
El número especial de la revista *Senez* que presentamos en esta ocasión está dedicado a una obra teatral de la compañía Hika. Más concretamente, reúne los frutos del taller “El escritor y sus traductores” organizado por EIZIE en otoño de 2011. Se incluyen en él fragmentos seleccionados del libreto de *El viaje de mi padre*, de Arantxa Iturbe y Agurtzane Intxaurraga, en seis lenguas (euskería, polaco, alemán, español, catalán e inglés). Testigo, una vez más, de esta experiencia tan enriquecedora, Itziar Otegi, coordinadora del proyecto, narra en estas páginas lo vivido en el taller. Arantxa Iturbe describe su visión personal de esta experiencia. Julia Marin, a su vez, nos ofrece un artículo sobre las particularidades de la traducción teatral. Completamos este número de *Senez* con las biografías abreviadas de los participantes en el taller.

Présentation

Ce numéro spécial de la revue *Senez* nous montre un échantillon du théâtre basque. Il présente plus précisément le résultat du travail réalisé dans l'atelier « L'écrivain et ses traducteurs », organisé par l'association EIZIE à l'automne 2011. Il comprend des morceaux choisis de la pièce *Aitarekin bidaian* (voyageant avec mon père) écrite en euskara par Arantxa Iturbe et Agurtzane Intxaurraga, et leur traduction en cinq langues (polonais, allemand, espagnol, catalan et anglais). Coordinatrice de cet atelier et témoin privilégié de cette enrichissante expérience, Itziar Otegi expose ses impressions dans ces pages. Arantxa Iturbe nous fait part de son point de vue sur ces journées et Julia Marin nous offre un article sur les particularités de la traduction d'œuvres théâtrales. Pour finir, ce numéro spécial de *Senez* recueille les biographies résumées des personnes qui ont pris part à cet atelier.

Introduction

This special edition of *Senez* focuses on a play, and more specifically, describes the results of the “Writer – Translator Workshop” organised by EIZIE in the autumn of 2011. The special edition contains excerpts from Arantxa Iturbe and Agurtzane Intxaurraga’s play *Aitarekin bidaian* in six different languages: Basque, Polish, German, Spanish, Catalonian and English. Once again, the workshop proved highly enriching, and to testify to that fact, Itziar Otegi, the workshop coordinator, recounts her impressions of the whole experience. Arantxa Iturbe also gives us her personal perception of the workshop and Julia Marin explores the specific characteristics of theatrical translation. Finally, the edition also includes a series of brief CVs of all participants.

8 M 4 9 2 M 9 2 0 7 8 M

9 5 3 X 8 2 3 2

AITAREKIN BIDAIAN

Arantxa Iturbe - Agurtzane Intxaurraga

HIKA Teatroa

Sinopsis

Patxi aitarekin bizi da, bakarrik. Ama hil aurretik, hitz eman zion aita azkeneraino zainduko zuela. Ez zekien, ordea, zer zaila izango zitzaison hitza betetzea. Ahalegin horretan bizitza aldatuko zaio. Maite emaztegaia galduko du, lanari eustea kosta egingo zaio, eta, batez ere, aitarekiko erlazioa izugarri zaila bihurtuko zaio, aita gaixotzen eta oroimena eta izana galtzen doan heinean. Bide horretan, haatik, aita ezagutzera helduko da, osaba Juanen itzal oraindik luzea argituko du, eta bere bizitzaren istorioa ulertzera iritsiko da. Horretarako, ordea, beharrezkoa izango da bidaiaren azken geltokira heltzea.

Eszenatokiaren paretak agerian dira. Lurrean sakabanatuta etxeko altzari eta tresna ugari. Guztien artean lauk deituko digute atentzioa: akordeoia, bi maleta, esekitokia amaren arroparekin eta telefonoa.

Bi aktore eszenatokira sartu. Bata eszenatokiaren albo batean dagoen aulkia batean eseri, eta, bestea, aurrealdera etorri eta argi aldaketarekin batera hitz egiten hasiko da.

AITA-AKTOREA: “Zaharrak, gauzak dira” esaten ziguten gure zaharrek (*Barre minduz*) eta barre egiten genuen zaharren gauzak zirelakoan. (*Etsipenez*) Eta barrea zimurtu egiten da ziztu batean. Eta ahazten hasten zara. (*Pausa*) Ahaztu... Lehendabizi, gauzak: non sartu ote ditut giltzak? Geroxeago, hitzorduak: ze egunetan itzultzeko agindu zidan medikuak? Eta apuntatzen ikasten duzu... (*Etsipenez*) apuntatutakoa begiratzea ahazten duzun arte. Ahazten duzu bezperan izandakoa, goizean esandakoa, iluntzean egitekoak. Ahazten zaizkizu pastillak, betaurrekoak, izenak, urtebetetzeak, aurpegiak, bideak. Eta azkenik, ahazten zaizu non zauden eta zergatik, eta nor zaren. Ahaztu. Dena. Ona eta txarra. Ahazteak merezi duena eta ahaztea lastima dena. Ez dago ahanzturarentzat hesirik. Nor izatetik ezer ez izatera eramatzen zaitu ahanzturak. Zu, baina ez zu bakarrik: ezereza bihurtzen zarenean, beste guztiak zurekin. Gauza bakarra gogoan: zaharra, gero eta zaharrago. Erremediorik gabe. Atzera bueltarik gabe.

ANTZEZLANAREN HASIERA

(ARGI ALDAKETA)

Tren hotsa gero eta hurbilago, gero eta ozenago. Trena inguratzen ari da ziztu batean. AITA eszenaren erdian, zoriontsu. Ez du tren hotsik entzuten. Bere akordeoi

“imajinarioa” jotzen ari da, bere munduan erabat murgilduta. Melodia berri bat asmatzen ari da, munduko melodiarik ederrena. Eta oso ondo ateratzen ari zaio. Trenak bozina joko du.

Espazio berean, beste plano batean, PATXI, semea, erabat kontzentratuta biderketak egiten etengabe. Ez dauka ez paperik ez boligraforik eskura. Buruz ari da.

PATXI: Bederatzi mila bostehun eta hogeita hamabost, zortzi mila berrehun eta hogeita hamaiaka aldiz, hirurogeita hemezortzi milioi laurehun eta laurogeita bi mila bostehun eta laurogeita bost. 9535, 8232 aldiz, 78 milioi, 492 mila 120. 9535, 8233 aldiz, 78 milioi, 501 mila, 655. 9535, 8234 aldiz...

Bitartean, AITA ikusten dugu kantari eta akordeoi imajinarioari doinu zoragariak ateratzeko ahaleginean. Melodia tarareatzen ari da; pozik dirudi emazteari hitz eginez.

Bigarren planoan, MUSIKARIAk bere abestia eskaintzen du:

Bitztaren bidaian
maletak ere badira,
karga handiko maletak
hutsuneak bezain pisuak.
Azken geltokian ordea
dena da arin
srinegi aukera
birentzako bidaia latzean.

Ondoren, AITAren pentsamendua ari zaigu hizketan, ahots goraz.

AITA: *Rubia*, gaur badun zerbait airean! Desberdin sentitzen naun: sasoiko, indartsu... ezagutu hindudan egunean bezalaxe. Gogoratzen, *Rubia?* Gogoratzen nola igo hindudan aidean trenera? Eskutik heldu, tira nire aldera eta aupa, *Rubia!*, *hator hona!* Gazteak ez baitin ezinik. Eta nik (*Buruari kolpetxoak emanez*) gazte jarraitzen dinat! (*Ilusionatuta*) Krixton gogoa zaukanat hirekin egoteko. Bai horratio! Eta (*Berriz buruari kolpetxoak emanez*) honek zerbait nahi dueñean... (*Airean*) Hiri tira eta niregana ekarri hindudanean

bezala. (*Ordukoa gogoratuz*) *Hator hona, Rubia!* Eta hik: Ni, rubia? Beltzarana naiz-eta!, eta gero barre. Hire barre hori... barre zoragarri hori! (*Barre egiten du, oroitzapenetan galdua*) Nire *Rubia!* (*Errealitatera itzuliz*) Orain... entzun hau. Oso gutxi falta zaidan. Entzun! Ederra, e?! (*Tarareatuz*) Ederra benetan. Hi adina, *Rubia*. Ederretan ederrena.

AITAri melodiaren buelta bat zintzilik geratu zaio. Eten egingo du bere jarduna une batez. Ez daki nola jarraitu. Segundo erdiz ematen du desorientatuta dagoela, eta ondoren, berriz, bere onera itzuli dela, baina ez da hori. Bere melodiari ze jarraipen eman asmatu ezinik dago. Saiatuko da behin eta berriz. Ez du etsiko, ordea. Segituan itzuliko zaio irribarrea eta berriro ekingo dio melodiari hasieratik.

AITA: Gutxi falta zait, dedio! Ia-ian daukat!

Trenaren hotsa, trenaren bozinak eta melodía nahastu egingo dira.

PATXI aulkikitik altxako da eta deiadar egingo du.

PATXI: Aita!!!!!!

MUSIKARIA: Bigarren geltokia: Esekitokia. Ama! Zer jantziko dut?

3. eszencia

AITA, etsita, negar txikian ari da. PATXIk lanak amaitzeko aprobetxatuko du. AITA gero eta etsiago dago.

AITA: Zergatik ez? Etortzea nahi dut. *Rubia!* Jakin behar du piezaren buelta erdi bat falta zaidala. Zatoz, *Rubia!* Kontutxo bat daukat zuretzat... Beldurtuta nago, ama. Bai, ni beldurrez. Zu joan eta beldurra etorri! Ez dut berarekin bakarrik egon nahi... Ixo, ixo... ez du ezer esaten baina nik badakit hortxe dagoela. Argia itzaltzen dit; badaki beldurra diodala iluntasunari... (*Txistu egiten dio, goxo*) *Fiuuu! Rubia?* Zugan pentsatzen dudanean, orduantxe bakarrak ihes egiten dit beldurrak. Zergatik joan zara? Zuk badakizu zure eskuak behar ditudala beldurra uxatzeko; zure ezpainak nik

irribarre egiteko; zure ile beltzarana nik *Rubia* deitzeko. *Rubia...* (*PATXIri begira, etsita bezala*) Bera hor dago, bai. Beti hor, zelatan... irrik egin gabe... badakit nik nor den. (*Pausa*) “Aita” esaten dit. Ja! Aita! Niri sartuko dit ziria! (*Isilpeka*) Hori ez da nire semea. Hori Juan da. Juan alua!!... Ez. Ez naiz hasiko zure nebaz gaizki esaka! Hitz eman nizun eta ni hitzeko gizona naiz. Baino orain ere ez naiz ni hasi xaxatzen, “alproja” gora eta “alproja” behera! Zergatik begiratu behar dit goitik behera nire umearen aurrean? Jaun eta jabe bera balitz bezala? Esker txarrekoa, gizona! Familia honetan tokia egin diogu, zer demontre!! Erraza da ba *don-perfekto*kin bizi! (...) Zer? (*Urduri*) Barkatu, maitea, barkatu. Ez nuen hori esan behar. (...) Badakit bere dirua behar dugula aurrera egiteko. Mesedes, ez jarri triste. Esaidazu zerbait... Ezin zaitut triste ikusi. Zu ez. Ez alde egin. Nora zoaz! Nora zoaz, *Rubia!* Nora zoaz!!!!... Ez joan, ama...!!! Ama! Zurekin nahi dut! Zurekin!

PATXI sartuko da eta ezingo du AITAren negarrekin.

PATXI: Aita, ixo... Aita, ixo! Ama hilda dago... ama...

PATXI aldendu egin da eta argiak esekitokia erakutsiko digu. PATXIk bertako arropak hartu eta mekanikoki jantzi egingo ditu, egunero gauza bera egiten dueñaren zeremoniarekin. Amarena eginez hurbilduko da AITAren gana. PATXIk badaki ez dagoela AITA lasaitzeako beste modurik. AITAri begitartea alaitzen zaio.

AITA: Maitea! Etorri zara, beti etortzen zara... Eskerrik asko! Uste nuen... uste nuen... (*Lasaitua hartuz*) Ezer ez. Bai apaina zaudela, nik oparitutako soinekoarekin... (*Eskua hartzen dio goxoki*), plazako begi guztiak zugan biltzeko moduan! Ederrenetan ederrena. Eta zuk nirekin nahi! Kaben zotz! Ez da erraza ulertzen, ezta? Eta zu bitartean barre goxoan. Zenbat barre egin dugun elkarrekin! Ze demontre! Mundu honek barrezka hartzea baino ez du merezi. Eskerrik asko. (*Muxu ematen dio eskuan*) Zatoz, mademoiselle. (*Konplizitatez*) Oraindik gustatzen zaizu, ezta?

Eseri egiten dira biak.

AITA: Nahi al duzu entzun? Oso gutxi falta zait. (*Melodia tarareatuz*)
Itzela! Ederretan ederrena! Zu bezala...

PATXI-AMA: Zer moduz zaude?

AITA: Ondo. Orain oso ondo. Eta zu?

PATXI-AMAk ez dio ezer esango. Begira-begira jarriko zaio.

AITA: Ei, ei, ei... begi horiek triste daude... zer duzu?

*Akordeoi soinuarekin batera AITAk besoa luzatuko dio amari, dantzarako goni-
bitea eginez.*

AITA: Zatoz... ilargira eramango zaitut. Ilargira! Ahaztu orain Juanek
esan dizuna! Utzi diru kontuak... Ikuisko duzu akordeoia eskura-
tzen dudanean, mundua lortuko dut zuretzat! Eta ilargia ere bai
haren bueltan...!

*PATXI-AMAk begirada alboratzen du. AITAk kokotsetik heldu eta aurrez aurre
jarriko dio aurpegia.*

AITA: Ez dira oso garestiak, maitea. Kia! Ohe azpian gordetzen duzun
diru horrekin nahikoa izango dut. Honezkero iritsiko zaizu umeari
oinetako berriak erosteko ere...

*PATXIk amaren arropak erantziko ditu mugimendu bakarrean. AITAk bere be-
soekin heldu AMA oraindik hantxe balego bezala. PATXI koadrotik ateratzen da
eta bere tokia hartuko du eszenatokian.*

PATXI: Ez, ama. Aitak ez daki, baina osaba Juan joan denetik diru hori
lortzeko lo ordu asko galdu dituzu!

AITA: Segi dantzan, *Rubia!* Segi dantzan!

PATXI: Ez, ama! Ezin diozu horrenbeste kostatako diru hori berari eman.
Guretzat da! Gu bizitzeko da! Nire oinetako berriak, ama... Esko-
lan barre egiten didate galtzerdiak ikusten zaizkidalako. Ama...

Eszenatokiaren bestaldean...

AITA: *Rubia... Rubia!!!*

PATXI: Ez!!!!

AITA: Eskerrik asko! Zoragarria zara, *Rubia!* Akordeoi honekin bai!
Honekin jarriko dizut bai nik mundua zure hanka puntetan!...

PATXI: Ez, ama. Ez entzun! (*Pausa*) Aitak ez daki zer den zapatak urratuta ibiltzea! Nola jakingo du? Osaba Juanek esaten duen bezala oinak lurrean jartzen ez daki-eta!

AITA: (*Dantzarekin jarraituz*) Segi hegan! Segi hegan, *Rubia!*

PATXI: (*Negarrez*) Ez ama, aitak ez daki...

PATXI AITA dagoen tokira hurbildu eta berriz ere mugimendu bakar batean AMAren arropa jantzi eta AITArekin dantza egiteari ekingo dio. Dantza bukaera rara iritsi da eta AITAK musu emango dio bere maiteari.

PATXI kolpetik apartatu egingo da.

PATXI: Aita!

AITA: (*Lizun, jostalari*) Non da gure etxeko ipurdirik politena?

PATXIk haserre amaren arropak gainetik modu zakarrez kendu eta aldendu egingo da.

PATXI: Nahikoa da! Nahikoa da! Nazkatuta naukazu! Bainaz zertan ari naiz? Zergatik onartzen dizut hau guztia? Ni ez naiz ama bezalakoa. Nik ez zaitut berak bezala maite... Nik... nik... (*Larrialdien telefono zerrenda*) SOS deiak 94-667788, Gurutze Gorria 666554433, Dya..., Emakunde 696696. Emaus...

AITA-AKTOREA: Laugarren geltokia: Bi Maleta. Elkarrekin egindako bidaia.

5. eszna

AITA-AKTOREAk bigarren maleta hartu eta bestearen ondoan jartzen du. Bi

maleta orain eszenatokiaren erdian argiztatuak. AITA maletara hurbildu eta gai-nean eseriko da. AITAK bizitzaren ipuina kontatuko dio PATXIri. Edo uste horretan ari da behintzat. PATXI zutik alboan, ondoan beste maleta.

AITA: Seme...

PATXI: Zer, aita?

AITA: Ipuin bat kontatu nahi diat.

PATXI: Ez zaizkit ipuinak gustatzen, aspertu egiten naute.

AITA: Utzidak. (*Pausa*) Bazen behin, mutiko bat, txintxoa oso, eta familiarekin oporretara joan zen kontentu-kontentu. Ur putzu handi baten ondora joan ziren.

PATXI maleta egiten hasiko da. Oso zerrenda luzea du.

PATXI: Hiru pare alkondara: horia, urdina eta zuria.

AITA: Gustatzen?

PATXI: Ura?

AITA: Ipuina.

PATXI: Bai. (*Berera*) Lau pare galtza, bi tergalezkoak eta beste bi panazkoak.

AITA: Eta ura?

PATXI: Galtzerdiak: bost pare; seigarrena, lotarako. Baita... dozena erdi kantzontzilo ere.

AITA: Ur asko, asko!

PATXI: Dozena erdirekin nahikoa izango duzu.

AITA: Asko! Ur izugarri! (*Eskua tetxuraino luzatuko du*) Honaino bai gutxienez! Eta ba al dakik zer gertatu zitzaion mutikoari?

PATXI: Ez zekien igeri.

AITA: Nola dakik?

PATXI: Mutiko txikiiek ez dute igerian jakiten.

AITA: Gure mutikoak ez zekien, ez. Urak beldurra ematen zioan. Belau-netik gora bustiz gero marruka hasten zuan.

PATXI: Itotzeko beldurrez.

AITA: Horixe bera, baina haren aitak eta amak, sartzeko, beldurrik gabe! Oina muturraz lurra ukitzen zuen bitartean ez zegoela arriskurik. (*Berriro kontalari*) Azkenean, egin dik mutikoak aurrera, orain pausoa, orain bestea! Eta bat-batean umeak txilio egiten dik: ama!!! Ama izoztuta geratu zuan. “Ama, ama! Lagundu！”, oihu egiten zian ume gaixoak.

PATXI: (*Xurxulatuz*) Ama, lagundu...

AITA: “Lagunduiozu” esan zioan amak osabari. “Itotzen ari da！”, “atera nire txikia uretatik!! Zuk badakizu igerian!!”.

PATXI: Lagundu!

AITA: (*Pausa*) Bainan orduan oinetakoak kendu...

MUSIKARIA: Bainan orduan, oinetakoan kendu...

AITA:...Eta berak egin zian salto!

MUSIKARIA:...Berak egin zian salto!

AITA: Itsu-itsuan! Azkenekoz ikusi zian pare hartantxe! Sartu zian eskua barrura, eta ezer ez! Sartu zian berriz ere harago, baina han ere ezer ez. Ez zian etsitzen, eta halako batean, “Bai!” oihu egin zian. Bai! Hemen! Eta tira egin zian, bere indar guztiekin iletatik helduta! Eta gorpu eraman zian putzu ertzeraino bere txikia. Amaren oinetara... Amak ez zian ezer esaten. Nebaren alboan jarraitzen zian, biak hantxe: mutu, itsu, izoztuta. Eta bitartean nik (*Lehendabiziko pertsonara pasatuz*) txikia lurrean utzi eta hasi ninduan bularrean eragiten eta arnasa ematen... Hartu arnasa txiki... hartu arnasa... hartu arnasa! (*Arnasa falta zaio, itotzen ari da*)

MUSIKARIA: Hartu arnasa, hartu arnasa, hartu arnasa...

PATXI: (*Bat-batean bere onera etorri balitz bezala. Bat-batean ipuinaren benetako zentzuaz jabetuz bezala*) Aita... Aita??? Zu... Zergatik ez didazu sekula esan?

Isiltasuna. AITAren arnas hotsa bakarrik entzuten dugu.

AITA: (*Pasatu da beste historia batera*) Aitak beti esaten zion: etzan uretan. Eta mutikoak ez zuen nahi izaten, berriz itotzeko beldurra zeukan. Bi aldiz itotzerik balego bezala! Eta aitak “etzan lasai”, “ni hire ondoan egongo nauk beti”.

MUSIKARIA: Hire ondoan. Beti.

AITA: “Begira... eskua jarriko diat tripa parean”.

PATXI: Bai, aita. (*Goxo, ipuinean parte hartzeko prest*) “Ez askatu, aita!”

AITA: “Fida hadi nitaz. Ez haut askatuko. Beti helduko diat hemen azpitik”.

PATXI: “Eta eskua kentzen duzunean, zer?”

AITA: Hi ez arduratu orain horretaz! Eragin besoei: bati lehendabizi, besteari ondoren. Txandaka. Errota bahintz bezala.

PATXI: Honela?

AITA: Oso ondo, horrelaxe! Eta orain hankei gora eta behera!

PATXI: Begira, aita! Igeri egiten ari naiz! Errota bezala!!! Errota bezala!!!! Ikasi dut, aita!!!

PATXIk igeri eginez eszenatokia alderik alde zeharkatuko du. Alborik albo eta aurretik atzera eta alderantziz. Pozez gainezka dago.

PATXI: Ikasi dut!!! Ikasi dut!!!

AITA: (*Hunkituta*) Bai, seme. Ikasi duk! Txapelduna haiz igeri egiten! (*Abestuz*)

PATXI: (*Igeri egiteko modu ezberdinak probatuz*) Begira! Begira zein ondo ari naizen!

AITA: (*Bat-bateko nekeaz*) Bai. Igeri egiten ari haiz. Bakarrik igeri egiten. Hemendik aurrera ez duk beharko nire eskua tripa azpian. Ikusten?

PATXI: Aita...

AITA: E?

Bat-batean, biak isilik geratuko dira. Mutu. Bakoitza bere pentsamenduetan. Ne-katuta. Izugarrizko ahalegina egin balute bezala.

PATXI: Aita... Zuk...

AITA: Xxxx... lotarako ordua duk.

PATXI: Aita... zuk ez dakizu igerian. Osaba Juan berri...,

AITA: Juan, jain, jun, jan.

PATXI: ...Igerilari oso ona zen. Zu ez zaitut sekula ikusi gerritik gorako uretan.

AITA: Zer ez didazu ikusi?

PATXI: Zu. Igeri egiten.

AITA: Bihar igerian joango zara urrutira... ikusiko duzu!

PATXI: Bai.

PATXIk zutitu eta maletak zabalduko ditu.

MUSIKARIA: Bosgarren geltokia: Telefona. Minak barrutik deitzen du

6. eszena

Goiza da. PATXI telefonoa eskuetan duela, geldi. Ez daki zer egin. Deitu-ez deitu dabil: altxatu, eseri, zenbakia markatu, moztu... Hurbildu, aldendu, eseri, izerdia lehortu, eskuak morokildu... AITA, metro gutxira eserita, burua urrutti due-la, bere mundu paraleloan murgilduta, akordeoiarekin bere betiko pieza osatu

nahian jo eta su. PATXIk hartu du erabakia: den-dena aitortzea erabaki du. Zutitu, AITAren ondoan eseri eta hizketan hasiko zaio.

AITAk akordeoia jotzen jarraitzen du.

PATXI: Entzuidazu, aita: zahar-etxe batean gela eskatu dizut.

AITAk berean, kasurik egin gabe.

PATXI: (*Urduri*) Konturatzen al zara horrek zer esan nahi duen? Zahar- etxe batean!

PATXIk desesperazio puntu batez, zutitu, eta AITAri eskuetan daukan akordeoi imajinarioa kendu egingo dio, eta sofa gainean utziko du.

PATXI: Aita, utzi hori orain... Uztazu soinua pixka batean. Garrantzi- tsua da hau.

AITA, negarti, ustez akordeoia dagoen tokira begira geratuko da.

PATXI: Ulertzea nahi dut, ulertuko didazun azkeneko gauza izango bada ere.

AITA: Ezingo al dut soinurik jo?

PATXI: Bai. Oraintxe emango dizut. Baino orain entzuidazu.

AITA: Pieza bukatzeko oso gutxi geratzen zait.

PATXI: Badakit. Buelta bat bakarrik. Segituan utziko dizut.

AITA: Bai, mesedez, gure amari zor zioagu. Oraingoan bai, oraingoan, ilargira joango nauk berarekin.

PATXI: Ez daukat zalantzarak.

PATXI berriz ere AITAren ondoan eseriko da, eta bi eskuetatik helduko dio.

AITAk askatu egingo ditu eskuak eta bereak aztertzeari ekingo dio.

PATXI: Oso zahar-etxe polita da, eta erosoa. Zuretzako logela izango zenuke, eta edozer behar izanez gero, tinbre bat beti alboan, nahi duzunean deitzeko: txirrin-txirrin. (*Pausa*) Mendi kasko baten gai-

nean dago. Handik herri guztia ikusten da. Trenbidea ere bai...
Baita gure etxea ere. Gure...

PATXI *"gure" hitza trabatuta geratuko zaio. Zerbait hautsi zaio barruan.*

PATXI: Lehengoan izan nintzen ikusten. Jendeak oso pozik zirudien.

AITA, *automata bat bezala, berriz ere akordeoia jotzen hasi da.*

PATXI: Aita...! (*Atentzioa bildu nahian*) Aita, txirrin-txirrin! Aita, oraindik ez dizut soinua itzuli!

AITA *harrituta begiratuko dio. Bainax itxuraz, adi.*

PATXI: Amari hitz eman nion zainduko zintudala. Hitz eman nion elkarrekin egingo genuela bidaia. Bainax, hain dira desberdinak gure bideak, aita! Hain desberdinak...

AITA: Ez tristetu, seme. Egingo diat hiri ere pieza polit bat (*Begia keinatuz*) Maiterekin dantzatzeko. Zergatik ez diok deitzen? Deituiook. Bainax ez esan nik egin dudanik! Nik ere ez zioat esango. Gure sekretua izango duk. Hik heldu gerritik, eta jira alde batera, gero bestera...

PATXI: Maite ez da ama bezalakoa, aita.

AITA: Amak hegan egiten dik dantzan hasitakoan.

PATXI: Badakit. Maitek ez daki dantzan.

AITA: Ez nauk harritzen! Beti traste hori eskutan hartuta!

PATXI: Aita! Zer daukazu ordenagailuen kontra?

AITA: Zer?

PATXI: Ordenagailuak... Maiteri hondatu egin zenion berea. Gogoratzan?

AITA: Pieza polit bat. Horixe duk. Neronek egingo diat.

AITA *berriz ere akordeoi imajinarioa jotzen hasiko da.*

PATXI: Alferrrik ari zara, aita! Zure soinua nik daukat.

PATXIk akordeoi imajinarioa airean altxako du eta erakutsi egingo dio.

AITA: Ekarri hona!

PATXI: Ekarri! Ez, ez... zuk etorri beharko duzu bila!

AITA: Soinua behar diat nire pieza bukatzeko!!

PATXI: Emango dizut, harrapa ezazu!

PATXIK akordeoi imajinarioa berriz ere airean altxatuko du.

AITA: Ez badidak ematen, piezarik gabe geratuko haiz! Hik ikusi!

PATXI: (*Jende imajinarioari, jolasti*) Bai! Aizue! Akordeoi zoragarri bat daukat hemen; munduko piezarik politenak egiten ditu! Zenbat ordainduko didazue!?

AITAk begiak itxiko ditu eta PATXIri bizkar emanda jarriko da.

AITA: Jolaserako hago, e? Hiru arte kontatuko dut. Eta hiru kontatze-rako, hementxe, nire oinetan nahi diat soinua, aditu? Bat...

PATXI: (*Obedituz*) Baaale... konforme...

PATXIk, oraindik barrez, AITAren oinetan jarriko du soinu imajinarioa.

AITAk begiak zabalduko ditu eta makurtu egingo da, emozionatuta, bere soinua hartzena.

PATXIk hunkituta begiratuko dio.

PATXI: Ni prest nago zure piezak ikasteko, aita!

AITA: Bukatu egin beharko diat lehendabizi! Bestela kosta behar zaik ikastea!

PATXI: Dantza ere egingo dut zure doinura, zuk hala nahi izanez gero!

AITA: Nirekin ez! Hik hire neska horrekin egin behar duk!

PATXI: (*Suabe, ez batere agresibo*) Ez dut Maiterekin dantza egin nahi!

Maite joan zen, aita. Edo zu edo bera esan zidan. Eta nik ulertu egin nuen, ulertzen? Ni orain zurekin nago, aita. Zure akordeoia

zaintzeko, hala nahi baduzu... Bainan lagundu egin behar didazu. Pixka bat lagundu.

AITA: (*Hunkituta*) Bai, baina bihar...

PATXI: Bihar biharkoak! Bihar nagusiarengana joan beharko dut eta oso haserre daukat.

AITA: Juan kabroi hori...

PATXI: (*Barre txikia*) Haserretzen denean badu osabaren antza, bai... Haserre txarrekoak biak! Burua ere lanera eraman behar dela leporatu zidan atzo! Eta burua etxeen uzten banuen, lana ere etxera ekartzeko!

AITA: (*Sinetsita, bene-benetan*) Lagunduko dizut burua bilatzen. Zu ez arduratu. Ez du urrutি behar. Sofan bertan igual...

AITA *buruaren bila hasi da.*

PATXI *k berriz ere dibertituta-hunkituta begiratuko dio.*

PATXI: Etxe honetan dena sofan ezkutatzen da!

AITA: Ezkutaleku ona da! Buru, burutxo, hor zaude, burutxo? (*Patxiri, bete-betean*) Deituiok heuk, seguruenik hiri kasu gehiago egingo dik niri baino.

PATXI: Jakina. Nirea da-eta! (*Lotsa eta gogoa biak nahastuta*) Buru, burutxo...

AITA: (*Keinuz tingoago aritzera animatuko du*) Tira... beldurrik gabe. Emaiok!

PATXI: (*Animatua*) Ei, buru, buru handi! Artaburu!

AITA: Hori duk eta! Tinkotasunez, jakin dezala heu haizela nagusia.

PATXI: (*Sinesten hasita*) Ei, buru... burutzar zikina! Non demonstre hago?

AITA *barrezka ari da gustura. Bitartean, PATXIk indarrak bildu nahian arnasa*

hartuko du birritan sakonetik... Gero orro moduko bat egingo du erasorako pres-tatzeria doan animalien pare.

PATXI: Aaaa!!! Burutxo!! Jolaserako hago, e? Hiru arte kontatuko diat.

Eta hiru kontatzerako, hementxe, nire oinetan nahi haut, aditu?
Bat...

Horretan, AITAk geldi egoteko keinu egiten dio. Ezer esan gabe sofa azpira hur-bildu eta bertatik buru imajinarioa eskuetan hartu eta semeari ematen dio aurpe-gi inozoz.

AITA: Ezikusia egiten ari zuan! Baino gu bizkorrago ibili gaituk.

PATXI: Batez ere zu, aita.

PATXIk buru imajinarioa bere buruan jartzen du.

PATXI: Eskerrak topatu duzun!

AITA: Ez du gozoa izan behar bururik gabe ibiltzeak.

PATXI: Ederra egin behar nuen! 9535 bider 9002? 85 milioi, 834 mila eta
70!

AITA: (*Mirestuta*) Ze gauza politak esaten dituzun!

PATXIk sorbalda gainetik pasatuko dio eskua, maitakor.

PATXI: Moldatuko gara elkarrekin... Segi zure piezarekin, aita! Buka-tzen duzunean erakutsiko didazu, eta hura bukatutakoan hasiko gara berriarekin! Eta igeri egitera joango gara! Seguruasko ez dugu osaba Juanek bezain ondo sekula egingo!

AITA: Juan kabroia! Alua!

PATXI: (*Bat-batekotasunez*) Kabroia eta alua!

AITAK harrituta eta era berean mirestuta begiratuko dio. PATXI bera ere harritu-ta dago. Ezin du ulertu oraindik halakorik esatera ausartu denik.

AITA: Hori duk eta!

PATXIk atzera egin beharrean, aurrera egitea erabakiko du. Arnasa sakon hartu ondoren, oraingo honetan intentzio osoz esango ditu hitzak.

PATXI: Aaaaaa! Kabroia eta alua!

AITA: (*Gora begiratuz. Barrezka*) Oraingoan ez naiz ni izan!

PATXI: (*Lotsagabekeri eroaz, barrezka ere*) Juanito txoropito!!! Begira, igeri egiten ari nauk!

PATXIk parodia eginez, igeri egiten. AITA bitartean uluka eta bibaka.

AITA: Aire, Juan, eta ez gehiago itzuli!!!

PATXI: Osaba txoropito, Satanas nauk!!!

AITA eta PATXI barre algaraka daude, lehertzean.

AITA: Tu! Tu! Txoropito!!!

PATXI: Txoropito, Juan! Begira, igeri egiten ari nauk, aitak erakutsita! Juan buruarina, txepela eta txokila!! TXOROPITO!!!

Mozkorraldi hau baretzen doan neurrian...

PATXI: (*Barrez*) Ez da erraza hark bezain ondo egitea! Baino ito gabe aurrera egitea bada zerbait! Eta gauetan ipuinak kontatuko dizki-zut edo zuk niri! Eta...

PATXI emozionatuz joan den arren, AITA ez da akordeioa jotzen hasi.

AITA PATXIri begira dago, ezerezari begira bezala, begirada galdua.

PATXI: Eta lanean errieta egiten badidate, etxearen aurreratuko ditut lanak! 9535 9003 aldiz, 85 milioi, 843 mila, 605!!! Kontabilitate triste batek ez nau kikilduko! Buru hau ez da hain erraz herdoolduko! Ez behintzat ariketa hauek egiten jarraitzen badugu. Gauzatxo bat bakarrik: hitz eman behar didazu ez zarela gehiago bakarrik trenbidera joango! Biok joango gara nahi duzunean trenak pasatzen ikustera! Baino estaziotik! Oso ondo ikusten dira handik! Trenbidetik bertatik baino hobeto!

AITAk ez du begirik itxi ere egiten. Ezezagunari bezala begiratuko dio PATXIri.

PATXI: Ez al duzu trenak ikustera joan nahi nirekin?

AITAk mutu begiratuko dio.

PATXI: Aita, esaidazu zerbait: moldatuko gara, baietz? Ez al zaude kontentu? (*Albo batera eta bestera begiratuz*) Non utzi duzu soinua?

AITA: Ze soinu?

PATXI: Zurea! Munduko piezarik ederrena osatzen ari zara amarentzat!
Eta hura bukatutakoan...

AITAk ez diola ulertzen adieraziko dio begiradarekin.

AITA: Nolaz dakizu nire piezarena? Nor zara?

PATXI lur jota utziko du AITAren galderak. Eseri egingo da une batez. Bainaz ez daukan tokitik indarra ateraz, zutitu egingo da berriro.

PATXI: Zure semea naiz. Patxi.

*AITAk out begiratuko dio, ezertxo ere ulertu gabe. PATXI, bere desesperoan, ese-
kitokira joan eta amaren jantziak janzen hasiko da.*

PATXI: Eta zu nire aita!

MUSIKARIA: Ahazten zaizkizu pastillak, antiojuak, izenak, urtebetetzeak, aurpegiak, bideak. Eta azkenik, ahazten zaizu non zauden eta zergatik, eta nor zaren.

PATXI: Zuk erakutsi zenidan igerian zeuk jakin gabe! Zuk atera ninduzun uretatik itotzear nengoela! Eta gero handia egin nintzen eta lanpostu eder bat lortu nuen. Ama eta hirurok joan ginen afaltzera lehendabiziko soldatarekin, akordatzen?

PATXI jantzi da erabat ama eta AITA bere onera ekartzen saiatuko da.

PATXI: Ama oso harro zegoen gutaz... eta zuk orduko hartan ere danszan egitera atera zenuen... Akordatzen, aita?

MUSIKARIA: Ez dago ahanzturarentzat hesirik. Nor izatetik ezer ez iza-
tera eramatzen zaitu ahanzturak. Zu, baina ez zu bakarrik: ezereza
bihurtzen zarenean, beste guztiak zurekin.

PATXIk, eroen dantzan, arrastaka darama aita.

PATXI: Jiratu nirekin, aita. Orain alde batera eta gero bestera... Aita,
mesedes! Aita... aita!!!!

MUSIKARIA: Zaharra, gero eta zaharrago. Erremediorik gabe. Atzera
bueltarik gabe.

*AITA joan da bere mundura. Betiko. PATXI zeharo lur jota, etsita, badaki AITAk
betiko alde egin diola. Amaren arropak kentzen hasiko da pixkanaka. Oso pixka-
naka. Telefonora hurbildu eta hartu egingo du.*

PATXI: Etorri nahi duzuenean. Gu prest gaude.

MUSIKARIA: Seigarren geltokia: Akordeoia, esekitokia, bi maleta, telefo-
noa. Eta zu eta ni, hemen... azken geltokian.

PODRÓŻ Z OJCEM

Tłumacz: Monika Czerny

Streszczenie

Tadeusz mieszka sam z ojcem. Przyrzekł umierającej matce, że będzie się nim zajmował, nie wiedział jednak jak wielkim wyzwaniem okaże się dotrzymanie danego słowa. Całe jego życie jest w rozsypce: opuściła go narzeczona, lada moment może stracić także pracę... Na domiar złego zupełnie nie potrafi porozumieć się z chorym ojcem, który z wolna traci pamięć i kontakt z otaczającą go rzeczywistością. Mimo wszystko, podczas tej wspólnej podróży, Tadeuszowi uda się w końcu poznać ojca, rozproszyć wszechobecny cień wuja Stanisława i nareszcie zrozumieć swoją własną historię. Ale by tak się stało, ojciec i syn muszą wpierw razem dotrzeć do ostatniej stacji.

Nieosłonięte ściany sceny. Dużo porozstawianych domowych mebli i sprzętów na podłodze. Naszą uwagę przykuwają: akordeon, dwie walizki, wieszak z ubraniem matki i telefon.

Dwóch aktorów wchodzi na scenę. Pierwszy siada na stojącym z jednej strony sceny krześle, drugi wychodzi naprzód i wraz ze zmianą światła zaczyna mówić.

OJCIEC-AKTOR: „Stare to mogą być tylko rzeczy” mówili nam starszy ludzie (*Gorzki śmiech*), a my się śmieliśmy, że starzy mówią od rzeczy. (*Zrezygnowany*) Ale śmiech gaśnie szybko. I zaczynasz zapominać. (*Pauza*) Zapominasz... Zaczyna się od przedmiotów... gdzie ja wsadziłem klucze? Następne są spotkania... kiedy kazał mi przyjść lekarz? I uczysz się zapisywać... (*Zrezygnowany*), do momentu, aż zapominasz sprawdzić to, co zapisałę. Zapominasz co wydarzyło się wczoraj, co powiedziałeś rano, co masz zrobić wieczorem. Zapominasz tabletek i okularów, uciekają ci imiona, daty urodzin, twarze i adresy. W końcu zapominasz gdzie jesteś, dlaczego i kim jesteś. Zapominasz. Wszystko. To co dobre i to co złe. To, co warte zapomnienia i czego zapomnieć szkoda. Zapomiananie nie zna granic. Zapominanie wiedzie cię od bycia kimś do bycia niczym. Ciebie, ale nie tylko ciebie... gdy przeistaczasz się w nic, wraz z tobą – wszyscy inni. I tylko jedno pozostaje w pamięci: jesteś stary, coraz starszy. Nieuchronnie. Nieodwracalnie.

POCZĄTEK PRZEDSTAWIENIA.

(*ZMIANA ŚWIATEŁ*)

Stukot jadącego pociągu, coraz bliższy, coraz głośniejszy. Pociąg nadjeżdża z zawrotną szybkością. OJCIEC na środku sceny, szczęśliwy. Nie słyszy odgłosu

maszyny. Gra na swoim wyimaginowanym akordeonie, daleko od otaczającej go rzeczywistości. Komponuje melodię, najpiękniejszą melodię na świecie. Dobrze sobie radzi. Gwizd pociągu.

W tej samej przestrzeni, na innym planie, TADEUSZ, syn, skupiony, nieprzerwanie mnoży. Nie ma papieru ani długopisu. Liczy w pamięci.

TADEUSZ: Dziewięć tysięcy pięćset dwadzieścia pięć razy osiem tysięcy dwieście trzydzieści jeden, równa się siedemdziesiąt osiem milionów czterysta osiemdziesiąt dwa tysiące pięćset osiemdziesiąt pięć. 9535 razy 8232, równa się 78 milionów 492 tysiące 120. 9535 razy 8233, równa się 78 milionów, 501 tysięcy 655. 9535 razy 8234...

W tym samym czasie OJCIEC śpiewa i usiłuje wydobyć ze swojego wyimaginowanego akordeonu najpiękniejsze tony. Nuci melodię. Gdy zwraca się do żony, na jego twarzy maluje się zadowolenie.

Na drugim planie MUZYK śpiewa swoją pieśń:

W podróż życia
zabiera się też walizki
walizki wypchane po brzegi
ciężkie jak niezapelniona pustka

Jednak na ostatniej stacji
wszystko staje się lekkie
zbyt lekkie może
w tej trudnej podróży we dwoje

Następnie rozbrzmiewa myśl OJCA, donośnie.

OJCIEC: Lalka, dzisiaj jest coś takiego w powietrzu! Jakoś inaczej się czuję; rześki, silny... dokładnie tak, jak w dniu, kiedy cię poznałem. Pamiętasz, Lala? Pamiętasz jak szybko wciągnąłem cię do pociągu? Złapałem cię za rękę, pociągnąłem do siebie i hooopla, Lalka! Do mnie! Dla młodych nie ma rzeczy niemożliwych. A ja (*Puka palcam i głowę*) wciąż jestem młody! (*Z radością i zachwytem*) Tak bym chciał teraz z tobą być! Bo co! (*Ponownie stuka się w głowę*) A

kiedy ja czegoś chcę... (*Przed siebie*) Tak jak wtedy, gdy przyciągnąłem cię do siebie jednym ruchem. (*Wspominając tamto zajście*) Do mnie, Lala! A ty: Ja, lala? Nie pozwalaj sobie! A potem w śmiech. Ten twój śmiech, ten twój cudowny śmiech! (*Śmieje się, zagubiony we wspomnieniach*) Moja Laleczka! (*Powraca do rzeczywistości*) Teraz... posłuchaj. Niewiele mi już brakuje. Słuchaj! Piękna, co?! (*Nuci*) Naprawdę piękna. Tak jak ty. Najpiękniejsza z pięknych.

OJCU brakuje jedynie ostatnich nut, żeby skończyć melodię. Przerywa na chwilę. Nie wie jak kontynuować. Przez ułamek sekundy wydaje się, że jest kompletnie zdezorientowany, po chwili, że doszedł do siebie, ale tak nie jest. Nie potrafi dobrać właściwych dźwięków. Próbuje raz i drugi. Nie poddaje się. Za każdym razem na jego twarz powraca uśmiech i zaczyna grać od początku.

OJCIEC: Niedługo skończę, jak nic! Już ją prawie mam!

Stukot pociągu, jego gwizd i melodia, mieszają się.

TADEUSZ podnosi się z krzesła i krzyczy.

TADEUSZ: Tato!!!!

MUZYK: Stacja druga: wieszak. Matka!

Scena 3

OJCIEC, podłamany, cicho łka. TADEUSZ wykorzystuje ten moment, żeby dokonczyć to, co robi. Smutek OJCA się pogłębia.

OJCIEC: Dlaczego nie? Chcę, żeby tu przyszła. Lalu! Musi dowiedzieć się, że niewiele mi już brakuje, żeby skończyć moją melodię. Lalu, chodź do mnie! Mam ci coś do powiedzenia. Mamo, tak się boję. Tak, ja się boję. Ty odeszłaś i przyszedł strach. Nie chcę zostać z nim sam na sam... Ciiicho, ciiii... Nie odzywa się, ale ja wiem, że tu jest. Gasi mi światło. Wie, że boję się ciemności... Fiuuu! (*Gwizdże, przyjemnie*) Lala? Strach ucieka tylko, gdy myślę o tobie. Dlaczego odeszłaś? Wiesz, że potrzebuję twoich dloni, żeby odegnać

strach, że potrzebuję twoich ust, żeby się uśmiechać, twojego gimbkiego ciała, żeby poszybować w tańcu. Lalu, Laleczko... (*Spogląda na TADEUSZA, jakby zrezygnowany*). On tu jest, o tak. Zawsze tu jest, przyczajony... nie uśmiecha się... ale ja dobrze wiem, kto to jest. (*Pauza*) Mówi do mnie „Tato”. Ha! Tato! Mnie nie oszuka! (*Po cichu*) To nie jest mój syn. To Stach. To ten przeklęty Stach!... Nie. Nie będę mówić źle o twoim synu! Przyrzekłem ci, a ja zawsze dotrzymuję słowa. Ale tym razem to nie ja zacząłem się czepiać, że „postrzelony”, że „nieodpowiedzialny”! Dlaczego patrzy na mnie w ten sposób przy moim synu? Jakby to on tu rządził? Niewdzięcznik! Przyjęliśmy go przecież do rodziny, do jasnej cholery. Nie ma to jak mieszkać z chodzącą doskonałością! (...) Co? (*Zdenerwowany*) Przepraszam, kochana, przepraszam. Nie powiniensem był tego mówić. (...) Wiem, że potrzebujemy jego pieniędzy, żeby jakoś żyć. Nie smuć się, proszę. Powiedz coś... Nie mogę znieść, kiedy jesteś smutna. Nie ty. Nie odchodź. Dokąd idziesz! Dokąd idziesz, Lala! Dokąd idziesz!!! Mamo, nie odchodź...!!! Mamusiu! Nie zostawiaj mnie! Nie zostawiaj...

Wchodzi TADEUSZ. Nie udaje mu się uspokoić płaczącego OJCA.

TADEUSZ: Ciii, tato... Tato, ciisi! Mama nie żyje... mama...

TADEUSZ oddala się. Światło pada na wieszak. TADEUSZ bierze wiszące na nim ubrania i mechanicznie zakłada je na siebie, jak ktoś, kto odprawia codzienny rytuał. Podchodzi do OJCA udając matkę. Wie, że nie ma innego sposobu, by go uspokoić. Twarz OJCA rozjaśnia się.

OJCIEC: Kochana! Przyszłaś, zawsze przychodzisz... Tak bardzo ci dziękuję! Już myślałem, myślałem, że... (*Uspokaja się*) Nie, nic. Ślicznie wygladasz w tej sukience, którą ci podarowałem... (*Miękko ujmuje jej dłoń*). Wszyscy na ulicy będą się za tobą oglądać! Najpiękniejsza z pięknych. I ty chcesz być ze mną! A niech to! To nie do pojęcia, prawda? A ty cały czas słodko się uśmiechasz. Tyle się razem uśmieliśmy! Do diabła! Ten świat jest wart tylko tego, żeby się z niego śmiać. Tak ci dziękuję! (*Całuże ją w rękę*). Marmuazel, proszę do mnie. (*Porozumiewawczo*) Wciąż to lubisz, prawda?

Oboje siadają.

OJCIEC: Chcesz posłuchać? Niedługo ją skończę. (*Nuci melodię*) Jest cudowna. Najpiękniejsza z pięknych. Jak ty...

TADEUSZ-MATKA: Jak się czujesz?

OJCIEC: Dobrze. Teraz już dobrze. A ty?

TADEUSZ-MATKA *nie odzywa się. Uważnie mu się przygląda.*

OJCIEC: Ojej, jakie smutne oczy... co się dzieje?

Razem z dźwiękiem akordeonu OJCIEC wyciąga dłoń do matki, gestem zapraszającym do tańca.

OJCIEC: Chodź tu do mnie... Zabiorę cię na księżyce! Zapomnij, co ci mówił Stach. Nie myśl o pieniądzach... Jak tylko zdo będę akordeon, to zobaczysz! Cały świat rzucę ci do stóp. A po nim i księżyce!

TADEUSZ-MATKA *ucieka wzrokiem w bok. OJCIEC chwyta ją za podbródek i umieszcza jej twarz na wprost swojej.*

OJCIEC: Wcale nie są takie drogie! Gdzie tam! Wystarczą mi te pieniądze, które chowasz pod łóżkiem. Teraz już na pewno będzie i na buty dla dziecka...

TADEUSZ jednym ruchem zrywa z siebie sukienkę matki. OJCIEC przytula ją do siebie, jakby MATKA wciąż jeszcze tam była. TADEUSZ wychodzi poza wyrysowany na podłodze kwadrat i zajmuje swoje miejsce na scenie.

TADEUSZ: Mamusiu, nie. Tatuś nie wie, że od czasu, kiedy odszedł wujek Stach spędziłaś wiele nieprzespanych nocy, żeby zdobyć te pieniądze!

OJCIEC: Tańcz, Lala! Tańcz!

TADEUSZ: Nie, mamo. Nie możesz mu dać pieniędzy, tak ciężko zarobionych pieniędzy. Są dla nas! Żebyśmy mogli przeżyć! Moje nowe buty, mamo... W szkole się ze mnie śmieją, bo mi przez dziury widać skarpetki. Mamusiu...

Z drugiej strony sceny...

OJCIEC: Lala... Lalka!!!

TADEUSZ: Nie!!!

OJCIEC: Dziękuję! Lalu, jesteś wspaniała! Z tym akordeonem, tak! Z tym akordeonem cały świat rzucę ci do stóp!...

TADEUSZ: Mamusiu, nie. Nie słuchaj go! (Pauza) Tatuś nie wie, co to znaczy chodzić w dziurawych butach! Skąd ma wiedzieć? Przecież, tak jak mówi wujek Stach, on nie umie twardo stąpać po ziemi!

OJCIEC: (Nie przerywa tańca) Leć, Lala, leć!

TADEUSZ: (Płacze) Nie, mamusiu, tatuś nie wie...

TADEUSZ podchodzi do OJCA, ponownie, jednym ruchem zarzuca na siebie ubranie matki i zaczyna tańczyć z OJCSEM. Taniec dobiega końca i OJCIEC całuje swoją ukochaną.

TADEUSZ odsuwa się gwałtownie.

TADEUSZ: Tato!

OJCIEC: (Lubieżnie, igra z nią) Gdzie się podziała najładniejsza pupcia w domu?

TADEUSZ ze złością, gwałtownym gestem ściąga ubranie matki i odchodzi.

TADEUSZ: Dosyć! Dosyć! Brzydzę się tobą! Co ja robię? Dlaczego ci na to pozwalam? Ja nie jestem taki jak matka! Ja cię nie kocham, tak jak ona cię kochała. Ja... ja... (Lista telefonów alarmowych) Pogotowie: 999, Zarząd PCK: 22-326-12-86, Pomoc Drogowa: 981..., Niebieska linia: 0-800-20002 . Pomoc Społeczna...

OJCIEC-AKTOR: Stacja czwarta: Dwie Walizki. Wspólna podróż.

Scena 5

OJCIEC-AKTOR bierze drugą walizkę i stawia ją obok pierwszej. Teraz obie znajdują się na środku sceny. Pada na nie światło. OJCIEC podchodzi do walizki i siada na niej. Opowie TADEUSZOWI historię o życiu. Taki ma w każdym razie zamiar. TADEUSZ stoi przy nim, obok walizka.

OJCIEC: Synku...

TADEUSZ: Co, tato?

OJCIEC: Chcę ci opowiedzieć pewną historię.

TADEUSZ: Nie lubię historii, nudzą mnie.

OJCIEC: Pozwól mi, proszę. (Pauza) Pewnego razu był sobie chłopiec, niezwykle grzeczny, który pojechał z rodziną na wakacje, bardzo, ale to bardzo zadowolony. Pojechali nad wodę.

TADEUSZ zaczyna pakować walizkę. Ma bardzo długą listę.

TADEUSZ: Trzy koszule: żółta, niebieska i biała...

OJCIEC: Podoba ci się?

TADEUSZ: Woda?

OJCIEC: Historia.

TADEUSZ: Tak. (Wraca do swoich zajęć) Cztery pary spodni, dwie wyściowe, dwie na co dzień.

OJCIEC: A woda?

TADEUSZ: Skarpetki: pięć par. Szósta – do spania. I jeszcze... pół tuzina slipów.

OJCIEC: Woda! Dużo wody! (Podnosi rękę pod sufit) Potąd przynajmniej! I wiesz co się stało chłopcu?

TADEUSZ: Nie umiał pływać.

OJCIEC: Skąd wiesz?

TADEUSZ: Mali chłopcy nie umieją pływać.

OJCIEC: Nie, nasz chłopiec nie umiał. Bał się wody. Zaczynał krzyczeć, gdy woda zakrywała mu nogi powyżej kolan.

TADEUSZ: Ze strachu, że utonie.

OJCIEC: Dokładnie tak. Ale jego rodzice kazali mu wchodzić do wody, śmiało! Że dopóki doryka czubkami palców dna, nie ma się czego bać. (*Ponownie jakby opowiadał bajkę*) W końcu chłopiec zrobił krok do przodu, najpierw jeden, potem drugi! I nagle w krzyk: mamo!!! Matka zamarła. „Mamo, manusiu! Pomóż mi!” – krzycała biedny chłopiec.

TADEUSZ: (*Szepcząc*) Mamo, pomóż mi...

OJCIEC: „Pomóż mi!” – zawała mama do wujka. – „On się topi!” „Wyciągnij moje dziecko z wody!!! Ty przecież umiesz pływać!!!”

TADEUSZ: Na pomoc!

OJCIEC: (*Pauza*) I wtedy ściągnął buty...

MUZYK: I wtedy ściągnął buty...

OJCIEC:...I to on wskoczył do wody!

MUZYK:...To on wskoczył do wody.

OJCIEC: Na nikogo się nie oglądając! Dokładnie tam, gdzie widział go ostatni raz. Zanurzył rękę i nic! Jeszcze raz, głębiej i znowu nic! Nie dawał za wygraną, aż w końcu – „Mam go!” – krzyknął. Jest! Tutaj! I pociągnął go, z całej siły, za włosy! I zabrał ciało na brzeg, swoje dziecko. Do matki. Matka milczała. Stała obok brata, obydwoje, jakby byli ślepi i głusi, jak z kamienia. Podczas gdy ja, (*Zaczyna mówić w pierwszej osobie*) położyłem małego na ziemi i zacząłem robić mu masaż serca i sztuczne oddychanie... Oddychaj, mały... oddychaj... oddychaj! (*Brak mu tchu, dusi się*)

MUZYK: Oddychaj, oddychaj, oddychaj...

TADEUSZ: (*Jakby nagle oprzytomniał. Jakby nagle zdał sobie sprawę z prawdziwego sensu bajki*) Tato... Tato??? Ty... Dlaczego nigdy mi nie powiedziałeś?

Cisza. Słyszać jedynie oddech OJCA.

OJCIEC: (*Przechodzi do innej opowieści*) Ojciec zawsze mu mówił: „położ się na wodzie”. A chłopiec nie chciał, bał się, że się znowu zacznie topić. Jakby można było się utopić dwa razy! A ojciec – „spokojnie się położ”, „ja zawsze będę przy tobie”.

MUZYK: Przy tobie. Zawsze.

OJCIEC: Zobacz, będę ci trzymał rękę pod brzuchem.

TADEUSZ: Tak, tato. (*Miękko, gotowy do wzięcia udziału w historii*) Nie puszczaj, tato!

OJCIEC: Zaufaj mi. Nie puszczę cię. Zawsze cię będę trzymał, o tak właśnie.

TADEUSZ: A jak zabierzesz rękę, to co wtedy?

OJCIEC: Tym się teraz nie przejmuj. Pracuj ramionami: najpierw jedno, potem drugie. Na przemian. Jak wiatrak.

TADEUSZ: Tak?

OJCIEC: Bardzo dobrze, właśnie tak! A teraz nogi, w górę i w dół!

TADEUSZ: Patrz, tatusiu! Ja pływam! Jak wiatrak!!! Jak wiatrak!!! Nauczyłem się, tato!!!

TADEUSZ pływając przemierza scenę z jednej strony na drugą. Z lewa na prawo, z tyłu do przodu i z powrotem. Rozpiera go radość.

TADEUSZ: Nauczyłem się!!! Umiem pływać!!!

OJCIEC: (*Wzruszony*) Tak, synu. Nauczyłeś się. Jesteś mistrzem w pływaniu (*Śpiewa*).

TADEUSZ: (*Wypróbowując rozmaite style pływania*) Patrz! Patrz jak dobrze pływam!

OJCIEC: (*Nagle zmęczony*) Tak. Pływasz. Pływasz sam. Już nie muszę ci trzymać ręki pod brzuchem. Widzisz?

TADEUSZ: Tato...

OJCIEC: Tak?

Nagle milkną oboje. Cisza. Pogrążyli się w swoich myślach. Są zmęczeni, jakby właśnie dokonali nadludzkiego wysiłku.

TADEUSZ: Tato... ty...

OJCIEC: Ciii... czas spać.

TADEUSZ: Tato... ty nie umiesz pływać. A wujek Stach...

OJCIEC: Stach, łach, pach, mach...

TADEUSZ:...Był bardzo dobrym pływakiem. A ja nigdy nie widziałem cię w wodzie głębszej niż po pas.

OJCIEC: Czego nie widziałeś?

TADEUSZ: Ciebie. Jak pływasz.

OJCIEC: Jutro popłyniesz daleko... zobaczysz!

TADEUSZ: Tak.

TADEUSZ podnosi się i otwiera walizki.

MUZYK: Stacja piąta: telefon. Ból przemawia z wnętrza.

Scena 6

Jest rano. TADEUSZ z telefonem w ręku, nie rusza się. Nie wie, co robić. Waha się, czy zadzwonić: wstaje, siada, wybiera numer, rozłącza się... Podchodzi, odala się, ponownie siada, ociera pot, splata dlonie... OJCIEC siedzi parę metrów dalej. Myślami jest daleko, pogrążony w swoim świecie. Gra na akordeonie, niestrudzenie szukając zakończenia dla swojej melodii. TADEUSZ podejmuje de-

cyzję: chce mu wyznać całą prawdę. Podnosi się, siada obok OJCA i zaczyna do niego mówić.

OJCIEC wciąż gra na akordeonie.

TADEUSZ: Tato, posłuchaj: wystąpiłem o miejsce w domu starców dla ciebie.

OJCIEC, nie zwracając uwagi na syna, robi swoje.

TADEUSZ: (Zdenerwowany) Rozumiesz, co to znaczy? W domu starców!

TADEUSZ, z trudnością opanowując zdenerbowanie, wstaje, zabiera z rąk OJCA jego wyimaginowany akordeon i kładzie go na kanapie.

TADEUSZ: Tato, teraz nie... Zostaw na chwilę harmonię. To ważne.

OJCIEC, z płaczliwym grymasem, spogląda na miejsce, gdzie ma leżeć jego akordeon.

TADEUSZ: Chcę, żebyś mnie zrozumiał, nawet jeśli to ma być ostatni raz, kiedy mnie rozumiesz.

OJCIEC: Nie będę mógł grać na akordeonie?

TADEUSZ: Będziesz. Zaraz ci go oddam. Ale teraz posłuchaj mnie.

OJCIEC: Niewiele mi już brakuje, żeby skończyć moją melodię.

TADEUSZ: Wiem. Ostatnie nuty. Zaraz ci go oddam.

OJCIEC: Tak, proszę cię, jesteśmy to winni twojej matce. Tym razem tak, tym razem na pewno poleczę z nią na księżyca.

TADEUSZ: Nie mam cienia wątpliwości.

TADEUSZ ponownie siada obok OJCA i ujmuje go za obie dłonie. OJCIEC wyrywa swoje ręce i zaczyna im się przyglądać z uwagą.

TADEUSZ: To bardzo ładny dom starców, i wygodny. Miałbyś swój własny pokój, a gdybyś czegoś potrzebował, wystarczy, żebyś nacisnął

dzwonek: dryń-dryń. Stoi na wzgórzu. Widać stamtąd całe miasto. I pociąg... I nasz dom też. Nasz...

TADEUSZOWI słowo „nasz” grzęźnie w gardle. Coś w nim pęka.

TADEUSZ: Niedawno tam byłem. Ludzie wydawali się bardzo zadowoleni.

OJCIEC, jak automat, znowu zaczyna grać na swoim akordeonie.

TADEUSZ: Tato...! (Chcąc zwrócić na siebie jego uwagę) Tato, dryń-dryń! Tato, jeszcze ci nie oddałem akordeonu!

OJCIEC patrzy na niego zdumiony. Ale wydaje się, że z uwagą.

TADEUSZ: Przyrzekłem mamie, że się będę tobą opiekował. Dałem jej słowo, że udamy się w tę podróż razem. Ale nasze drogi są tak różne, tato! Tak różne...

OJCIEC: Nie przejmuj się, synu. Dla ciebie też wymyślę ładną melodię (*Puszczając oko*), żebyś mógł zatańczyć z Hanną. Czemu do niej nie zadzwoniš? Zadzwoń do niej. Ale nie mów, że to moje dzieło. Ja jej nic nie powiem. To będzie nasz sekret. Ty tylko złap ją w pasie i zacznij się obracać, raz w jedną stronę, raz w drugą...

TADEUSZ: Tato, Hanna to nie mama.

OJCIEC: Mama frunie, gdy zaczyna tańczyć.

TADEUSZ: Wiem. Hanna nie umie tańczyć.

OJCIEC: Wcale mnie to nie dziwi. Wiecznie z tym klamotem w rękach!

TADEUSZ: Tato! Co masz przeciwko komputerom?

OJCIEC: Co takiego?

TADEUSZ: Komputery... Zepsułeś komputer Hanny. Pamiętasz?

OJCIEC: Ładną melodię, dokładnie tak. Ja ją wymyślę.

OJCIEC znów zaczyna grać na swoim wyimaginowanym akordeonie.

TADEUSZ: Na darmo grasz, tato! Ja mam swoją harmonię.

TADEUSZ podnosi wysoko w górę wyimaginowany akordeon i pokazuje go ojcu.

OJCIEC: Oddawaj!

TADEUSZ: Jeszcze czego! Nie, nie... to ty musisz po niego przyjść!

OJCIEC: Muszę mieć akordeon, żeby dokończyć moją melodię!

TADEUSZ: Dam ci, ale złap go!

TADEUSZ ponownie podnosi do góry wyimaginowany akordeon.

OJCIEC: Jak mi go nie oddasz, to nie skończę mojej melodii! Sam wybieraj!

TADEUSZ: (*Do wyimaginowanych ludzi, przekomarza się*) Tak! Słuchajcie! Mam tu zaczarowany akordeon, wygrywa najpiękniejsze melodie na świecie. Ile mi za niego dacie?!

OJCIEC zamyka oczy i odwraca się do TADEUSZA plecami.

OJCIEC: Chcesz się ze mną bawić, co? Liczę do trzech. I jak dojdę do trzech, chcę mieć akordeon tu, przy mnie, zrozumiałeś? Raz...

TADEUSZ: (*Posłusznie*) No dooobrze... w porządku...

TADEUSZ, wciąż się śmiejąc, kładzie wyimaginowany akordeon u stóp OJCA.

OJCIEC otwiera oczy, schyla się i z przejęciem podnosi go z podłogi.

TADEUSZ, wzruszony, patrzy na niego.

TADEUSZ: Tato, jestem gotów nauczyć się twoich melodii!

OJCIEC: Najpierw muszę je skończyć. Inaczej trudno ci się będzie ich nauczyć!

TADEUSZ: I, jeśli tylko będziesz chciał, to i zatańczę do nich.

OJCIEC: Nie ze mną! Ty musisz zatańczyć z tą dziewczyną!

TADEUSZ: (*Lagodnie, bez cienia złości*) Nie chcę tańczyć z Hanną! Hanna odeszła, tato. Kazała mi wybierać: albo ty, albo ona. A ja zrozumia-

łem, wiesz? Ja teraz jestem z tobą, tato. Żeby pilnować twojego akordeonu, jeśli tylko tego chcesz... Ale musisz mi pomóc. Musisz mi troszeczkę pomóc.

OJCIEC: (Wzruszony) Tak, ale jutro...

TADEUSZ: Zobaczmy, co będzie jutro. Jutro muszę porozmawiać z szefem, a jest na mnie bardzo wściekły.

OJCIEC: Stach, ten bydlak...

TADEUSZ: (Śmiejąc się cicho) Tak, gdy się wścieka, robi się podobny do wujka... Obaj łatwo wpadają w złość. Wczoraj mi powiedział, że do pracy trzeba zabierać głowę! A jeśli głowę zostawiam w domu, to że pracę też mam tam zabierać!

OJCIEC: (Z pełnym zrozumieniem, zupełnie poważnie) Pomogę ci znaleźć głowę. Nie przejmuj się. Nie może być daleko. Może jest pod kanapą...

OJCIEC zaczyna szukać głowy.

TADEUSZ ponownie spogląda na niego rozbawiony i zarazem wzruszony.

TADEUSZ: W tym domu wszystko chowa się pod kanapą!

OJCIEC: To bardzo dobry schowek! Główko, główko, jesteś tam, główko?
(Do TADEUSZA, na poważnie) Zwołaj ją ty, ciebie pewnie posłucha bardziej niż mnie.

TADEUSZ: No pewnie. W końcu jest moja! (Z mieszaniną wstydu i ochoty) Główko, główko...

OJCIEC: (Gestem zachęca, by mówił bardziej stanowczo) Dalej... śmiało.
Zwołaj ją!

TADEUSZ: (Już śmiejej) Hej, głowo, wielka głowo, kapuściana głowo!

OJCIEC: Właśnie tak! Stanowczo, niech wie, kto tu rządzi!

TADEUSZ: (Z coraz większym przekonaniem) Hej ty, głowo, pusta głowo, brudny łybie! Gdzie u diabła jesteś?

OJCIEC śmieje się zadowolony. TADEUSZ chcąc zebrać siły, robi dwa głębokie wdechy... Potem wydaje z siebie donośny ryk, jak zwierzę szykujące się do ataku.

TADEUSZ: Aaaaaaaa! Główko!!! Zachciało ci się zabawy, tak? Liczę do trzech. I gdy dojdę do trzech, masz być tu, przy mnie, zrozumiałaś? Raz...

W tym momencie OJCIEC gestem nakazuje mu przerwać. W milczeniu podchodzi do kanapy, podnosi stamtąd wyimaginowaną głowę i z niewinnym wyrazem twarzy podaje ją synowi.

OJCIEC: Udałała, że nas nie widzi, ale my byliśmy sprytniejsi.

TADEUSZ: Przede wszystkim ty, tato.

TADEUSZ umieszcza wyimaginowaną głowę na swojej.

TADEUSZ: Jak dobrze, że ją znalazłeś!

OJCIEC: Chodzić bez głowy musi być bardzo nieprzyjemnie.

TADEUSZ: Nieźle bym się urządził! 9535 razy 9002? 85 milionów, 834 tysiące 70.

OJCIEC: (Z podziwem) Jakie ty ładne rzeczy mówisz!

TADEUSZ czułym gestem kładzie mu rękę na ramieniu.

TADEUSZ: Poradzimy sobie... Wymyślaj dalej swoje melodie, tato!

A kiedy skończysz, zagrzasz dla mnie, a potem zaczniemy nową.

I popływać też pójdziemy! Pewnie nigdy nie będziemy takimi dobrymi pływakami, jak wujek Stach!

OJCIEC: Stach, ten bydlak! Ten kretyn!

TADEUSZ: (Nagle) Bydlak i kretyn!

OJCIEC spogląda na niego ze zdumieniem i zarazem z podziwem. Sam TADEUSZ jest zaskoczony. Jeszcze nie może pojąć, że się odważył użyć podobnych słów.

OJCIEC: Dokładnie tak!

TADEUSZ zamiast przestać, decyduje się iść za ciosem. Robi głęboki wdech i tym razem wypowiada słowa z pełnym przekonaniem.

TADEUSZ: Auuuu! Bydlak i kretyń!

OJCIEC: (*Spoglądając w górę. Śmieje się*) Tym razem to nie ja!

TADEUSZ: (*Jak w szaleńczym amoku, bezwstydnie, również się śmieje*)

Staszek-ptaszek!!! Staszek, patrz, ja pływam!

TADEUSZ wykonując przesadne gesty, pływa. OJCIEC pochkuje i wiwatuje.

OJCIEC: Stachu! Wynoś się i więcej nie wracaj!!!

TADEUSZ: Stachu, ty kretynie, to ja, Diabeł Wcielony!!!

OJCIEC i TADEUSZ zanoszą się śmiechem.

OJCIEC: E, e, e! Staszek-ptaszek!

TADEUSZ: Staszek-ptaszek! Stachu, patrz, ja pływam, to ojciec mnie nauczył! Stachu, ty głupku, ty pacanie, ty głabie!!! STASZEK-PTA-SZEK!!!

W miarę jak ten szal wygasza...

TADEUSZ: (*Śmiejąc się*) Niełatwo jest pływać tak dobrze jak on! Ale pływać i się nie utopić, to już jest coś! I w nocy będę ci opowiadał różne historie, albo ty mi! I...

Chociaż TADEUSZ zapala się coraz bardziej, OJCIEC nie zaczyna grać na akordeonie. Patrzy na TADEUSZA jak w pustkę, wzrok ma zagubiony.

TADEUSZ: A jeśli zrobią mi awanturę w pracy, to dokończę w domu! 9535 razy 9003, 85 milionów, 843 tysiące, 605!!! Nie boję się jakiegoś tam księgowego! Ta głowa nie zardzewieje tak łatwo! Nie, jeśli będziemy robić dalej te ćwiczenia. Ale jedno musisz mi przyznać – że nigdy więcej nie wybierzesz się sam na tory. Pójdzimy razem, kiedy będziesz chciał i popatrzmy na pociągi. Ale ze stacji! Stamtąd bardzo dobrze je widać! Dużo lepiej niż z torów!

OJCIEC nawet nie mruga oczyma. Spogląda na TADEUSZA, jak na kogoś zupełnie obcego.

TADEUSZ: Nie chcesz żebyśmy poszli popatrzeć na pociągi?

OJCIEC spogląda na niego bez słowa.

TADEUSZ: Tato, powiedz coś: poradzimy sobie, prawda? Nie cieszysz się? (Rozgląda się na boki) Gdzie zostawiłeś akordeon?

OJCIEC: Jaki akordeon?

TADEUSZ: Twój! Wymyślasz najpiękniejszą melodię na świecie, dla mamy! A jak ją skończysz...

Po spojrzeniu OJCA widać, że nic nie rozumie.

OJCIEC: Skąd pan wie o mojej melodii? Kim pan jest?

Słysząc to, TADEUSZ się załamuje. Na chwilę siada. Po chwili, zebrawszy siły ponownie wstaje.

TADEUSZ: To ja, Tadeusz. Twój syn.

OJCIEC spogląda na niego niemo, nic nie rozumiejąc. TADEUSZ, zdesperowany, podchodzi do wieszaka i zaczyna zakładać ubranie matki.

TADEUSZ: A ty jesteś moim ojcem!

MUZYK: Zapominasz tabletek i okularów, uciekają ci imiona, daty urodzin, twarze i adresy. W końcu zapominasz gdzie jesteś, dlaczego i kim jesteś.

TADEUSZ: Ty nauczyłeś mnie pływać, chociaż sam nie umiałeś! Ty wyciągnąłeś mnie z wody, kiedy się prawie utopiłem! I potem dorosłem, i zdobyłem dobrą pracę. Razem z mamą poszliśmy na kolację, żeby to uczcić. Za pierwszą wypłatę, pamiętasz?

TADEUSZ przebrał się całkowicie w strój matki i usiłuje przywołać OJCA do rzeczywistości.

TADEUSZ: Mama była z nas taka dumna... a ty wtedy też poprosiłeś ją do tańca... Pamiętasz, tato?

MUZYK: Zapominanie nie zna granic. Zapominanie wiedzie cię od bycia kimś do bycia niczym. Ciebie, ale nie tylko ciebie... gdy przeistaczasz się w nic, wraz z tobą – wszyscy inni.

TADEUSZ, *w obłąkanym tańcu, ciągnie za sobą OJCA.*

TADEUSZ: Obracaj się ze mną, tato. Raz w jedną stronę, raz w drugą...
Tato, proszę cię! Tato... tato!!!

MUZYK: Jesteś stary, coraz starszy. Nieuchronnie. Nieodwracalnie.

OJCIEC pogrąża się w swoim świecie. Na zawsze. **TADEUSZ,** załamany, poddaje się, wie, że **OJCIEC** odszedł na zawsze. Powoli zdejmuje z siebie ubranie matki. Niezwykle wolno. Podchodzi do telefonu i podnosi go.

TADEUSZ: Możecie przyjeżdżać. Jesteśmy gotowi.

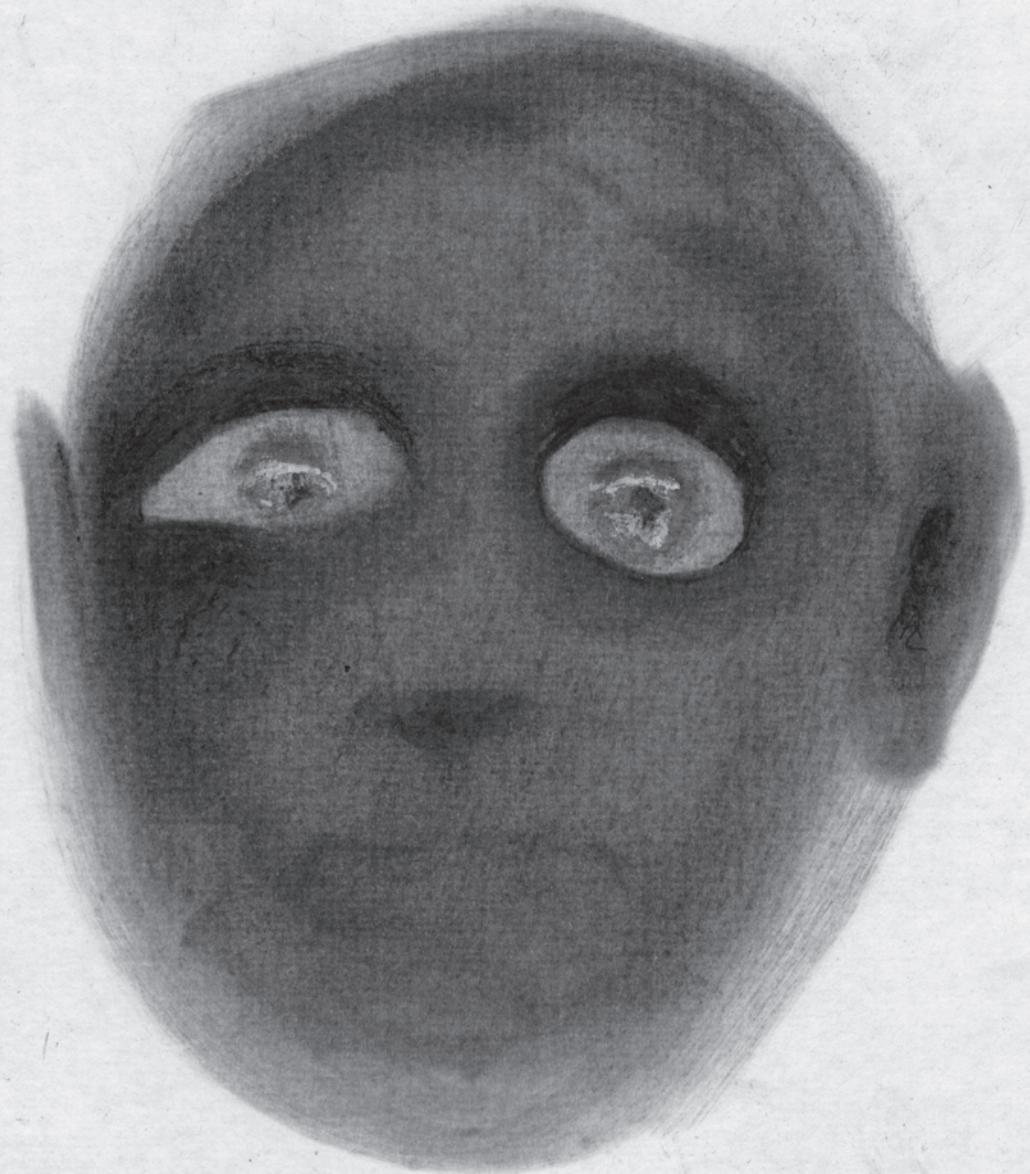
MUZYK: Stacja szósta: Akordeon, wieszak, dwie walizki i telefon. Oraz ty i ja, tutaj, na ostatniej stacji.

MY JOURNEY WITH DAD

Translator: Diana Draper

Synopsis

Michael lives alone with his ageing dad. Before his mum died, he promised her he would look after him, right to the bitter end. At the time, however, he had no idea just how bitter that end would be and how hard it would prove to keep his word. His efforts to fulfil his promise have turned his world upside down: he has lost the woman he loves and his job is on the line. But most painful of all is his relationship with his sick father, who is gradually losing his memory and falling apart. During the course of his journey, Michael eventually comes to know his father, to dispel the looming shadow of Uncle Richard and to understand at last the true story of his past life. To do this, however, he must stick it out to the very last station.

The stage walls can be seen. Scattered around the floor are pieces of furniture and household objects. Of these, four stand out from the rest: a fiddle, a couple of suitcases, a clotheshorse with a woman's clothes on it and a telephone.

Two actors come on stage. One sits down on a chair located at one side of the stage, while the other comes to the front and with the change of lights, starts talking.

DAD-ACTOR: “Old? Old is for things, not people” that’s what the old people used to say (*Hurt laugh*) and we would laugh at them thinking it was just old people’s talk. (*Despairingly*) And laughter soon dries up. And you start to forget. (*Pause*) You forget... First, you start forgetting things: what did I do with my keys? Then you start forgetting appointments: what day did the doctor say to go back? And you learn to write things down... (*Despairingly*) until you start forgetting to look at what you’ve written. You forget what happened the day before, what you said this morning and what you have to do this evening. You forget your pills, your glasses, names, birthdays, faces, trips. And in the end, you forget where you are and why you’re there. And then you forget who you are. Forgotten. Everything. The good things and the bad. The things best forgotten and those worth remembering. There are no limits to forgetting. From being someone, forgetting turns you into a nobody. But it’s not you alone: when you become a no one, so does everyone else. Just remember one thing: we get older every day. There’s no escaping it. And there’s no going back.

THE PLAY BEGINS

(LIGHT CHANGE)

The sound of a train comes nearer and nearer, getting louder and louder. The

train is approaching fast. DAD is standing happily in the middle of the stage. He doesn't hear the train. He's busy playing his "imaginary" fiddle, completely immersed in his own world. He's composing a new tune, the most beautiful tune in the world. And it's going really well. The train's horn sounds.

On another part of the stage, the son, MICHAEL, is concentrating hard, doing multiplication after multiplication. He has no paper and is holding no pen. He's doing all the sums in his head.

MICHAEL: Nine thousand five hundred and thirty-five times eight thousand two hundred and thirty-one equals seventy-eight million, four hundred and eighty-two thousand, five hundred and eighty-five. 9535 times 8232 equals 78 million, 492 thousand 120. 9535 times 8233 equals 78 million, 501 thousand 655. 9535 times 8234...

Meanwhile, DAD starts singing and playing wonderful music on his imaginary fiddle. He hums along to the melody; he seems happy, talking to his wife.

In the background, the MUSICIAN sings his song:

*In the journey of life
we all have luggage.
Heavy bags,
as heavy as gaping hollows*

*At the last station though
everything is light.
Maybe too light
in this arduous journey for two.*

Next, we hear what's going on inside DAD's head.

DAD: *Goldie*, there's something in the air today! I feel different: healthy, strong... just like I felt the day we met. Do you remember *Goldie*? Do you remember how I lifted you into the train? I held your hand, pulled you to me and up you came *Goldie*! Come here! Nothing is impossible for the young. And (*Gently tapping his head*) I'm still young! (*Excitedly*) I can't wait to see you. Too right I can't!

And (*Gently tapping his head again*) when I get my heart set on something... (*Sentence left hanging*) Just like when I pulled you and brought you straight to me. (*Remembering the moment*) Come here Goldie! And you said “Me? Goldie? But I’ve got dark hair! And then you laughed. Oh, that laugh of yours... that wonderful laugh! (*He laughs, lost in his memories*) My Goldie! (*Coming back down to earth*) Now, listen to this. It’s nearly finished. Listen! Beautiful isn’t it? (*Humming along to the tune*). Beautiful. As beautiful as you, gorgeous. The most beautiful of all.

DAD can’t seem to get the last part of the melody right. He suddenly stops short, at a loss as to how to continue. For a second he seems disoriented, and then he comes to again, but it’s not that. He cannot get the next bit of the tune right. He tries time and time again. However, he doesn’t despair. His smile soon returns and he starts playing the tune again, from the beginning this time.

DAD: Not much more now, by Jove! We’re nearly there!

The sound of the train, its horn and the melody all merge together.

MICHAEL stands up and calls out.

MICHAEL: Dad!!!!!!

MUSICIAN: Second station: The Clotheshorse. Mum! What shall I wear?

Scene 3

DAD is distraught, sobbing quietly. MICHAEL is trying to get his work finished. Meanwhile, DAD is getting more and more upset.

DAD: Why not? I want her to come. Goldie! She must know that I’m having trouble finishing the tune. Come on gorgeous! I’ve got something to tell you... I’m scared (*Suddenly becoming a little boy again*)... so scared mother! Yup, that’s right; me, scared! You left and fear came knocking. I don’t want to be alone with him. Shh,

shh ... he never says anything but I know he's there. He turns out the lights; and he knows I'm scared of the dark. (*He whistles quietly*) *fweeeeh! Goldie?* It's only when I think about you that the fear goes away. Why did you leave? You know that I need your hands to chase the fear away; your lips to make mine smile; your black hair to call *Goldie. Goldie...* (*Looking gloomily at MICHAEL*) There he is all right. Always there, watching... never smiling. I know who he is. (*Pause*) He calls me "Dad". Ha! Dad! He won't fool me! (*Whispering*) That's not my son. That's Richard. That swine Richard!!... All right, all right... I'm not going to start off on your brother again! I promised you I wouldn't and I'm a man of my word. But this time it wasn't me that started it, with his "good-for-nothing" this and "good-for-nothing" that! Who does he think he is, looking me up and down in front of my kid? As if he were the best thing since sliced bread? Ungrateful wretch! We welcomed him into this family, welcomed him with open arms we did! As if it were easily living with Mr Perfect! (...) What? (*Nervously*) Sorry sweetheart, sorry. I shouldn't have said that. (...) I know we need his money to make ends meet. Please don't be sad. Say something, please... I can't bear to see you upset. Not you. Don't go. Where are you going? Where are you going *Goldie*?! Where are you going?! Don't go, mother... *Goldie!* Don't leave me! Don't go!

MICHAEL enters and can't bear to see DAD crying.

MICHAEL: Dad, shush... shush Dad! Mum's dead... Mum...

MICHAEL leaves and the spotlight shows the clotheshorse. MICHAEL takes the clothes that are hanging there and, in a mechanical way, starts putting them on, following the same everyday routine. Dressed as Mum, he approaches DAD. MICHAEL knows there's no other way to calm DAD down. DAD's face lights up.

DAD: My love! You came, you always come... Thank you! I thought... I thought... (*Calming down*) Never mind. Look at you, all dressed up! Wearing that dress I gave you... (*He gently takes her hand*) You look a treat, gorgeous, the prettiest girl in the square. The most

beautiful of all. And you chose me! Heaven's above! Hard to fathom, isn't it? And all the while there you are with your sweet laugh. Oh, how we laughed! My goodness! Well, you've got to laugh in this world, haven't you? Oh thank you. (*He kisses her hand*) Come on, mademoiselle. (*With a wink*) You still like that, right?

They both sit down.

DAD: Do you want to hear it? It's nearly finished. (*He hums the tune*) Marvellous! The most beautiful of all. Just like you...

MICHAEL-MUM: How are you?

DAD: Fine. I'm just fine now. And you?

MICHAEL-MUM does not reply. He/she just looks at DAD.

DAD: Oh no... no! What's with the sad eyes? What's wrong?

As the sound of a fiddle starts playing, DAD holds out his hand to MICHAEL-MUM, inviting him/her to dance.

DAD: Come on... I'll take you to the moon. To the moon! Forget what Richard said! Don't think about money for now... Just wait until I get my hands on a fiddle, I'll place the world at your feet! And the moon too – just see if I don't!

MICHAEL-MUM looks away. DAD takes hold of his/her chin and turns his/her face towards him.

DAD: They're not that expensive, love. Come on! The money you've got stashed away under your mattress will be enough. We find some more money later to buy the kid some new shoes...

Suddenly, MICHAEL takes off Mum's clothes in one brisk movement. DAD remains with his arms around the empty dress, as if Mum were still there. MICHAEL moves away and goes to his place on the stage.

MICHAEL: Don't do it Mum. Dad doesn't know, but since Uncle Richard left you've had to scrimp and save to get that money together!

DAD: Keep dancing, gorgeous! Keep dancing!

MICHAEL: Mum, don't! You can't give him that money you've worked so hard to save up! It's ours! It's for us to live on! My new shoes, Mum... They all laugh at me at school because my socks peep through my old ones. Mum...

On the other side of the stage...

DAD: *Goldie... Goldie!!!*

MICHAEL: No!!!!

DAD: Thank you! You're wonderful, *Goldie!* With this fiddle I'll do it, you'll see. With this fiddle I'll lay the whole world right at your feet!...

MICHAEL: No Mum. Don't listen to him! (*Pause*) Dad doesn't have a clue what it's like to have to wear worn out shoes! How could he? It's just like Uncle Richard says – he doesn't even know what it feels like to have your feet on the ground!

DAD: (*Still dancing*) Keep flying! Keep flying, *Goldie!*

MICHAEL: (*Crying*) Don't Mum, Dad doesn't understand...

MICHAEL goes over to where DAD is and in a smooth motion once again puts Mum's clothes on and starts dancing with DAD. As the dance is finishing, DAD tries to kiss his beloved partner.

MICHAEL brusquely pushes him away.

MICHAEL: Dad!

DAD: (*Salaciously, playfully*) Who's got the loveliest rump in our house?

MICHAEL angrily pulls off Mum's clothes and moves sharply away.

MICHAEL: That's enough! Enough! I'm sick to death of this! What on earth am I doing? Why do I let him get away with all this? I'm not like Mum. I don't love you like she did... I... I... (*Looking through the emergency phonebook*) Ambulance 999, Red Cross 666554433, Salvation Army... Amnesty International 696696.

DAD-ACTOR: Fourth station: Two suitcases. The journey we made together.

Scene 5

DAD-ACTOR picks up the second suitcase and puts it beside the other one. The two suitcases are now spot-lit in the middle of the stage. DAD goes over and sits down on one. He starts telling MICHAEL a story. Or at least he tries to. MICHAEL is standing next to him, beside the other suitcase.

DAD: Son...

MICHAEL: What Dad?

DAD: I want to tell you a story.

MICHAEL: I don't like stories, they bore me.

DAD: Oh come on, let me tell you one. (Pause) Once upon a time there was a little boy who was very good. One day he went on holiday with his family beside a lake of sparkling water.

MICHAEL starts packing. He has a very long list.

MICHAEL: Three pairs of shirts: yellow, blue and white...

DAD: Do you like it?

MICHAEL: What, water?

DAD: No, the story.

MICHAEL: Yes Dad. (Under his breath) Four pairs of trousers, two for best and two for everyday.

DAD: And water?

MICHAEL: Socks: five pairs; and a sixth for bed. And... half a dozen underpants as well.

DAD: There was lots and lots of water!

MICHAEL: Half a dozen should be enough.

DAD: Loads of it! Water everywhere! (*Reaching his hand up to the ceiling*) This much at least! And do you know what happened to the little boy?

MICHAEL: He couldn't swim.

DAD: How did you know?

MICHAEL: Little boys never know how to swim.

DAD: Well neither did our little boy. What's more, he was scared of the water. As soon as the water started going over his knees, he would start screaming.

MICHAEL: He was scared of drowning.

DAD: That's right. But his mum and dad kept telling him not be frightened, to go on in! They told him that as long as he could touch the ground with his tiptoes, there was nothing to worry about. (*He becomes the storyteller once again*) In the end, the little boy plucked up the courage to go in, little by little, step by step! And then suddenly, the little boy cried out: Mummy! His mother was frozen to the spot. "Mummy, Mummy! Help!" came the little boy's cries.

MICHAEL: (*Whispering*) Mummy, help...

DAD: "Help him!" said Mum to her brother. "He's drowning! You can swim – get my baby out of the water!!"

MICHAEL: Help!

DAD: (*Pause*) But just then, he kicked off his shoes...

MUSICIAN: But just then, he kicked off his shoes...

DAD: ...And he jumped right in!

MUSICIAN: ...And he jumped right in!

DAD: Without a second thought! He jumped right in where he had last seen his little boy! He plunged his hand in, but nothing! He plunged it in again, deeper this time, but still nothing. He didn't give up though, and then suddenly, "Yes!" he cried. Yes! Here he is! And he

pulled upwards with all his strength – dragging the boy up by his hair! He carried his little body to the edge of the lake and laid it at his mother’s feet. The mother said nothing. Her brother was still standing beside her, both of them together, dumb, blind and frozen to the spot. And meanwhile I (*Switching to the first person*) laid my little boy down on the ground and started pumping his chest and breathing into his mouth... Come on, breathe, little one! Breathe... Breathe! (*He's out of breath, drowning*)

MUSICIAN: Breathe, breathe, breathe...

MICHAEL: (*As if suddenly waking up from a dream. All of a sudden he grasps the true meaning of the story*) Dad... Dad? Wh... Why didn't you ever tell me?

Silence. Only the sound of DAD's breathing can be heard.

DAD: (*Going on to another story*) His Dad always used to say to him: lie down in the water. And the little boy never wanted to, because he was scared of drowning again you see. As if you could drown twice! And his Dad would say “just lie down,” “I'll stay right here beside you.”

MUSICIAN: Right here beside you.

DAD: “Look... I'll put my hand under your tummy.”

MICHAEL: Yes, Dad. (*Ready to participate in the recounting*) “Don't let go, Dad!”

DAD: Trust me, son. I won't let go. I'll always have my hand here, holding you up.”

MICHAEL: “And what about when you take your hand away?”

DAD: Don't you worry about that! Move your arms: first one and then the other. One and then the other. Just like a windmill.

MICHAEL: Like this?

DAD: That's right! Just like that! And now, move your legs up and down!

MICHAEL: Look Dad! I'm swimming! Just like a windmill! Just like a windmill! I've learnt to swim, Dad!

MICHAEL "swims" from one side of the stage to the other. From side to side, front to back and all around. He's ecstatic.

MICHAEL: I've learnt!!! I've learnt to swim!!

DAD: (*Moved*) That's right, son. You've learnt! You're a champion swimmer now! (*Singing*)

MICHAEL: (*Trying out different strokes*) Look! Look at me! Look how good I am!

DAD: (*Suddenly tired*) That's right. You can swim. You can swim by yourself. You won't need my hand on your tummy any more. See?

MICHAEL: Dad...

DAD: Um?

Suddenly they both fall silent. No one says a word, each lost in their own thoughts. Tired. As if they had just done something really exhausting.

MICHAEL: Dad... You...

DAD: Shush... it's time for bed.

MICHAEL: Dad... you can't swim. Uncle Richard on the other hand...

DAD: Richard Snitchard.

MICHAEL: ...he was a really good swimmer. I've never seen you more than waist-deep in the water.

DAD: What have you never seen?

MICHAEL: You, swimming.

DAD: Tomorrow you'll swim far out... you'll see!

MICHAEL: OK Dad.

MICHAEL stands up and opens the suitcases.

MUSICIAN: Fifth station: Telephone. Pain calls from inside

Scene 6

It's morning. MICHAEL is standing still, holding the telephone. He doesn't know what to do. He can't decide whether or not to ring: he stands up, sits down, dials the number, hangs up... He gets closer, moves away, sits down, wipes the sweat off his forehead, wrings his hands... DAD, sitting nearby, is miles away, lost in his parallel world, trying with all his might to finish the same old tune on his fiddle. At last MICHAEL comes to a decision: he decides to confess everything. He stands up, moves over to sit beside DAD and starts talking.

DAD keeps playing his fiddle.

MICHAEL: Listen Dad, I've found a place for you in an old people's home.

DAD just carries on as before, not taking any notice.

MICHAEL: (*Agitated now*) Do you realise what that means? An old people's home!

MICHAEL reaches the end of his tether, stands up and takes the imaginary fiddle out of Dad's hands and puts it on the sofa.

MICHAEL: Dad, stop that for a minute. Leave your fiddle alone. This is important.

DAD, visibly upset, stares at the place where he believes the fiddle to be.

MICHAEL: I want you to understand. I'll make you understand if it's the last thing I do!

DAD: Can't I play my fiddle any more?

MICHAEL: Of course you can. I'll give it back in a moment. I just want you to listen to me first.

DAD: I've nearly finished that tune.

MICHAEL: I know. Just a little more to go. I'll give it back in a moment.

DAD: Yes, please give it back. I owe it to your Mum. This time I'll do it!
This time I'll take her to the moon.

MICHAEL: I don't doubt it, Dad.

MICHAEL sits down again beside DAD and takes both his hands in his own.

DAD pulls his hands away and starts examining them.

MICHAEL: It's a really nice there, Dad, really comfortable. You'll have a bedroom all to yourself, and if you need anything, there's a little bell you can press to call someone: ding dong. (*Pause*) It's right at the top of a hill, and has a fantastic view of the whole town. And the railway. And our house. Our...

The word "our" gets stuck in MICHAEL's throat. Something breaks inside him.

MICHAEL: I went to look at it. Everyone seemed really happy.

Like an automaton, DAD starts playing his fiddle again.

MICHAEL: Dad...! (*Try to regain his attention*) Dad! Hello! Dad, I haven't given you back your fiddle yet!

DAD stares at him in surprise. But he seems alert.

MICHAEL: I promised Mum I'd look after you. I promised her we'd make the journey together. But our journeys are so different Dad! So different...

DAD: Don't get upset, son. I'm going to write you a lovely tune. (*Winking*) A lovely tune you can dance with CLARE to. Why don't you call her? Go on, give her a ring. But don't tell her it was me! I won't tell her either. It'll be our secret. You just put your arm round her waist and twirl her round and round...

MICHAEL: CLARE's not like Mum, Dad.

DAD: Your mother flew on the dance floor.

MICHAEL: I know. But CLARE doesn't know how to dance.

DAD: I'm not surprised! Always tapping away at that damn machine!

MICHAEL: Dad! What have you got against computers?

DAD: What?

MICHAEL: Computers. You ruined CLARE's one. Remember?

DAD: A lovely tune. That's it. I'll write it myself.

DAD starts playing his imaginary fiddle again.

MICHAEL: It's pointless Dad! I've got your fiddle.

MICHAEL lifts the imaginary fiddle up into the air and shows him.

DAD: Give it to me!

MICHAEL: Give it to you?! No, no. You'll have to come and get it!

DAD: I need my fiddle so I can finish my tune!!

MICHAEL: I'll give it to you, if you can catch me!

MICHAEL lifts the imaginary fiddle into the air once again.

DAD: If you don't give it to me, the tune will never be finished. It's up to you.

MICHAEL: (*Playfully, to an imaginary crowd*) Hey! Hey you! I've got a wonderful fiddle here; a fiddle which plays the most beautiful music in the world. How much will you give me for it?

DAD shuts his eyes and turns his back on MICHAEL.

DAD: So, you want to play do you? I'm going to count to three and I want my fiddle right here, at my feet, do you hear? One...

MICHAEL: (*Obediently*) Okeeey... all right...

MICHAEL, still laughing, lays the imaginary fiddle at DAD's feet.

DAD opens his eyes and bends down, overcome by emotion, to pick up his fiddle.

MICHAEL looks at him affectionately.

MICHAEL: I'm ready to learn your tunes, Dad!

DAD: But I've got to finish them first! Otherwise you'll have a hard time learning them!

MICHAEL: And I'll dance to your tune too, Dad, if you want.

DAD: Not with me! You should be dancing with your girl!

MICHAEL: (*Gently, not at all aggressively*) I don't want to dance with CLARE. CLARE left, Dad. She said it was either her or you. And I understood, see? I'm with you now, Dad. I'm here to look after your fiddle, if you want me to... But you have to help me... just a little.

DAD: (*Moved*) Yes, but tomorrow...

MICHAEL: We'll worry about tomorrow tomorrow! Tomorrow I have to go and see my boss, and he's really angry with me.

DAD: That swine Richard...

MICHAEL: (*Laughing gently*) Yes, he is a bit like Uncle Richard when he gets angry! He told me yesterday that I needed to bring my head to work as well as the rest of me! And that if I left my head at home, then I should take my work home too!

DAD: (*Taking him literally*) I'll help you find your head. Don't worry, It can't be far. Maybe it's under the sofa...

DAD starts looking for MICHAEL's head.

MICHAEL looks at him again, with affection and feeling.

MICHAEL: In this house everything hides under the sofa!

DAD: Well, it's a great hiding place. Head, little head, where are you little headikins? (*Looking straight at MICHAEL*) You call it, it's more likely to listen to you than to me.

MICHAEL: Of course. It is *my* head after all! (*With a mixture of embarrassment and eagerness*) Head, little head...

DAD: (*Gesturing to him to call louder*) Come on... don't be afraid. Call it!

MICHAEL: (*Getting excited now*) Hey head, big head! Fat head!

DAD: That's the spirit! Louder – let it know who's boss!

MICHAEL: (*Starting to really get into it now*) Hey, head! Silly old fat head! Where the hell are you?

DAD *laughs happily. Meanwhile, 'MICHAEL gathers his strength, takes a deep, deep breath and then gives a kind of roar, as if he were a wild animal going in for the kill.*

MICHAEL: Raaa!!! Little head!!! So, you want to play games, eh? I'm going to count to three and I want you right here, at my feet, do you hear? One...

Just then, DAD gestures to him to stay absolutely still. Without saying a word, he reaches under the sofa and pulls out an imaginary head and gives it to his son with an inane look on his face.

DAD: You were pretending not to be there, but we were too quick for you!

MICHAEL: Especially you, Dad.

MICHAEL fits the imaginary head back on top of his neck.

MICHAEL: Just as well you found it!

DAD: It must be awful to wander round without a head.

MICHAEL: I'd have been right up the creek! 9535 times 9002? 85 million, 834 thousand and 70!

DAD: (*Admiringly*) What lovely things you say!

MICHAEL puts his arm round his father's shoulders affectionately.

MICHAEL: We'll be fine together, right Dad? You get on with your tune. And when you've finished it, play it for me, and then we'll start on

another one! And we'll go swimming! Even though we'll probably never swim as well as Uncle Richard!

DAD: Richard the swine! Swine and scoundrel!

MICHAEL: (*Suddenly*) Swine and scoundrel!

DAD looks at him in amazement and admiration. MICHAEL is also quite surprised at himself. It's almost as if he can't believe he actually dared to say such a thing.

DAD: That's the spirit!

Instead of backtracking, MICHAEL decides to keep on going. He takes a deep breath and this time says the words with every ounce of his being.

MICHAEL: Aaaaaah! Swine and scoundrel!

DAD: (*Looking upwards, laughing*) It wasn't me this time!

MICHAEL: (*Mad with daring, laughing too*) Rich you dick!!! Look at me swimming!

MICHAEL parodies someone swimming while DAD shouts out and eggs him on.

DAD: Hey Dicky boy – go take a long walk off a short pier!!!

MICHAEL: Uncle Dick! I'm the devil himself!!

DAD and MICHAEL are laughing hard, fit to burst.

DAD: Beep! Beep! Dickhead!

MICHAEL: Dick, Dicky boy! Richard! Look at me swimming! My dad taught me! Richard you imbecile, coward and dipstick! DICKHEAD!!

The feeling of drunken abandon gradually ebbs away.

MICHAEL: (*Laughing*) It's not easy to do it as well as him! But hey, actually being able to do it without getting stuck on the way is something, right? And at night-time, I'll tell you stories, or you can tell me some! And...

Although MICHAEL has gone off all excited, DAD does not start playing the fiddle.

DAD gazes at MICHAEL with a lost look, as if he were staring into space.

MICHAEL: And if I get told off at work, I'll just catch up at home! 9535 times 9003, 85 million, 843 thousand, 605! A sad, pathetic little accountant isn't going to intimidate me! It'll take more than that to rust this brain! At least as long as we keep doing those sums. Just one thing though, Dad: you have to promise not to go to the railway line by yourself any more! We'll go together whenever you want to watch the trains pass by! But from the station, eh? You can see the trains really well from there! Much better than from the track!

DAD doesn't even blink. He looks at MICHAEL as if he were a total stranger.

MICHAEL: Don't you want to go and see the trains go by with me?

DAD just stares at him, saying nothing.

MICHAEL: Dad, say something: we'll sort it out, right? Aren't you happy?
(Looking around, from side to side) Where did you leave your fiddle?

DAD: What fiddle?

MICHAEL: Your one! The one you're writing the most beautiful tune in the world for Mum with! And when you finish that one...

DAD's gaze tells MICHAEL that he hasn't understood anything.

DAD: How do you know about my tune? Who are you?

Dad's question is like a kick to the stomach for MICHAEL. He sits down, but then, finding the inner strength from somewhere, he stands up again.

MICHAEL: I'm your son, MICHAEL.

DAD just stares at him with a vacant gaze, understanding nothing. In his desperation, MICHAEL goes over to the clotheshorse and starts putting on Mum's clothes.

MICHAEL: And you're my Dad!

MUSICIAN: You forget your pills, your glasses, names, birthdays, faces, trips. And in the end, you forget where you are and why you're there. And then you forget who you are.

MICHAEL: You taught me to swim even though you couldn't swim yourself! You fished me out of the water when I was drowning! And then I grew up and got a good job. And I took you and Mum out to dinner with my very first pay check, remember?

MICHAEL is now completely dressed up as Mum and tries to bring DAD round.

MICHAEL: Mum was so proud of us, and you took her out to dance. Don't you remember, Dad?

MUSICIAN: There are no limits to forgetting. From being someone, forgetting turns you into a nobody. But it's not you alone: when you become a no one, so does everyone else.

MICHAEL dances round like a madman, dragging DAD along with him.

MICHAEL: Twirl with me, Dad. First this way and then the other... Dad, please! Dad... Dad!!!

MUSICIAN: We get older every day. There's no escaping it. And there's no going back.

DAD is lost in his world. Forever. MICHAEL is distraught. He knows DAD's gone forever. He slowly starts taking off Mum's clothes. Very slowly. He goes over to the telephone and picks it up.

MICHAEL: Come whenever you want. We're ready.

MUSICIAN: Sixth station: Fiddle, clotheshorse, two suitcases, a telephone. And you and me, here... at the last station.

AUF DER REISE MIT VATER

Übersetzer: David Lindemann

Zusammenfassung

Patxi lebt mit seinem Vater allein. Bevor Mutter starb, versprach er ihr, Vater bis zum Ende zu pflegen. Er wusste nicht, wie schwer es ihm fallen würde; der Versuch, sein Wort zu halten, hat sein Leben verändert. Auf dem Weg hat er Maite verloren, seine Verlobte, und er steht kurz davor, auch seine Arbeit zu verlieren. Das Schwierigste aber ist Patxis Beziehung mit Vater, dessen Zustand der Alzheimer zusehends verschlechtert. Seinen Vater wird Patxi auf dieser Reise kennen lernen, er wird Licht unter den langen Schatten des Onkel Juan bringen und seine eigene Geschichte verstehen. Dieser Reise letzte Station muss er dafür erreichen.

Die Bühnenwände sind sichtbar. Verteilt auf dem Boden Möbel und allerlei Hausrat. Darunter sind vier Objekte auffällig: Ein Akkordeon, zwei Koffer, ein Garderobenständer mit Mutters Wäsche und das Telefon.

Zwei Schauspieler treten auf. Einer setzt sich auf den Stuhl, der auf einer Seite steht, der andere tritt in den Vordergrund und beginnt mit dem Lichtwechsel zu sprechen.

VATER-SCHAUSPIELER: "Alt sind nur die anderen", sagten unsere Alten (*Lacht gequält*), wir hielten das für seniles Gefasel und lachten sie aus. (*Resignation andeutend*) Doch das Lachen ist uns im Fluge vergangen. Man fängt an, zu vergessen. (*Pause*) Vergessen... Zuerst vergisst man Sachen: Wo habe ich die Autoschlüssel hingelegt? Dann vergisst man Termine: An welchem Tag musste ich zum Arzt? Man lernt, sich so etwas aufzuschreiben... (*Mit Resignation*) bis man vergisst, das Aufgeschriebene zu lesen. Man vergisst, was man gestern gemacht hat, heute morgen gesagt hat, heute Abend noch tun muss. Man vergisst, die Medikamente zu nehmen. Man vergisst die Brille, die Namen der Leute, Geburtstage, Gesichter, Adressen. Und schließlich vergisst man, wo man ist und warum, und sogar wer man ist vergisst man. Man vergisst alles. Alles Gute und alles Schlechte. Was sich zu vergessen lohnt und was zu schade ist zu vergessen. Das Vergessen kennt keine Grenzen. Es macht aus dem Jemand, der du warst, ein Garnichts. Es verwandelt nicht nur dich, sondern alle anderen mit dir in ein Nichts. Du weißt nur eins: Älter, immer älter. Ohne Chance auf Abhilfe. Es gibt keine Umkehr.

BEGINN DES DRAMAS (*Lichtwechsel*)

Geräusch eines Fernzugs, immer näher, immer deutlicher. Der Zug fährt pfeifend ein. VATER sitzt in der Mitte der Szene, fröhlich. Er hört das Geräusch des Zugs

nicht. Er spielt sein imaginäres Akkordeon, in seine Welt versunken. Er improvisiert eine Melodie, die schönste Melodie der Welt. Und das gelingt ihm gut. Die Pfeife des Eisenbahnzugs erklingt.

In demselben Raum, an anderer Stelle, PATXI, der Sohn, vollkommen auf seine Rechenaufgaben konzentriert. Er hat weder Papier noch Stift zur Hand, er rechnet im Kopf.

PATXI: Neuntausend fünfhundert fünfunddreißig mal achttausend zweihundert einunddreißig, achtundsiebzig Millionen vierhundert zweundachtzigtausend fünfhundert fünfundachtzig. 9535 mal 8232, 78 Millionen 492 tausend 120. 9535 mal 8233, 78 Millionen 501 tausend 655. 9535 mal 8234...

In der Zwischenzeit sehen wir VATER beim Singen und bei seinem Versuch, auf einem imaginären Akkordeon wundersame Klänge zu spielen. Er trällert die Melodie dazu und scheint sich im fröhlichen Zwiegespräch mit seiner Frau zu befinden.

Im Hintergrund bietet der MUSIKER sein Lied dar:

Auf der Reise des Lebens hat jeder sein Gepäck zu tragen,
der Inhalt der Koffer so schwer
wie das, was in ihnen fehlt.

Aber an der letzten Station
geht alles leicht, vielleicht zu leicht
am Ende der harten Reise zu zweit.

Anschließend bekommen wir VATERS Gedanken mitgeteilt, mit erhobener Stimme.

VATER: Mein Blondschoß, heute liegt was in der Luft! Ich fühle mich heute so besonders, besonders in Form, besonders Stark! So wie an dem Tag, an dem ich dich kennenlernte. Erinnerst du dich, mein Blondschoß? Erinnerst du dich, wie ich dich auf den Zug hob? Du hieltest meine Hand, ich zog in meine Richtung, und hopp, Blondschoß, komm her! Wäre ich nicht so jung gewesen, unmöglich. Und ich (*Klopft sich an den Kopf*), ich bin immer noch jung! (*Begeistert*) Und ich habe eine tierische Lust, mit dir zusammen zu sein. Jawohl!

Und, (Er klopft sich wieder an den Kopf) wenn der hier etwas will...
(In der Luft) Wie ich an dir damals zog, genau so. (Er erinnert sich an die Szene) Komm her, Blondschopf! Und du-mich, Blondschopf?
Aber ich hab' doch schwarze Haare, sagst du, und dann dein Lachen.
Dein wunderschönes Lachen! (Lacht, in Erinnerungen schwelgend)
Mein Blondschopf! (Zurück in der Realität) Nun hör mir mal zu.
Ich bin fast fertig. Glaub mir! Es ist schön, ja... (Trällernd) Wirklich schön. So schön wie du, mein Blondschopf, das schönste Lied der Welt.

VATER bleibt in einer Passage der Melodie stecken. Er hält plötzlich inne. Er weiß nicht, was er nun tun soll. Einen kurzen Moment lang wirkt er orientierungslos, danach wirkt er wieder gegenwärtig, doch das ist er nicht. Er scheitert bei dem Versuch, seiner Melodie eine Fortführung zu erfinden. Er bricht jeden neuen Versuch ab, doch er gibt nicht auf: Sein Lächeln kommt bald wieder zum Vorschein, und er beginnt die Melodie von vorne.

VATER: Ja, das ist es, ich hab's gleich!

Das Geräusch des Eisenbahnzugs, die Hupe der Lokomotive und die Melodie vermischen sich.

PATXI steht von seinem Stuhl auf und bereitet sich auf einen Ausruf vor.

PATXI: Vater!!!!!!

MUSIKER: Zweite Haltestelle: Der Garderobenständler. Mutter! Was ziehe ich an?

3. Szene

VATER ist niedergeschlagen, er wimmert vor sich hin. PATXI nutzt die Zeit, um mit seiner Arbeit fertig zu werden. VATER ist immer verzweifelter.

VATER: Warum nicht? Ich will, dass du kommst. Mein Blondschopf! Sie muss wissen, dass zu meinem Stück nur noch ein paar Takte fehlen. Komm, mein Blondschopf! Ich habe da etwas Schönes für dich... Ich habe Angst... Ich habe Angst. Du gehst fort, und ich habe Angst!

Mutter! Ich will nicht mit ihm alleine sein... still, still... Er sagt nichts, aber ich weiß, dass er hier ist. Er knipst mir das Licht aus, er weiß, dass ich mich im Dunkeln fürchte... (*Er pfeift nach ihr, süß*) *Pfff...* Blondschopf! Wenn ich an dich denke, nur dann verliere ich meine Angst. Warum bist du fortgegangen? Du weißt, ich brauche deine Hände, um die Angst zu vertreiben, ich brauche deine Lippen zum Lächeln, deine schwarzen Haare, damit ich dich Blondschopf nennen kann. Mein Blondschopf... (*Mit Blick auf PATXI, wie enttäuscht*) Ja, da ist er. Er ist immer dort, auf der Lauer... todernst auf der Lauer... ich weiß, wer das ist. (*Pause*) "Vater" sagt er zu mir. Ja, Vater! Das will er mir weismachen! (*Flüsternd*) Das hier ist nicht mein Sohn. Das ist Juan, das Schwein... Nein. Ich werde nicht schlecht über deinen Bruder reden. Ich habe dir mein Wort gegeben, und ich bin ein Mann, der sein Wort hält. Auch jetzt wieder habe nicht ich angefangen zu sticheln, "Tunichtgut", "Nichtsnutz" und so weiter. Warum muss er mich auch vor meinem Sohn so herablassend behandeln? Als wäre er der Herr im Haus! Dieser Undankbare Wicht! Wir haben ihn immerhin in die Familie aufgenommen! Als ob es leicht wäre, mit Herrn Fehlerlos zusammen zu leben! (...) Was? (*Nervös*) Entschuldige, meine Liebe, tut mir Leid. Ich hätte das nicht sagen dürfen. (...) Ich weiß, dass wir auf sein Geld angewiesen sind. Sei nicht traurig. Sag doch etwas... Ich kann es nicht ertragen, wenn du traurig bist. Nein. Geh nicht weg. Wohin gehst du! Wohin gehst du, mein Blondschopf? Wohin gehst du!!!! Geh nicht weg, Mutter....!!! Mutter!!! Ich will bei dir sein! Bei dir!

PATXI tritt auf und kann das Weinen VATHERS nicht ertragen.

PATXI: Beruhige dich, Vater, beruhige dich! Mutter ist tot... Mutter ist...

PATXI tritt in den Hintergrund, das Licht erhellt den Garderobenständer. PATXI nimmt Kleidungsstücke von dort und zieht sie mechanisch an, eine anscheinend täglich gleiche Zeremonie. Sich als Mutter stellend tritt er auf VATER zu. PATXI weiß, dass es keine andere Möglichkeit gibt, VATER zu beruhigen. Der Gesichtsausdruck des VATHERS wird heller.

VATER: Meine Liebe! Du bist gekommen, immer kommst. du... Vielen Dank dafür! Ich dachte schon... ich dachte schon... (*Er wird ruhiger*)

Gar nichts. Du siehst aber gut aus, in dem Kleid, das ich dir geschenkt habe... (*Er nimmt zärtlich ihre Hand*), auf der *Plaza* werden alle nur dich bewundern! Die schönste der Schönen. Und du willst mit mir! Das ist vielleicht was! Nicht leicht zu verstehen, stimmt? Und du lachst so schön dazu. Wie viel wir zusammen gelacht haben! Was soll's auch? Diese Welt mit einem Lachen zu begreifen ist das Einzige, das lohnt. Vielen Dank. (*Er gibt ihr einen Kuss auf die Hand*) Kommen Sie, Mademoiselle. (*Eindringlich*) Das gefällt dir doch immer noch, oder?

Beide setzen sich.

VATER: Möchtest du es hören? Ich bin bald fertig! (*Eine Melodie trälernernd*) Wahnsinn! Unglaublich schön! So schön wie du...

PATXI-MUTTER: Wie geht es dir?

VATER: Gut. Im Augenblick sehr gut. Und dir?

PATXI-MUTTER antwortet nicht und sieht ihm aus der Nähe in die Augen.

VATER: O je, traurige Augen hast du... was hast du denn?

VATER streckt zum Akkordeonklang den Arm nach der Mutter aus, fordert sie zum Tanz auf.

VATER: Komm, ich nehme dich mit bis zum Mond. Zum Mond! Vergiss, was Juan gesagt hat. Vergiss die Geldgeschichten. Du wirst sehen, mit einem Akkordeon in der Hand kann ich die ganze Welt für dich erobern! Und auf dem Rückweg, den Mond!

PATXI-MUTTER wendet den Blick ab. VATER ergreift ihn am Hals und dreht sein Gesicht direkt vor sich.

VATER: Das ist nicht so teuer, meine Liebe. Überhaupt nicht! Das Geld, das du unter dem Bett aufhebst, reicht für ein Akkordeon. Es wird auch noch für die neuen Schuhe der Kinder reichen...

PATXI wirft mit einer einzigen Bewegung die Kleider der Mutter ab. VATER hält die Kleider noch umarmt, als ob die Mutter noch darin steckte. PATXI entfernt sich und nimmt seinen Platz auf der Bühnenseite ein.

PATXI: Nein, Mutter. Vater weiß es nicht, aber seit Onkel Juan nicht mehr hier ist, bleibt dir wenig Zeit zum Schlafen: Du musst das Geld verdienen!

VATER: Tanz nur weiter, mein Blondschoß! Tanz nur weiter!

PATXI: Nein, Mutter! Du kannst ihm nicht so viel von dem sauer verdienten Geld geben. Das ist für uns! Wir müssen davon leben! Meine neuen Schuhe, Mutter... In der Schule lachen sie mich aus, weil die Strümpfe aus den Löchern gucken. Mutter...

Auf der anderen Bühnenseite...

VATER: Blondschoß... Mein Blondschoß!

PATXI: Nein!

VATER: Vielen Dank! Du bist wundervoll, Blondschoß! Mit diesem Akkordeon, auf jeden Fall! Damit lege ich dir die Welt zu Füßen.

PATXI: Nein, Mutter. Hör nicht auf ihn! (Pause) Vater weiß nicht, was es heißt, mit kaputten Schuhen herumzulaufen! Woher sollte er auch? Onkel Juan sagt, er steht nicht mit den Füßen auf der Erde!

VATER: (*Mit dem Tanz fortfahrend*) Flieg weiter! Flieg weiter, mein Blondschoß!

PATXI: (*Weinend*) Nein Mutter, Vater weiß nicht...

PATXI nähert sich dem VATER und streift sich wieder mit einer einzigen Bewegung Mutters Kleider über, um anschließend mit VATER zu tanzen. Der Tanz geht zu Ende und VATER gibt der Geliebten einen Kuss.

PATXI stößt sich von ihm ab.

PATXI: Vater!

VATER: (*Schmeichelnd, verspielt*) Wo ist der schönste Hintern bei uns zu Haus?

PATXI, erzürnt, zieht sich hastig Mutters Kleider vom Leib und entfernt sich.

PATXI: Genug! Es ist genug! Du kotzt mich an! Was mache ich hier eigentlich, warum mache ich das alles mit? Ich bin nicht wie Mutter. Ich

liebe dich nicht so wie sie. Ich... Ich... (*Liste der Notfallrufnummern*) SOS Notfalltelefon 946 677 88, Rotes Kreuz 666 554 433 Verkehrsunfälle..., Frauentelefon 696 696, Sperrmüll...

VATER-SCHAUSPIELER: Vierte Haltestelle: Zwei Koffer. Die zusammen verlebte Reise.

5. Szene

VATER-SCHAUSPIELER nimmt den zweiten Koffer und stellt ihn neben den anderen. Die zwei Koffer stehen nun erleuchtet in der Mitte der Bühne. VATER tritt an den Koffer heran und setzt sich darauf. VATER will PATXI eine bedeutsame Geschichte aus seinem Leben erzählen. PATXI steht dabei, neben sich den anderen Koffer.

VATER: Sohn...

PATXI: Was ist, Vater?

VATER: Ich möchte dir ein Märchen erzählen.

PATXI: Ich mag keine Märchen, die langweilen mich.

VATER: Lass mich doch. (*Pause*) Es war einmal ein sehr braver Junge, der fuhr überglücklich mit seinen Eltern in die Ferien. Sie fuhren an das Ufer eines großen Sees.

PATXI beginnt damit, seinen Koffer zu packen. Er hat eine lange Liste.

PATXI: Drei Hemden: das gelbe, das blaue und das weiße.

VATER: Gefällt's dir?

PATXI: Der See?

VATER: Das Märchen.

PATXI: Ja. (*Leiser*) Vier Hosen: zwei Flanellhosen, zwei Kordhosen.

VATER: Der See...

PATXI: Fünf Paar Strümpfe, und ein sechstes für nachts. Aber auch ein halbes Dutzend Unterhosen.

VATER: Ein See, ein großer See!

PATXI: Mit einem halben Dutzend solltest du auskommen.

VATER: Ein großer tiefer See! (*Streckt die Hand nach der Decke aus*) Mindestens so tief! Und weißt du auch, was dem Jungen dort passierte?

PATXI: Er konnte nicht schwimmen.

VATER: Woher weißt du das?

PATXI: Kleine Jungen können meistens nicht schwimmen.

VATER: Unser Kleiner konnte es nicht, nein. Er hatte Angst vor dem Wasser.
Wenn er bis über die Knie im Wasser stand, fing er an zu schreien.

PATXI: Aus Angst zu ertrinken.

VATER: Ja, so war es, aber sein Vater und seine Mutter, die hatten keine Angst, ins Wasser zu gehen! Solange der Fuß noch auf Grund stieß, gab es keine Gefahr. (*Nun wieder als Märchenerzähler*) Schließlich geht der kleine Junge vorwärts, einen Schritt, und dann noch einen! Und plötzlich ruft der Junge: "Mutter!" Die Mutter erstarrte vor Schreck. "Mutter, zu Hilfe!" schrie das arme Kind.

PATXI: (*Flüsternd*) Mutter, zu Hilfe...

VATER: "Hilf ihm", sagte die Mutter zum Onkel. "Er ertrinkt!", "Hol das Kind aus dem Wasser! Du kannst doch schwimmen!"

PATXI: Hilfe!

VATER: (*Pause*) Und dann zog einer sich die Schuhe aus...

MUSIKER: Und dann zog einer sich die Schuhe aus...

VATER:...und sprang ins Wasser!

MUSIKER:...und sprang ins Wasser.

VATER: Er sprang blind drauflos! Endlich hatte er ihn gefunden, er griff mit der Hand nach unten, und nichts! Er griff noch tiefer, und auch nichts. Er gab nicht auf, und irgendwann schrie er: "Ja! Ja, hier!" Und er zog, er zog mit seiner ganzen Kraft an seinen Haaren! Er zog den leblosen Kleinen bis ans Ufer, der Mutter vor die Füße... Die Mutter

war verstummt. Neben ihrem Bruder stand sie, beide stumm, blind, wie versteinert. Und dazwischen ich (*Wechselt in die erste Person*), wie ich den Kleinen auf den Boden lege und ihm auf die Brust klopfe und ihn beatme... Atme, Kleiner... Atme, Kleiner... Atme! (*Ihm wird die Luft knapp, er ist kurz vor dem Ersticken*)

MUSIKER: Atme Kleiner, atme Kleiner, atme...

PATXI: (*Als ob er plötzlich ganz zu sich gekommen wäre, indem er den wirklichen Sinn des Märchens erkannt hat*) Vater... Vater?? Du... Warum hast du mir nie etwas davon gesagt?

Schweigen. Nur VATERs Atem ist zu hören.

VATER: (*Ist zu einer anderen Geschichte übergegangen*) Sein Vater sagte immer: Los, geh ins Wasser. Und der Junge wollte nicht, weil er nicht noch einmal ertrinken wollte. Als ob man zweimal ertrinken könnte! Und Vater sagte: Geh ruhig ins Wasser, ich bin ja die ganze Zeit bei dir.

MUSIKER: Bei dir, die ganze Zeit...

VATER: Schau her, ich halte meine Hand unter deinen Bauch.

PATXI: Ja, Vater. (*Munter im Märchen mitzuspielen bereit*) Lass nicht los, Vater!

VATER: Vertrau mir. Ich lasse dich nicht los. Ich halte dich die ganze Zeit von unten.

PATXI: Und wenn du die Hand wegnimmst, was dann?

VATER: Denk jetzt nicht daran! Bewege die Arme: erst den einen, dann den anderen. Abwechselnd. Wie eine Mühle.

PATXI: So?

VATER: Sehr gut, genau so! Und bewege die Beine auf und ab!

PATXI: Sieh nur Vater, ich kann schwimmen! Wie eine Mühle! Ich hab's gelernt, Vater!

PATXI bewegt sich schwimmend von einer Bühnenseite auf die andere, von Seite zu Seite, von vorne nach hinten und zurück.

PATXI: Ich hab's gelernt! Ich hab's gelernt!

VATER: (*Verblüfft*) Ja, mein Sohn, du hast es gelernt! Du bist ein richtig toller Schwimmer!

PATXI: (*Versucht unterschiedliche Schwimmstile*) Sieh nur! Sieh nur, wie gut ich schwimmen kann!

VATER: (*Plötzlich ermüdet*) Ja. Nun schwimmst du. Alleine. Von nun an brauchst du meine Hand nicht mehr unter deinem Bauch, siehst du?

PATXI: Vater...

PATXI: Was?

Plötzlich halten beide inne, stumm. Jeder verharrt bei seinen Gedanken, müde. Als ob sie eine unglaubliche Anstrengung vollbracht hätten.

PATXI: Vater... Du...

VATER: Sch... Es ist Zeit zum Schlafengehen.

PATXI: Vater... du kannst nicht schwimmen. Aber Onkel Juan, der...

VATER: Juan, Jain, Jun, Jan...

PATXI:...war ein guter Schwimmer. Dich habe ich im Wasser noch nie tiefer als bis zur Lende gesehen!

VATER: Was hast du nicht gesehen?

PATXI: Dich. Beim Schwimmen.

VATER: Morgen beim Schwimmen geht's weit hinaus, du wirst sehen!

PATXI: Ja.

PATXI richtet sich auf und öffnet die Koffer.

MUSIKER: Fünfte Haltestelle: Telefon. Der Schmerz spricht von innen.

6. Szene

Vormittag. PATXI mit Telefonhörer in der Hand, unbeweglich. Er weiß nicht, was er tun soll, anrufen oder nicht: Er steht auf, setzt sich hin, wählt, hängt ein... Geht einen Schritt, kommt zurück, setzt sich wieder hin, schwitzt, ballt die Fäuste... VATER sitzt einige Meter daneben, in Gedanken fernab, versunken in seine Parallelwelt, eifrig bei dem Versuch, mit dem Akkordeon sein immer gleiches Werk zu vollenden. PATXI hat sich entschieden: Er will seinem VATER alles sagen. Er steht auf, setzt sich neben VATER und beginnt zu sprechen.

VATER spielt weiterhin Akkordeon.

PATXI: Hör mal, Vater: Ich habe ein Zimmer im Altenheim für dich reserviert.

VATER spielt weiter, ohne Beachtung für PATXI.

PATXI: (Nervös) Weißt du denn, was das heißt? Ein Zimmer im Altenheim!

PATXI, kurz vor der Verzweiflung, steht auf, nimmt VATER das imaginäre Akkordeon aus den Händen und stellt es auf dem Sofa ab.

PATXI: Vater, lass das jetzt mal. Lass das Akkordeon mal hier liegen. Es geht um etwas sehr Wichtiges.

VATER, weinerlich, starrt auf das angebliche Akkordeon.

PATXI: Ich möchte, dass du mir zuhörst und das verstehst, auch wenn es das letzte Mal ist.

VATER: Ich darf nicht Akkordeon spielen?

PATXI: Doch. Ich geb's dir gleich wieder. Aber hör jetzt mal zu.

VATER: Aber es fehlen doch nur noch ein paar Takte bis zum Ende des Stücks...

PATXI: Ich weiß. Nur einen Moment. Ich geb's dir gleich wieder.

VATER: Ja bitte, wir sind es Mutter schuldig. Dieses Mal schon, dieses Mal fliege ich zum Mond mit ihr.

PATXI: Daran habe ich keinen Zweifel.

PATXI setzt sich wieder neben VATER und ergreift ihn an beiden Händen. VATER befreit seine Hände aus dem Griff und besieht sie sich genau.

PATXI: Es ist ein sehr schönes Altenheim, sehr gemütlich. Du hättest ein Schlafzimmer für dich, und wenn du irgendetwas brauchst, dafür gibt es eine Klingel, damit du sie wann du willst drücken kannst: Klingeling! (Pause) Das Altenheim liegt auf einem Hügel, von dort aus kann man den ganzen Ort sehen, auch die Eisenbahn. Sogar unser Haus. Unser...

PATXI bleibt das Wort “unser” im Halse stecken. Etwas in seinem Innern ist zerbrochen.

PATXI: Neulich war ich dort und hab's mir angesehen. Die Leute schienen sehr fröhlich zu sein.

VATER fängt wie ein Automat wieder mit dem Akkordeonspiel an.

PATXI: Vater! (Versucht, VATERs Aufmerksamkeit zu erhaschen) Vater, klingeling! Vater, ich habe dir das Akkordeon noch nicht zurückgegeben!

VATER blickt ihn verständnislos an, wirkt aber aufmerksam.

PATXI: Ich habe Mutter versprochen, mich um dich zu kümmern. Ich habe ihr versprochen, dass wir zusammen auf die Reise gehen. Aber unsere Wege sind so verschieden, so verschieden!

VATER: Sei nicht traurig, mein Sohn. Ich werde auch für dich ein schönes Stück komponieren (Mit dem Auge zwinkernd). Dazu kannst du dann mit Maite tanzen. Warum rufst du sie nicht an? Ruf sie an. Aber verrate ihr nicht, dass das Stück von mir ist! Auch ich werde es ihr nicht sagen. Das wird unser Geheimnis. Du fasst ihre Hüfte, und links herum und Drehung und zurück...

PATXI: Vater, Maite ist nicht wie Mutter.

VATER: Mutter flog nur so, wenn sie zu tanzen anfing.

PATXI: Ich weiß. Maite kann nicht tanzen.

VATER: Das wundert mich gar nicht! Immer trägt sie diesen diesem Kasten unterm Arm!

PATXI: Vater! Was hast du gegen Computer?

VATER: Gegen was?

PATXI: Computer. Du hast Maites Computer kaputt gemacht. Erinnerst du dich?

VATER: Ein schönes Stück. Ein sehr schönes. Ich komponiere dir eines.

VATER *beginnt wieder mit seinem imaginären Akkordeonspiel.*

PATXI: Es hat keinen Zweck, Vater! Dein Akkordeon habe ich.

PATXI hebt das imaginäre Akkordeon hoch in die Luft und zeigt es VATER.

VATER: Gib her!

PATXI: Hergeben! Nein, nein... du musst kommen und es dir holen!

VATER: Aber ich brauche es doch, um mein Stück zu Ende zu komponieren!

PATXI: Ich gebe es dir, hol es dir doch!

PATXI hebt wieder das imaginäre Akkordeon in die Luft.

VATER: Wenn du es mir nicht gibst, kann ich dir kein Stück komponieren!
Entscheide selbst!

PATXI: (*Zu einem imaginären Publikum, lustig*) Ja, ihr Leute! Ich habe hier ein einzigartiges Akkordeon, das spielt die schönsten Stücke!
Wie viel bieten Sie mir?

VATER schließt die Augen, PATXI setzt sich mit dem Rücken zu ihm.

VATER: Du machst wohl Witze? Ich zähle jetzt bis drei, und wenn ich bis drei gezählt habe, möchte ich hier vor meinen Füßen das Akkordeon sehen! Eins...

PATXI: (*Gehorchend*) Na gut, na gut...

PATXI, immer noch lachend, stellt das imaginäre Akkordeon vor VATERs Füße.

VATER öffnet die Augen und bückt sich gerührt, um sein Akkordeon aufzuheben.

PATXI blickt ihn erstaunt an.

PATXI: Ich bin bereit, deine Melodien zu lernen, Vater!

VATER: Erstmal muss ich sie zu Ende komponieren! Sonst kannst du sie ja nicht lernen.

PATXI: Ich werde zu deinem Spiel tanzen, wenn du möchtest!

VATER: Nicht mit mir sollst du tanzen! Das sollst du mit deinem Mädchen machen!

PATXI: (*Süß, überhaupt nicht aggressiv*) Ich möchte nicht mit Maite tanzen! Maite ist fort, Vater. Entweder du oder sie, hat sie gesagt. Und ich habe das respektiert, verstehst du? Jetzt bin ich bei dir. Um auf dein Akkordeon aufzupassen, wenn du möchtest... Aber du musst offen dafür sein.

VATER: (*Erstaunt*) Ja, aber morgen...

PATXI: Morgen ist ein anderer Tag! Morgen muss ich zu meinem Chef, und der ist sehr böse auf mich.

VATER: Juan, dieser Ochse...

PATXI: (*Lacht kurz*) Wenn er böse ist, erinnert er mich an meinen Onkel, ja... Beide sind so aufbrausend! Ich soll meinen Kopf nicht zu Hause vergessen, wenn ich zur Arbeit komme, hat er mir gestern gesagt! Und wenn ich meinen Kopf zu Hause lasse, soll ich auch die Arbeit dorthin mitnehmen!

VATER: (*Mit echtem Einfühlen*) Ich helfe dir dabei, deinen Kopf zu suchen. Das haben wir gleich. Er ist bestimmt nicht weit weg. Unter dem Sofa vielleicht...

VATER beginnt, nach dem Kopf zu suchen.

PATXI blickt ihn wieder amüsiert und erstaunt an.

PATXI: In diesem Haus versteckt sich alles unter dem Sofa!

VATER: Das ist ein gutes Versteck! Köpfchen, Köpfchen, wo bist du denn?
(*Direkt zu PATXI:*) Ruf du ihn mal, vielleicht hört er eher auf dich als auf mich.

PATXI: Sicher tut er das, es ist ja schließlich mein Kopf! (*Schamvoll und energisch zugleich:*) Köpfchen, Köpfchen!

VATER: (*Fordert PATXI mit Gesten zu deutlicherem Rufen auf*) Ruf ihn, na los!

PATXI: (*Motiviert*) Hallo, Kopf, wo bist du, mein Kopf!

VATER: Ja, so ist's besser! Rufe laut, er soll merken, dass er zu dir gehört.

PATXI: (*Nun ganz ehrlich*) He, alter Glatzkopf, wo bist du denn, verdammt nochmal!

VATER lacht aus vollem Hals. In der Zwischenzeit sammelt PATXI Kräfte, atmet zweimal tief durch. Dann brüllt er wie ein zum Angriff bereites Tier.

PATXI: Aaaa! Mein Kopf! Du willst mich wohl zum Narren halten, was? Ich zähle jetzt bis drei, und ich will dich hier, hier zu meinen Füßen sehen, hörst du? Eins...

VATER macht ihm ein Zeichen zum Innehalten. Ohne etwas zu sagen, geht er zum Sofa, holt von darunter den imaginären Kopf hervor und reicht ihn mit unschuldigem Gesicht seinem Sohn.

VATER: Er hat versucht, sich unsichtbar zu machen! Aber wir haben ihn erwischt.

PATXI: Du hast ihn erwischt, Vater.

PATXI setzt sich den imaginären Kopf auf.

PATXI: Gut, dass du ihn gefunden hast!

VATER: Es ist bestimmt nicht einfach, so ohne Kopf herumzulaufen.

PATXI: Allerdings, ich musste ganz schön kämpfen. 9535 mal 9002? 85 Millionen 834 Tausend und siebzig!

VATER: (*Angetan*) Was für schöne Sachen du sagst!

PATXI streicht zärtlich mit der Hand über VATERs Schulter.

PATXI: Wir halten es schon zusammen aus... Mach mit deinem Stück weiter, Vater! Wenn du es fertig komponiert hast, spielst du es mir vor, und danach fangen wir mit dem neuen an! Und wir gehen schwimmen! Sicherlich werden wir nie so gute Schwimmer wie Onkel Juan.

VATER: Juan, dieser Ochse! Dummkopf!

PATXI: (*Gleich darauf*) Dieser Ochse! Dummkopf!

VATER blickt ihn verblüfft und gleichzeitig verwundert an. Auch PATXI ist verblüfft: Er versteht nicht, wie er es wagen konnte, so etwas zu sagen.

VATER: Ja, genau!

PATXI entschließt sich, statt nach hinten, vorwärts zu gehen. Er atmet tief durch, und nun spricht er mit vollem Ernst die Worte aus.

PATXI: Jaaa! Ochse, Dummkopf!

VATER: (*Blickt auf, lacht*) Das habe diesmal nicht ich gesagt!

PATXI: (*Verrückt und unverschämt, lachend*) Juan, du Blödmann! Sieh mal, wie ich schwimmen kann!

PATXI macht parodistische Schwimmbewegungen. VATER jault dazu und fuchtelt mit den Armen.

VATER: Hau ab, Juan, und komm nie mehr zurück!

PATXI: He, blöder Onkel, ich bin ein richtiger Seeteufel!

VATER und PATXI können fast nicht mehr vor Lachen.

VATER: He, du Blödmann!

PATXI: Juan, du Blödmann! Sieh doch, wie ich schwimmen kann, Vater hat's mir beigebracht! Juan, du Hohlkopf, du Blödmann und Idiot!
BLÖDMANN!

Nach diesem Anfall etwas beruhigt.

PATXI: (*Lacht*) Es ist nicht leicht, so gut zu sein wie er! Aber ohne zu ertrinken durchs Leben zu kommen, das ist doch schon etwas! Und abends werde ich dir Geschichten erzählen, oder du mir. Und...

Obwohl PATXI sich dafür erwärmt hatte, hat VATER nicht mit dem Akkordeonspiel begonnen. VATER blickt PATXI an, mit leerem und verlorenem Blick.

PATXI: Und wenn sie mich auf der Arbeit ärgern, mache ich meine Aufgaben eben zu Hause! 9535 mal 9003, 85 Millionen 843 Tausend und 605! Eine einfache Rechenaufgabe wird mich nicht aus der Ruhe bringen! Dieser Kopf rostet nicht so leicht ein, jedenfalls, wenn ich schön meine Aufgaben mache. Nur eins: Du musst mir versprechen, dass du nicht noch einmal alleine auf die Eisenbahnstrecke gehst! Wir beide gehen zusammen, wenn du den Zug beim Vorbeifahren beobachten willst! Aber vom Bahnhof aus! Von dort aus sieht man ihn am besten, besser als an der offenen Strecke!

VATER blinzelte nicht einmal. Wie einen Unbekannten gafft er PATXI an.

PATXI: Kommst du etwa nicht mit mir zur Eisenbahn?

VATER blickt ihn stumm an.

PATXI: Vater, sag doch etwas: Wir kommen schon miteinander aus, meinst du nicht? Bist du nicht glücklich? (*Blickt von einer Seite auf die andere*) Wo hast du denn dein Akkordeon?

VATER: Was für ein Akkordeon?

PATXI: Na deins! Du warst doch fast fertig mit dem schönsten Stück der Welt! Und wenn du es fertig komponiert hast...

VATER gibt ihm mit dem Blick zu verstehen, dass er nicht versteht.

VATER: Woher weißt du von meinem Stück? Wer bist du?

VATERs Frage hinterlässt PATXI am Boden zerstört. Er setzt sich hin. Doch noch einmal Kräfte sammelnd, steht er wieder auf.

PATXI: Ich bin dein Sohn, Patxi.

VATER blickt weiter leer, er versteht gar nichts. PATXI, verzweifelt, geht zum Garderobenständer und zieht sich Mutters Kleider über.

PATXI: Und du bist mein Vater!

MUSIKER: Du vergisst die Medizin, die Brille, Namen, Geburtstage, Gesichter, Adressen. Und schließlich vergisst du, wo du bist und warum, und du vergisst sogar, wer du bist.

PATXI: Du hast mir das Schwimmen beigebracht, und du wusstest es nicht. Du hast mich aus dem Wasser geholt, als ich schon fast ertrunken war! Dann bin ich groß geworden und habe eine schöne Arbeit gefunden. Wir sind mit Mutter zusammen Essen gegangen von meinem ersten Gehalt, erinnerst du dich?

PATXI, nun ganz als Mutter verkleidet, versucht VATER wieder zu sich zu bringen.

PATXI: Mutter war sehr stolz auf uns... Du hast sie damals zum Tanzen ausgeführt.. Erinnerst du dich, Vater?

MUSIKER: Das Vergessen kennt keine Grenzen. Es macht aus dem Jemand, der du warst, ein Garnichts. Es verwandelt nicht nur dich, sondern alle Dinge mit dir in ein Nichts.

PATXI ergreift VATER in einem tollen Tanz.

PATXI: Tanz mit mir, Vater. Und links, und rechts... Bitte, Vater! Vater... Vater!

MUSIKER: Älter, immer älter. Ohne Chance auf Abhilfe. Es gibt keine Umkehr.

VATER ist in seine Welt versunken. Für immer. PATXI ist am Boden zerstört, verzweifelt; er weiß, dass VATER für immer gegangen ist. Langsam zieht er sich Mutters Kleider aus. Sehr langsam. Er geht zum Telefon und nimmt den Hörer ab.

PATXI: Ja, kommen Sie. Wir sind bereit.

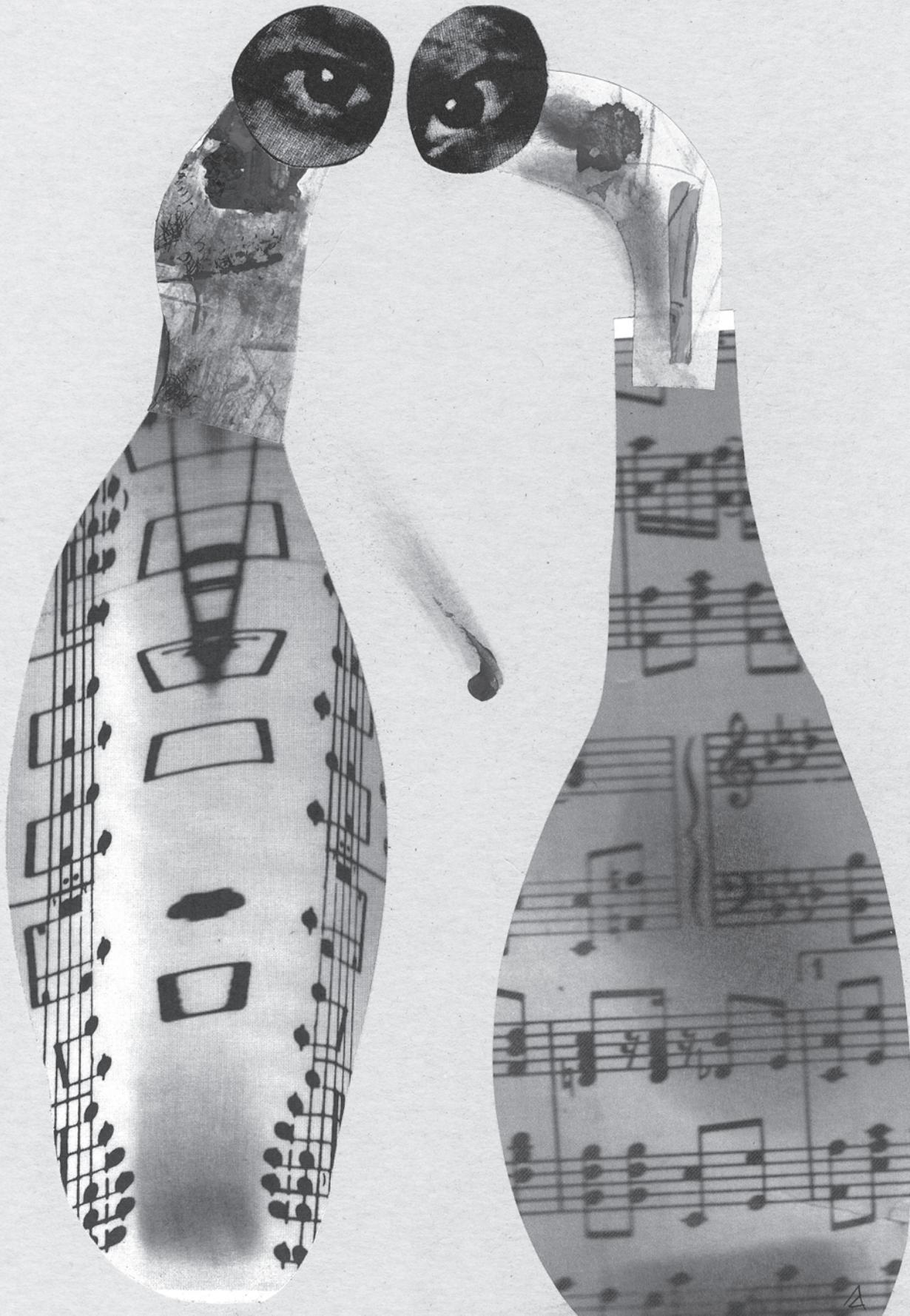
MUSIKER: Sechste Haltestelle: Akkordeon, Garderobenständer, zwei Koffer, Telefon. Und du und ich, wir sind hier... an der letzten Haltestelle.

EL VIATGE DEL PARE

Traductora: Ainara Munt Ojanguren

Sinopsi

El Manel s'ha quedat sol amb el seu pare, que ja és vell. Abans que la mare del Manel morís, ell li va prometre que tindria cura d'ell fins al final, però no havia previst les dificultats que representaria dur a terme aquesta tasca. El viatge que ha iniciat ha fet tronollar la seva vida de cap a peus: ha perdut la parella, i la seva feina penja d'un fil; però el més dur és la relació amb el pare, que està malalt, perd la memòria i es va desintegrant progressivament. Al llarg del viatge, el Manel arribarà a conèixer el seu pare, aconseguirà dissipar l'ombra allargada de l'oncle Juan, omnipresent, i entendrà la seva pròpia història. Tanmateix, per aconseguir-ho caldrà arribar a l'última parada.

(Les parets de l'escenari estan a la vista. Hi ha força mobles i coses escampades per terra. N'hi ha quatre que ens criden especialment l'atenció: un acordió, dues maletes, un penja-robes de peu amb la roba de la mare i un telèfon.)

(Dos actors entren a escena. Un s'asseu en una cadira que hi ha a un costat de l'escenari i l'altre s'acosta a la part frontal de l'escenari i comença a parlar quan es produueix el canvi de llums.)

ACTOR-PARE: «El que és vell són les coses», ens deien els vells de casa nostra (*Somriu amargament*) i nosaltres reiem perquè ens sembla-ven coses de vells. (*Amb resignació*) Però el riure es panseix en un tres i no res. I comences a oblidar... (*Pausa*) Primer de tot, les coses: què n'he fet, de les claus? Després, els compromisos: quin dia m'ha dit el metge que torni? I aprens a apuntar-t'ho tot... (*Resignat*) fins que t'oblides de mirar les coses que t'has apuntat. No recordes què vas fer la nit anterior, què has dit avui al matí, què has de fer aquest vespre. Se t'obliden les pastilles, les ulleres, els noms, els aniversaris, les cares, els camins. I per últim, se t'oblida on estàs i per què, i fins i tot qui ets. Se t'oblida tot. El que és bo i el que és dolent; el que val la pena i el que fa pena oblidar. L'oblit no coneix fronteres. Passes de ser algú a no ser res. I no només tu, perquè un cop ja no ets res, tota la resta desapareix. Només perdura una cosa: ets vell, cada cop més vell. Irremediablement. No hi ha marxa enrere.

INICI DE L'OBRA

(CANVI DE LLUMS)

(Se sent un tren, cada cop més a prop, cada cop més fort. El tren s'acosta a gran velocitat. El PARE és al mig de l'escenari, content. No sent el soroll del tren. Toca

el seu acordió imaginari, totalment immers en el seu món. Compon una melodia nova, la melodia més bonica del món. Sembla que li està quedant molt bé.)

(Se sent el xiulet del tren.)

(Al mateix espai, en un altre pla, en MANEL, el seu fill, fa multiplicacions sense parar. Està molt concentrat. No té cap paper ni cap bolígraf a mà. Calcula mentalment.)

MANEL: Nou mil cinc-cents trenta-cinc per vuit mil dos-cents trenta-dos, setanta-vuit milions quatre-cents vuitanta-dos mil cinc-cents vuitanta-cinc. 9535 per 8232, 78.492.120. 9535 per 8233, 78.501.655. 9535 per 8234...

(Mentrestant, veiem el PARE cantant i escarrassant-se a treure melodies meravelloses amb l'acordió imaginari. Taral·leja la melodia; sembla content de parlar amb la seva dona.)

(En un segon pla el MÚSIC ofereix la seva cançó.)

MÚSIC:

Al viatge de la vida
també hi van les maletes;
maletes molt pesades,
tant com les absències.
Tanmateix, a l'última estació
tot esdevé lleuger,
massa lleuger
en el viatge compartit.

(A continuació el PARE pensa en veu alta, recordant:)

PARE: Rossa! Avui es respira un aire diferent! Em sento diferent: en forma, amb força... com quan ens vam conèixer. Te'n recordes, rossa? Recordes com vaig pujar-te al tren fent-te volar? Vaig agafar-te la mà, et vaig tirar cap a mi, i amunt, rossa! Vine cap aquí! Quan s'és jove no hi ha res impossible. I jo (*Donant-se copets al cap*) encara sóc jove! (*Il·lusionat*) Aiiii, quines ganes que tinc d'es-

tar amb tu!!! No ho saps prou! I... (*Torna a donar-se copets al cap*) quan aquest s'encaparra... (*No acaba la frase*) Com quan et vaig pujar al tren tirant-te cap a mi. (*Recordant el moment*) «Vine cap aquí, rossa!», I tu: «Rossa, jo? I ara!», i llavors vas riure. Amb aquell riure teu... Aquell riure tan fascinant! (*Riu, percut en els records*) La meva rossa... (*Tornant a la realitat*) Ara, escolta això. Em falta molt poc. Escolta, eh! Oi que és bonica?! (*Taral·lejant*) És preciosa. Com tu, rossa. La més rebonica del món.

(*Al PARE li falta un tros de la melodia. De sobte deixa de tocar. No sap com continuar. Durant un instant sembla que està desorientat, però no és aquest el problema. No se'n surt, es veu incapaç de compondre una continuació per a la seva melodia. Ho prova reiteradament, sense paua. Tot seguit somriu novament i torna a tocar la melodia des del principi.*)

PARE: Aiaiai, que ja l'acabo. Una micona i la tinc!

(*El soroll del tren, el xiulet del tren i la melodia es van barrejant.*)

(*En MANEL s'aixeca de la cadira i el crida.*)

MANEL: Pare!!!!!!

MÚSIC: Segona estació: la sala d'estar. Mare! Què em poso?

3a escena

(*El PARE plora desconsoladament. En MANEL aprofita per enllestar coses. El pare està cada cop més desesperat.*)

PARE: Per què no? Vull que vingui. Rossa! Ha de saber que només em falta una mica. Vine, rossa! T'he d'explicar una coseta... Tinc por, mare. Sí, tinc por. Vas marxar tu i va venir la por! No vull quedar-me sol amb ell... Escolta... No diu res, però jo sé que hi és. M'apaga el llum; sap que em fa por la foscor. (*Li xiula, dolçament*) Fiuuu! Rossa? És només quan penso en tu que em marxa la por. Per què te n'has anat? Saps prou bé que necessito les teves mans per fer

fora la por; que necessito els teus llavis perquè els meus somriguin; els teus cabells foscos per poder dir-te: «Rossa, rossa...» (*Mirant en MANEL, amb desesperació*) Sí, ell és aquí. Sempre hi és, a l'aguait... No somriu mai... Com si no sabés qui és. (*Pausa*) Em diu «pare». Ha!, «pare!» A mi no m'enreda! (*En veu baixa*) Aquest no és el meu fill. Aquest és en Juan. El malparit d'en Juan! No. No em posaré a parlar malament del teu germà! T'ho vaig prometre i saps que sóc un home de paraula. Però tampoc no he estat jo, qui ha començat a provocar. Que si sóc un penques... Per què m'ha de mirar fent-me una repassada davant del meu fill? Com si ell fos l'amo i senyor de la casa! És un desagraït, això és el que és!! Que li hem fet un lloc a la família, coi!! Com si fos fàcil viure amb el senyor Perfecte! (...) Com? (*Nerviós*) Perdona, reina, perdona. No hauria d'haver dit això. (...) Sé que necessitem els seus diners per tirar endavant. Fes el favor de no posar-te trista. Digue'm alguna cosa... No puc sofrir veure't trista. A tu, no. No marxis. On vas?! On vas, rossa?! On vas?!.... Mare, no marxis...! Mare! Vull venir amb tu! Vull venir amb tu!

(*En MANEL entra. No pot veure el PARE plorar.*)

MANEL: Ssst, pare... Pare, prou! La mare és morta... La mare...

(*En MANEL s'allunya i la llum ens mostra la sala d'estar. En MANEL agafa una peça de roba i es vesteix mecànicament, com cada dia, amb la mateixa cerimònia de cada dia. Vestit de la seva mare, s'acosta al PARE. En MANEL sap que és l'única manera que el PARE es tranquil·litzi. La cara del PARE se il·lumina d'alegria.*)

PARE: Reina meva! Has vingut, sempre acabes venint... Moltes gràcies! Em pensava... em pensava... (*Alleujat*) No res. Vas molt elegant, amb el vestit que et vaig regalar... (*Li agafa la mà tendrament*). Eres el centre d'atenció de totes les mirades, a plaça... La més rebonica del món. I va i em tries a mi! Casundena! Costa d'entendre, oi?! És clar que no feies altra cosa que riure. Ai, com hem rigut ple-gats! Però què carai! Aquesta vida, val més prendre-se-la a broma. Gràcies. (*Li fa un petó a la mà*) Em permet, mademoiselle? (*Amb complicitat*) Què, encara t'agrada, eh?

(Tots dos s'asseuen.)

PARE: La vols escoltar? Em falta molt poc. (*Taral·lejant la melodia*)

Espectacular! La més rebonica del món. Com tu...

MANEL-MARE: Com estàs?

PARE: Doncs bé, ara molt bé. I tu?

(En MANEL-MARE no li diu res. Se'l queda mirant fixament.)

PARE: Ei, ei, ei... què són aquests ulls tan tristes...? Què tens?

(Alhora que comença a sonar l'acordió, el PARE allarga un braç cap a la mare, convidant-la a ballar.)

PARE: Vine... et portaré a la lluna. A la lluna! Ara oblidat del que t'hagi dit en Juan. No pensis en els diners... Ja ho veuràs, quan tingui un acordió... Posaré el món als teus peus! El món, i també la lluna!

(En MANEL-MARE aparta la mirada. El PARE li agafa la barbeta i se l'acosta de manera que es queden cara a cara.)

PARE: No són pas gaire cars. I ara! Amb els diners que tens guardats sota el llit en tindré prou. I encara te'n sobraran per comprar unes sabates noves al nen...

(En MANEL es treu la roba de la mare amb un sol moviment brusc. El PARE continua amb els braços estirats com si la mare encara fos allà. En MANEL surt del quadrat de terra i torna a ocupar la seva posició a l'escenari.)

MANEL: No, mare. El pare no ho sap, però des que l'oncle Juan va marxar, has hagut de sacrificar moltes hores de son per guanyar aquests diners!

PARE: Continua ballant, rossa! Balla!

MANEL: Que no, mare! No pot donar-li aquests diners que tant li han costat d'estalviar. Són per a nosaltres! Per viure! Per comprar-me unes sabates noves... Mare, a l'escola es riuen de mi perquè se'm veuen els mitjons.

(A l'altra punta de l'escenari.)

PARE: Rossa... Rossa!!!

MANEL: No!!!!

PARE: Moltes gràcies, rossa. Ets fascinant! Ara sí, amb aquest acordió posaré el món als teus peus!

MANEL: No, mare. No se l'escolti! (Pausa) El pare no sap què és portar les sabates foradades! Com vol que ho sàpiga? Ja ho diu l'oncle Juan: el pare no toca de peus a terra!

PARE: (Continua ballant) Vola! Vola sense parar, rossa!

MANEL: (Plorant) Que no, mare. Que el pare no en té ni idea...

(En MANEL s'acosta al PARE i, amb un moviment ràpid, es torna a posar la roba de la MARE i es posa a ballar amb el PARE com abans. El ball s'acaba i el PARE fa un petó a la seva estimada.)

(En MANEL s'aparta sobtadament.)

MANEL: Pare!

PARE: (Obscè, juganer) On és el culet més bonic de la casa?

(En MANEL, cabrejat, es treu la roba de la mare bruscament i s'allunya.)

MANEL: Prou! Ja n'hi ha prou! Em té fart! Però què estic fent? No sé per què li consento tot això. Jo no sóc com la mare. No l'estimo com ella. Jo... Jo... (Recitant la llista de telèfons d'emergència) SEM 061..., Creu Roja 902 222 292, Sanitat Respon 902 111 444...

ACTOR-PARE: Quarta estació: dues maletes. De viatge plegats.

5a escena

(L'ACTOR-PARE agafa la segona maleta i la posa al costat de l'altra. Les dues maletes ara estan il·luminades al centre de l'escenari. El PARE s'hi acosta i s'hi

asseu al damunt. El PARE explica a en MANEL un conte: la història de la seva vida o, si més no, aquesta és la seva intenció. En MANEL està dret al seu costat, al costat de l'altra maleta.)

PARE: Fill...

MANEL: Digui'm, pare.

PARE: Deixa'm que t'expliqui un conte.

MANEL: No m'agraden els contes, m'avorreixen.

PARE: Tu deixa'm. (Pausa) Temps era temps, un nen que era molt bon jan se'n va anar tot content de vacances amb la seva família. Van anar a prop d'un estany. Aquell any, havia plogut molt i l'estany estava ple d'aigua.

(En MANEL comença a fer la maleta. Té una llista de coses molt llarga.)

MANEL: Tres parells de camises: una de groga, una de blava i una de blanca.

PARE: T'agrada?

MANEL: L'aigua?

PARE: El conte.

MANEL: Sí. (Fent la seva) Quatre parells de pantalons: dos de tergal i els altres dos de pana.

PARE: I l'aigua?

MANEL: De mitjons, cinc parells; un d'extra per dormir. I mitja dotzena de calçotets.

PARE: Molta aigua. Moltíssima aigua.

MANEL: Amb mitja dotzena ja en tindrà prou.

PARE: Molta! Moltíssima! (Allarga la mà cap al sostre) Com a mínim fins aquí! I saps què li va passar, al nen?

MANEL: Que no sabia nedar.

PARE: Com ho saps, tu...?

MANEL: Doncs perquè els nens petits no en saben.

PARE: No, el nostre nen no en sabia. Li feia por l'aigua. Així que l'aigua li arribava als genolls es posava a bramar.

MANEL: Tenia por d'ofegar-se.

PARE: Justa la fusta! Però el pare i la mare li deien que s'hi fiqués sense por! Que mentre toqués el fons amb la punteta dels peus no era perillós (*Continua amb la narració*) Al final, el nen decideix fer el pas: primer un peu, després l'altre! I de cop i volta el nen fa un crit: mare!!! La mare es queda glaçada. «Mare!, mare! Socors!», cridava el pobrissó.

MANEL: (*Xiuxiuejant*) Mare, socors...

PARE: «Ajuda'l» va dir la mare a l'oncle. «Que no veus que s'ofega?!» «Treu el meu fill de l'aigua!!» «Tu saps nedar, treu-lo!!».

MANEL: Socors! Mare!

PARE: (*Pausa*) Però aleshores, sabates fora i...

MÚSIC: Però aleshores, sabates fora i...

PARE: ...va saltar ell.

MÚSIC: ...va saltar ell.

PARE: A cegues! Allà on l'havia vist per última vegada! Va ficar la mà a l'aigua, i res! Va ficar-la una mica més enllà i res, tampoc. Però no va desistir. I, de cop i volta: «Ja el tinc!», va cridar. «Ja el tinc! És aquí!», i va tirar cap amunt amb totes les seves forces agafant-lo pels cabells! Va portar el cos del petit cap a la riba i va deixar-lo als peus de la mare... La mare estava petrificada al costat del seu germà. Tots dos estaven allà parats: muts, cecs, immòbils. I mentrestant jo (*Passant-se a la primera persona*) vaig deixar el nen a terra i vaig començar a prémer-li el pit i a donar-li aire... Respira, petit... Respira... Respira! (*Li falta aire, s'està ofegant*)

MÚSIC: Respira, respira, respira...

MANEL: (*Com si de sobte tornés en si. Com si tot d'una copsés realment el sentit del conte*) Pare... Pare...? Vostè...? Però per què no m'ho havia dit mai?

(Silenci. Només se sent el so de la respiració del PARE.)

PARE: (*Ha passat a una altra història*) El pare sempre li deia: estira't a l'aigua. I el nano, que no volia. Tenia por de tornar-se a ofegar. Com si algú es pogués ofegar dues vegades! I el pare li deia: «Tu estira't tranquil, estaré sempre al teu costat».

MÚSIC: Sempre al teu costat.

PARE: «Mira... et posaré la mà per sota de la panxa.»

MANEL: «Molt bé, pare. (Tendrament, disposat a participar en el conte) Pare, no em deixi anar, eh!»

PARE: «Confia en mi. No et deixaré anar. T'estaré aguantant tota l'estona per sota.»

MANEL: «I quan tregui la mà, què?»

PARE: «Tu, ara, no et preocupis per això! Fes anar els braços així: primer un, després l'altre. Per torns. Com si fossis un molí!»

MANEL: «Així?»

PARE: «Així, així, molt bé! I ara mou les cames amunt i avall!»

MANEL: «Miri, pare! Estic nedant! Com un molí!!! Sóc com un molí!!! Pare, pare, ja sé nedar!!!»

(En MANEL, nedant, travessa l'escenari d'un cantó a l'altre. D'un costat a l'altre, del fons cap al davant. Està radiant de felicitat.)

MANEL: «Ja sé nedar!, ja sé nedar!!»

PARE: (*Commogut*) «Sí, fill. Ja saps nedar! Ets tot un campió de natació!» (Cantant)

MANEL: (*Continua nedant, provant estils diferents*) «Miri! Miri que bé que ho faig!»

PARE: (*Cansat de sobte*) «Sí. Ja saps nedar. Tot sol. D'ara endavant ja no caldrà que et posi la mà sota la panxa. Ho veus?»

MANEL: Pare...

PARE: Hmm...?

(*De sobte, tots dos es queden callats, muts, pensant cadascun en les seves coses. Estan esgotats, com si haguessin fet un esforç enorme.*)

MANEL: Pare... vostè...

PARE: Ssst... És l'hora de dormir.

MANEL: Però si vostè no sap nedar... L'oncle Juan, en canvi...

PARE: Juan, guant, suant!

MANEL: ... era molt bon nedador. Però a vostè no l'he vist mai amb l'aigua per damunt de la cintura.

PARE: Què és el que no has vist?

MANEL: Nedar. Mai no l'he vist nedar.

PARE: Demà nedaràs fins molt lluny... ja ho veuràs!

MANEL: Sí.

(En MANEL s'ajup iobre les maletes.)

MÚSIC: Cinquena estació: telèfon. El dolor parla des de dins.

6a escena

(Matí. En MANEL té el telèfon a les mans. No sap què fer. Es debat entre trucar i no trucar: s'aixeca, seu, marca un número, penja... S'acosta al telèfon, s'allunya, seu, s'eixuga la suor, joguineja amb les mans.... El PARE, assegut a pocs metres d'ell, té el cap en una altra banda, immers en el seu món. Intenta completar la

melodia insistentment. En MANEL s'ha decidit i ho explicarà al PARE. S'aixeca, seu al costat del PARE i li comença a parlar.)

(El PARE continua tocant l'acordió.)

MANEL: Pare, he de dir-li una cosa: li he demanat una habitació en una llar d'avís.

(El PARE continua fent la seva, sense fer-li cas.)

MANEL: (Nerviós) És conscient del que vol dir això? En una llar d'avís!

(En MANEL, en un moment de desesperació, s'aixeca, li pren l'acordió imaginari que té entre les mans i el deixa sobre el sofà.)

MANEL: Pare, deixi estar això... Deixi estar un moment l'acordió. Això és important.

(El PARE, remugant, es queda mirant cap al lloc on hi ha l'acordió.)

MANEL: Vull que m'entengui, encara que sigui l'última cosa que faci...

PARE: No puc tocar l'acordió?

MANEL: Sí. Ara mateix l'hi torno. Però primer escolti'm.

PARE: Em falta molt poc per acabar la peça.

MANEL: Ja ho sé. Només una mica. De seguida el deixo continuar.

PARE: Sí, si us plau, l'hi devem a la mare. Aquest cop sí, aquest cop aniré a la Lluna amb ella!

MANEL: No en tinc cap dubte.

(En MANEL torna a seure al costat del PARE i li agafa les dues mans. El PARE s'allibera i es posa a examinar les seves pròpies mans.)

MANEL: És una llar d'avís molt bonica, i agradable. Tindrà una habitació per a vostè sol, i tindrà un timbre al costat per si necessita res. Podrà fer-lo sonar quan vulgui: ring-ring! (Pausa) És al capdamunt d'un turó. Des d'allà podrà veure el poble. I la via del tren. I casa nostra. Nostra...

(En MANEL es queda encallat amb la paraula «nostra». Sent com si s'hagués trencat alguna cosa al seu interior.)

MANEL: L'altre dia la vaig anar a veure. La gent semblava feliç.

(El PARE, com un autòmat, comença a tocar l'acordió novament.)

MANEL: Pare...! (Intentant que li faci cas) Pare, ring-ring! Però si encara no li he tornat l'acordió!

(El PARE el mira sorprès. Sembla, però, que l'escolta.)

MANEL: Vaig prometre a la mare que el cuidaria. Li vaig prometre que faríem el viatge junts. Però, ai, pare!, els nostres trajectes són tan diferents! Tan diferents...

PARE: No estiguis trist, fill. Et faré una peça bonica per a tu també (*Li pica l'ullet*). Perquè la ballis amb la Dolors. Com és que no li tragues? Truca-li. Però no li diguis que la cançó és meva, eh! Jo tampoc no l'hi diré. Serà el nostre secret. Tu agafa-la per la cintura i gireu cap a un costat, i després cap a l'altre...

MANEL: Pare, que la Dolors no és com la mare.

PARE: La mare vola, quan es posa a ballar.

MANEL: Ja ho sé. Però la Dolors no sap ballar.

PARE: No em sorprèn! Sempre amb aquell trasto entre les mans!

MANEL: Què hi té, en contra dels ordinadors?

PARE: Com?

MANEL: Ordinadors. Es va carregar el de la Dolors. No se'n recorda?

PARE: Una peça bonica. Sí senyor, te la faré jo mateix.

(El PARE comença novament a tocar l'acordió imaginari.)

MANEL: Ho té una mica magre, l'acordió el tinc jo.

(En MANEL agafa l'acordió imaginari, l'alça i l'hi ensenya.)

PARE: Dóna-me'l!

MANEL: Que l'hi doni?! Ni parlar-ne, haurà de venir a buscar-lo!

PARE: Necessito l'acordió per acabar la meva peça!!

MANEL: Doncs au, agafí'l!

(En MANEL torna a alçar l'acordió imaginari.)

PARE: Com no me'l donis et quedaràs sense peça! Tu mateix!

MANEL: (*Parla a persones imaginàries, jugant*) Ei, tinc un acordió fantàstic! Aquí! Toca les peces més boniques del món! Quant me'n doneu?

(El PARE tanca els ulls i es col·loca donant l'esquena a en MANEL.)

PARE: Tens ganes de jugar, eh!? Molt bé, comptaré fins a tres, i abans que digui tres el vull aquí, vull l'acordió als meus peus, em sents? Un...

MANEL: (*Obeint*) Vaaal... d'acooord...

(En MANEL, que encara riu, deixa l'acordió imaginari als peus del PARE.)

(El PARE obre els ulls i s'ajup, emocionat, per agafar el seu acordió.)

(En MANEL el mira commogut.)

MANEL: Estic llest per aprendre la seva peça, pare!

PARE: Doncs ho veig una mica difícil, perquè primer he d'acabar-la!

MANEL: I, si vol, també ballaré la seva melodia!

PARE: Amb mi no, eh! Això has de fer-ho amb la noia aquella amb qui vas!

MANEL: (*Suau, gens aggressiu*) No vull ballar amb la Dolors! La Dolors se'n va anar, pare. O vostè o ella, em va dir. I la vaig entendre, sap? Però ara estic amb vostè, pare. Per cuidar del seu acordió, si vol... Això sí, m'ha d'ajudar. Ha de col·laborar una mica.

PARE: (*Emocionat*) Sí, però demà...

MANEL: Demà serà un altre dia! Demà he d'anar a parlar amb el meu cap, que el tinc molt emprenyat.

PARE: El cabró d'en Juan...

MANEL: (*Amb una rialla*) Doncs la veritat és que quan s'emprenya sí que s'assembla a l'oncle... Són igual de rabiüts! Ahir em va deixar anar que el cap també l'he de portar, a la feina! I que si em deixava el cap a casa m'hauria d'endur la feina a casa!

PARE: (*Amb molt convenciment*) Jo t'ajudaré a trobar el teu cap. Tu no t'esveris. No pot ser gaire lluny. Potser al sofà...

(*El PARE comença a buscar el cap del fill.*)

(*En MANEL el mira entre divertit i entendrit.*)

MANEL: En aquesta casa, tot s'amaga sempre al sofà!

PARE: Oh, és que és un bon amagatall! Cap, caparró! Ets aquí, caparró?
(*A en MANEL, fermament*) Crida'l, segur que a tu et fa més cas que no pas a mi.

MANEL: I és clar, bé que és meu! (*Barreja de sentiments, entre vergonya i excitació*) Cap, caparró...

PARE: (*Amb un gest l'anima que ho faci amb més convicció*) Vinga... sense por. Fot-li!

MANEL: (*Animat*) Ei, cap, cap gros! Capsigrany!

PARE: Això mateix! Amb convicció, que sàpiga qui mana, aquí!

MANEL: (*Ficat en el paper*) Ei, cap... caparràs llardós! On coi t'has ficat?

(*El PARE riu de valent. Mentrestant, en MANEL, per agafar forces, respira dues vegades profundament i llavors fa un bram com els que fan els animals quan es preparen per atacar.*)

MANEL: Aaah!!! Caparró!! Tens ganes de jugar, eh!? Comptaré fins a tres. I abans que digui tres et vull aquí, et vull als meus peus, em sents? Un...

(*Dit això, el PARE li fa un gest que es quedi quiet. Sense dir res s'acosta en silenci a mirar sota el sofà, en treu un cap imaginari a les mans i el dóna al seu fill, amb cara d'ingenu.*)

PARE: Feia veure que no ens veia. Però nosaltres som més llestos.

MANEL: Sobretot vostè, pare.

(*En MANEL es col·loca el cap imaginari en el lloc del seu cap.*)

MANEL: Sort que l'ha trobat!

PARE: No deu ser gens agradable anar pel món sense cap.

MANEL: Podria haver-ne fet una de grossa! A veure: 9535 per 9002? 85 milions, 834.070! Perfecte!

PARE: (*Meravellat*) Dius unes coses tan boniques...

(*En MANEL li passa la mà per sobre de l'espalla, afectuosament.*)

MANEL: Ja ens en sortirem junts... Continuï amb la seva peça, pare! I quan l'acabi, me l'ensenya i en començarem una de nova! I anirem a nedar! És clar que mai no ho farem tan bé com l'oncle Juan, però bé...

PARE: El cabró d'en Juan! Malparit!

MANEL: (*Espontàniament*) Cabró, malparit!

(*El PARE el mira sorprès i alhora meravellat. En MANEL també està sorprès. Encara no se sap avenir com s'ha atrevit a dir una cosa així.*)

PARE: Així m'agrada!

(*En MANEL decideix no retractar-se del que ha dit i tirar endavant. Respira profundament i aquesta vegada repeteix les paraules amb tota la intenció.*)

MANEL: Aaaaah! Cabró, malparit!

PARE: (*Mira cap amunt, rient*) Aquest cop no he sigut jo!

MANEL: (*Esbojarrat i poca-solta, rient com un boig*) Juan-Juanita, cap de tita!!!! Miiira, mira com nedo!

(*En MANEL fa veure que neda. El PARE, mentrestant, udola i l'aclama.*)

PARE: Juan: aire, que vol dir vent! I no tornis més!!!

MANEL: Oncle, cap de tita, sóc el dimoooniii!!!

(*El PARE i en MANEL es peten de riure.*)

PARE: Tut-tut-tut! Cap de tita!!!

MANEL: Ets un cap de tita! Mira com nedo, me n'ha ensenyat el pare!
Juan, capsigrany, tros de suro i cap de pardal. CAP DE TITA!!!

(*A mesura que es va tranquil·litzant...*)

MANEL: (*Rient*) No és fàcil fer-ho tan bé com ell! Però anar fent i no ofegar-se ja té mèrit! I a les nits li explicaré contes, o vostè a mi! I...

(*Tot i l'eufòria d'en MANEL, el PARE no agafa l'acordió.*)

(*El PARE mira en MANEL com si mirés el no-res, amb la mirada perduda.*)

MANEL: I si m'esbronquen a la feina, avançaré les tasques a casa! 9535 multiplicat per 9003, 85 milions 843.605!!! No penso atabalar-me per una trista comptabilitat! Aquest cap no es rovellarà tan fàcilment! Si més no, no ho farà si continuo entrenant-lo. Només una coseta: m'ha de prometre que mai més no tornarà a anar-se'n sol a la via del tren. Quan vulgui anirem tots dos a veure passar els trens! Però des de l'estació! Des d'allà es veuen molt bé! Molt millor que des de la via!

(*El PARE mira en MANEL sense parpellejar, com si fos un desconegut.*)

MANEL: No vol anar a veure els trens amb mi?

(*El PARE el mira sense dir res.*)

MANEL: Pare, digui'm alguna cosa. Oi que ens en sortirem? No està content? (*Mirant a un cantó i a l'altre*) On ha deixat l'acordió?

PARE: Quin acordió?

MANEL: El seu! Estava component la peça més bonica del món per a la mare! I quan l'acobés...

(*Amb la mirada, el PARE li expressa que no sap de què li parla.*)

PARE: I vostè com ho sap, això de la meva peça? Qui és?

(*La pregunta del pare deixa en MANEL fet pols. S'asseu un moment. Però treu forces i reacciona.*)

MANEL: Sóc el seu fill. En Manel.

(*El PARE el mira trasbalsat, sense entendre res. En MANEL, en un rampell de desesperació, va cap a la saleta i comença a posar-se el vestit de la mare.*)

MANEL: I vostè és el meu pare!

MÚSIC: Se t'obliden les pastilles, les ulleres, els noms, els aniversaris, les cares, els camins. I, per últim, se t'oblida on estàs i per què, i fins i tot qui ets.

MANEL: És vostè, qui em va ensenyar a nedar sense saber-ne! És vostè, qui em va treure de l'aigua quan m'estava ofegant! I després em vaig fer gran i vaig trobar una bona feina. I tots tres, amb la mare, ens en vam anar a sopar amb el meu primer sou. No se'n recorda?

(*En MANEL s'ha acabat de posar la roba de la mare i intenta que el PARE torni en si.*)

MANEL: La mare estava molt orgullosa de nosaltres... i llavors també la va treure a ballar... No ho recorda, pare?

MÚSIC: L'oblit no coneix fronteres. Passes de ser algú a no ser res. I no només tu, perquè un cop ja no ets res, tota la resta desapareix.

(*En MANEL, ballant com un boig, arrossega el PARE a contracor.*)

MANEL: Giri amb mi, pare. Ara cap a un costat i després cap a l'altre...
Pare, si us plau! Pare... pare!!!

MÚSIC: Ets vell, cada cop més vell. Irremesiablement. No hi ha marxa enrere.

(*El PARE ha tornat al seu món. Per sempre. En MANEL, abatut, està convençut que el PARE se n'ha anat per sempre. Comença a treure's la roba de la mare a poc a poc. Molt lentament. S'acosta al telèfon i l'agafa.*)

MANEL: Vinguin quan vulguin. Ja estem preparats.

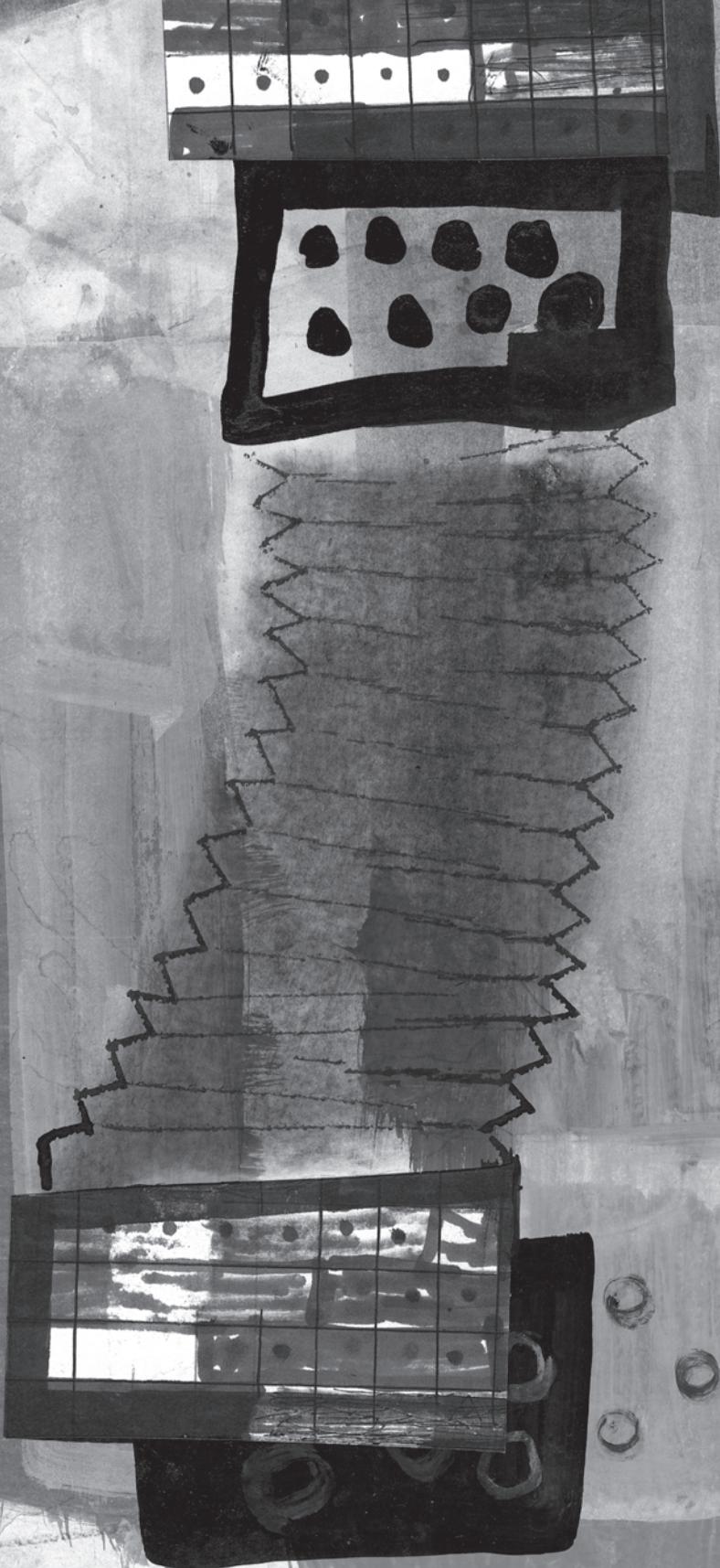
MÚSIC: Sisena estació: acordió, sala d'estar, dues maletes, telèfon. I tu i jo, aquí... a l'última estació.

EL VIAJE DE MI PADRE

Traductoras: Arantxa Iturbe - Agurtzane Intxaurraga

Sinopsis

Patxi se ha quedado solo con su padre, ya anciano. Antes de que muriera, Patxi prometió a su madre que cuidaría de su padre hasta el final, pero no imaginaba que le resultaría tan duro cumplir su promesa. Ha emprendido un viaje que ha hecho tambalear toda su vida: ha perdido a su novia y su trabajo pende de un hilo. Pero lo más duro es la relación con su padre, que, enfermo, va perdiendo la memoria y desintegrándose poco a poco. A lo largo de su viaje Patxi llegará a conocer a su padre, logrará disipar la alargada sombra del omnipresente tío Juan, y alcanzará a comprender su propia historia. Para ello, sin embargo, será preciso llegar a la última estación.

Un escenario casi vacío, sólo una línea blanca que marca un espacio rectangular. A los lados varios objetos: un teléfono, varias maletas, un perchero con un hermoso vestido de flores y el acordeón.

Dos actores sentados a ambos lados del escenario.

El actor que va a interpretar el papel de PADRE se levanta, se acerca al público y comienza a hablar coincidiendo con el cambio de luces.

PADRE-ACTOR: “Viejos son los trapos”, nos decían nuestros abuelos (*Sonríe con una sonrisa dolida*), y sonreíamos porque eran cosas de viejos. (*Con impotencia repentina*) Pero la sonrisa se arruga enseguida. Y empiezas a olvidar. (*Pausa*) Primero, las cosas: ¿dónde habré puesto las llaves? Después, las citas: ¿te acuerdas qué día tengo que volver al médico? Y aprendes a apuntar. (*Absolutamente impotente*) Hasta que un día olvidas mirar lo que has apuntado. Olvidas lo que fuiste ayer, lo que has dicho hoy y lo que tienes que hacer mañana. Olvidas las pastillas, las gafas, los nombres, los cumpleaños, las caras, los caminos... Y por último, olvidas dónde estás y por qué, y quién eres. El olvido se apodera de todo. De lo bueno y de lo malo. De lo que merece ser olvidado y de lo que jamás deberías olvidar. No hay muros para detener el olvido. Te lleva de ser alguien a no ser nada. Una vez que te conviertes en nada, el resto comienza a desaparecer. Sólo un pensamiento persiste: “Viejo, cada vez más viejo”. Sin remedio. (*Sin excepción*) Sin vuelta atrás.

1ª escena.

Oímos la llegada de un tren, cada vez más cerca, cada vez más fuerte. Se acerca a gran velocidad.

PADRE en el centro del escenario, totalmente feliz. El no escucha ningún tren. Está tocando su acordeón “imaginario” concentrado en su mundo. Está creando una nueva melodía, la melodía más hermosa del mundo. Y por sus gestos podemos deducir que le está saliendo muy bien.

El tren toca la bocina, avisando del peligro.

En el mismo espacio, pero en otro plano, PATXI, el hijo, está haciendo cálculos de multiplicación, concentrado también de una manera obsesiva. No utiliza ni papel ni bolígrafo. Lo hace mentalmente.

PATXI: Nueve mil quinientos treinta y cinco por ocho mil doscientos treinta y uno, setenta y ocho millones cuatrocientos ochenta y dos mil quinientos ochenta y cinco. 9535 por 8232, 78 millones, 492 mil, 120. Por 8233, 78 millones, 501 mil, 655. 9535 por 8234...

Mientras tanto, PADRE sigue tarareando y danzando su acordeón, imaginando la melodía más maravillosa del mundo. Se le ve feliz.

En un segundo plano, el ACORDEONISTA nos ofrece su canción.

*En el viaje de la vida
siempre hay maletas,
maletas muy pesadas,
tanto como las ausencias.
En la última estación, en cambio,
todo se vuelve liviano,
quizás demasiado,
en el duro viaje compartido.*

PADRE: Rubia, hoy me siento distinto. Hay algo en el aire... ¿Lo ves? Me siento fuerte, en forma.. como cuando nos conocimos. ¿Te acuerdas, Rubia? ¿Recuerdas cómo te subí volando al tren? Te agarré de la mano, y ¡ale, Rubia! ¡Ven aquí! Si es que... de joven todo parece fácil. Y yo (Se da gopecitos en la cabeza) sigo siendo joven, ¡ya ves! (Ilusionado) ¡Si supieras qué ganas tengo de verte! (Se vuelve a dar golpecitos) ¡Y ya sabes! Si se me mete algo aquí... (Lo deja en el aire) ¡Como cuando te subí al tren! (Recordando el momento)

—¡Ven aquí, Rubia! —Rubia, ¿yo? —A qué estarás mirando? —y luego tu risa. Aquella risa tan... maravillosa. (*Ríe, perdido en sus recuerdos*) Rubia. (*Volviendo a la realidad*) Ahora, escúchame. Me queda muy poco, poquísimo. Escucha esto. ¿No es hermosa? (*Tararea la melodía*) Realmente hermosa. Como tú. La más hermosa del mundo.

PATXI continúa con sus cálculos, cada vez más nervioso. Tiene problemas de concentración.

PATXI: 9535 por 8245, 78 millones 616 mil... 9535...

De pronto PADRE se ha quedado paralizado. Es incapaz de continuar con la melodía. Por un momento parece desorientado. Pero no es eso. Simplemente no acierta con la melodía. Aun así, lo intentará una y otra vez. Hasta que vuelve a sonreír y comienza una vez más desde el principio.

PADRE: ¡Cauen la mar! ¡Casi, casi la tengo!

El ruido del tren, la bocina cada más insistente y la melodía se irán mezclando paulatinamente.

PATXI salta de su silla y grita.

PATXI: ¡¡¡Aita!!!

MÚSICO: Segunda estación: Un perchero. ¡Ama! ¿Qué me pongo?

3ª escena

PADRE, resignado, comienza a llorar suavemente. PATXI aprovecha para recoger la mesa. PADRE está cada vez más angustiado.

PADRE: Quiero que venga. Tiene que saber que me falta muy poco para acabar su habanera. Rubia, ven. ¡Tengo que contarte una cosita! ¡Rubia, vuelve, vuelve! Tengo miedo, ama. ¡Como lo oyes! Te fuiste y empecé a sentir miedo. No quiero quedarme a solas con él. ¡Calla! Escucha. No dice nada, pero yo sé que está ahí. Me apaga la luz.

Sabe que me asusta la oscuridad... ¡Fiuu! ¿Rubia? ¿Dónde estás? ¿Por qué te has ido? Tu sabes que somos el uno para el otro. Sabes que necesito tus manos para ahuyentar el miedo, tus labios para que los míos sonrían, tu pelo negro para poder llamarte Rubia, Rubia...

(Mirando a PATXI, impotente) *El sigue ahí, sí. Siempre ahí, vigilante... sin sonreír ni una sola vez. Como si yo no supiera quién es.* (Pausa) ¿Sabes? Me llama "aita". ¡Ja! ¡A mí me va a engañar! (Cómplice, con misterio) *Ese no es mi hijo. Es Juan. El carbón de Juan!*

ACORDEONISTA: Para todos los amantes del mundo.

PADRE: No. No voy a empezar a hablar mal de él. Te lo prometí y yo siempre cumple mi palabra, ya me conoces. Me ha llamado granuja. ¿Por qué tiene que mirarme siempre por encima del hombro, delante del niño? Ni que fuera el dueño y señor de esta casa! ¡Es un desagradecido! ¡Se quejará, después de haberle hecho un hueco en esta familia! Como si fuera fácil vivir con don-perfecto...

(...) ¿Qué? (Nervioso) Perdona, cariño, perdóname. No quería decir eso. (...) Si yo ya sé que necesitamos su dinero. Por favor, no te pongas triste. No puedo verte triste. A ti no. No te vayas. No te vayas, no te vayas, ¡Rubia! ¡Vuelve!

Mientras PADRE interpreta el texto anterior, PATXI se ha alejado. Las luces nos muestran el perchero. PATXI comienza a vestirse con las ropas que hay allí colgadas. Son las ropas de su madre. Lo hace de manera mecánica, con la ceremonia de quien está acostumbrado a hacerlo.

PADRE: Rubia, quiero que vengas. ¡Quiero que vengas!

PATXI: La Ama se fue, aita. ¡Murió! ¡Y no volverá jamás!

Una vez acaba de vestirse, PATXI se acerca a su padre. A PADRE se le alegra la mirada.

PADRE: Rubia, cariño. Has vuelto. Siempre vuelves... ¡Gracias, gracias...! (Le agarra de la mano con dulzura) Deja que te mire... Estás

preciosa con ese vestido. Como aquel día en la plaza, todos los ojos puestos en ti. La más hermosa del mundo. Y tú me elegiste a mí ¡Caguen diez! Aún no se porqué. Bueno, sí, la verdad es que sí. Yo te hago reir. ¡Cuánto nos hemos reído juntos! ¡Qué demonios! ¡Esta vida hay que tomársela a risa! Gracias. (*Le besa la mano*) Madamoa selle. (*Con complicidad*) Todavía te hace gracia, ¿eh?

Se sientan los dos.

PADRE: Escucha.

ACORDEONISTA: (*Tararea la canción*)

PADRE: (*Tararea la melodía*) ¿A que es hermosa? Realmente hermosa. Como tú, Rubia, la más hermosa del mundo.

PATXI-MADRE: ¿Qué tal estás?

PADRE: Bien. Ahora muy bien, ¿y tu?

PATXI-MADRE no le contesta. Se le queda mirando.

PADRE: Ei, ei, ei... ¿y esos ojos tan tristes?

Con la música del acordeón, PADRE se incorpora y le ofrece su brazo, invitándola a bailar.

PADRE: Ven... te llevaré a la luna. (*Mientras bailan*) Olvida lo que te ha dicho Juan. ¡Olvídate del dinero, cariño! Además, tú sabes que lo voy a solucionar. Ya verás cuando consiga el acordeón. Con un buen acordeón, yo... Yo pondré el mundo a tus pies, Rubia. El mundo y la luna...

PATXI-MADRE aleja la mirada. PADRE le agarra de la barbilla y pega su cara a la de PATXI-MADRE.

PADRE: ¡No son caros! Con lo que guardas bajo el colchón tendría más que suficiente.

PATXI se desviste las ropas de la madre con un solo movimiento brusco. PADRE

sigue con los abrazos alargados como si todavía tuviera a su mujer entre ellos. PATXI sale del cuadro y se coloca en su lugar en el escenario.

PATXI: No, ama. El aita no sabe, pero desde que el tío Juan se fue has sufrido mucho para ahorrar ese dinero.

PADRE: Sigue bailando, rubia!

PATXI: No puedes darle ese dinero. ¡Con lo que te ha costado! ¡Es para nosotros! ¡Para ti y para mí! ¡Para poder vivir! ¿Y mis zapatos nuevos qué, ama?

Al otro lado del escenario.

PADRE: ¡Sigue, Rubia! Sigue...

PATXI: En clase se ríen de mí porque llevo los zapatos rotos, ama.

Al otro lado del escenario.

PADRE: ¡¡¡Rubia!!!! (Mi amor). Gracias, rubia. Con este acordeón voy a poner el mundo a tus pies!

PATXI: No, ama. No le escuches. (Pausa) ¡Al aita no le importan mis zapatos rotos! ¡Cómo le van a importar, si como dice el tío Juan, siempre está en la luna! (Llorando) No, ama... el aita no sabe.

PATXI se acerca hasta PADRE y con un solo movimiento vuelve a vestirse de MADRE y ocupa el lugar de antes, bailando.

PADRE abraza emocionado a PATXI. Le da un beso.

PATXI se aleja de PADRE.

PATXI-MADRE: ¡¡¡Aita!!!

PADRE: (Con obscenidad) Este culito...

PATXI, enfadado, se quita de forma brusca las ropas de mujer y se aleja.

PATXI: ¡Basta! ¡Basta ya! ¡Estoy harto!! Pero ¿qué estoy haciendo? ¿A qué estoy jugando?... Yo no soy como la ama. Yo no te quiero como ella. Yo... yo... (Comienza a recitar los servicios de emergencias)

Emergencias 112, Cruz Roja 943101010, Bomberos 943010101,
Emakunde 945121212, Emaus 943...

PADRE-ACTOR: Cuarta estación: dos maletas. Nuestro primer viaje juntos.

5ª escena

PADRE ACTOR coge la segunda maleta y la coloca al lado de la primera. Vemos dos maletas iluminadas en la mitad del escenario. PADRE se acerca a la maleta y se sienta encima. Empieza a contar a PATXI un cuento: el cuento de la vida, o eso es lo que pretende. PATXI, de pie, al lado de la otra maleta.

PADRE: Hijo...

PATXI: ¿Qué, aita?

PADRE: Quiero contarte un cuento.

PATXI: No me gustan los cuentos, me aburren.

PADRE: Escucha. (*Pausa*) Había una vez un niño, muy bueno muy bueno, que se fue de vacaciones con su familia muy contento a un lugar cerca de un pantano con mucha agua.

PATXI empieza a llenar la maleta. Tiene una lista muy larga.

PATXI: Cuatro pares de camisas: la amarilla, la azul y la blanca...

PADRE: ¿Te gusta?

PATXI: ¿El agua?

PADRE: El cuento.

PATXI: Sí. (*A lo suyo*) Cuatro pares de pantalones, dos de tergal, otros dos de pana...

PADRE: ¿Y el agua?

PATXI: Cinco pares de calcetines; el sexto, para la cama. Media docena de calzoncillos...

PADRE: ¡Mucha mucha agua! ¡Hasta aquí por lo menos! ¿Y sabes lo que le ocurrió al niño?

PATXI: Que no sabía nadar.

PADRE: ¿Cómo lo sabes?

PATXI: Normalmente los niños pequeños no saben nadar.

PADRE: El nuestro no sabía y le daba miedo. En cuanto el agua le cubría las rodillas se ponía a gritar...

PATXI: Por miedo a ahogarse.

PADRE: Pues claro. Pero sus padres le decían que se metiera sin miedo. Que mientras tocara fondo, no había ningún peligro. Por fin, se decide, y ahí va: primero un paso, luego otro. Y de repente, un grito. ¡¡¡Ama!!!! La madre se quedó paralizada. Incapaz de gritar, de decir nada al ver cómo la cabecita de su niño desaparecía bajo las aguas. “¡Ayúdame, ama! ¡¡Ayúdame!!” “Ayúdame”, gritaba el pobrecito.

PATXI: Ayúdame, ayúdame...

PADRE: “¡Ayúdale, por favor！”, le dijo la madre a su hermano. “¡Se está ahogando!! ¡Sácalo de ahí! ¡Tu sabes nadar! ¡¡¡Sácalo de ahí!!!

PATXI: ¡Ayúdame! Ayúdame...

PADRE: Pero entonces se quitó los zapatos y saltó él.

ACORDEONISTA: Pero entonces se quitó los zapatos y saltó él.

PADRE: A ciegas. Más o menos donde lo vieron desaparecer. Metió la mano bajo el agua, y ¡nada! Un poco más allá. ¡Tampoco! Pero no se resignó. El seguía. Y de repente gritó “¡Aquí！”, “¡Aquí！” Y agarrándolo del pelo, tiró... tiró con todas sus fuerzas. Y llevó el cuerpo del niño hasta los pies de la madre. La madre seguía junto a su hermano paralizada, muda, como él. (*Pasa a relatar en primera persona*) Mientras, yo dejé al pequeño en el suelo, y empecé a darle golpes en el pecho. Venga, mi niño, respira conmigo, respira... respira... (*Empieza a faltarle el aire, se está ahogando*).

PATXI: (*Como si de repente despertara de un sueño, como si de repente entendiera lo que había sucedido en el pantano*) Aita... ¿Por qué?... ¿Por qué no me lo contaste nunca?

Silencio. Se oye sólo el respirar agitado del PADRE.

PADRE: (*Ya inmerso en otra historia*) Su padre le decía siempre: “Túmbate en el agua. Túmbate, tranquilo.” Pero el chiquillo no quería. Tenía miedo a ahogarse. ¡Como si alguien pudiera ahogarse por segunda vez! Y su padre le decía: “Túmbate tranquilo; yo estaré siempre a tu lado.”

ACORDEONISTA: Siempre, a tu lado.

PADRE: “Mira. Te pondré la mano... en la tripa...”

PATXI: ¡Sí, aita! (*Muy dulce, dispuesto a participar en el cuento*). “No me sueltes, aita!”

PADRE: “Confía en mí. No te voy a soltar. Siempre me tendrás aquí.”

PATXI: “Pero no quites la mano.”

PADRE: ¡No te preocupes! Estira los brazos, así. Primero uno, luego el otro... como un molino!

PATXI: ¿Así?

PADRE: ¡Eso es! ¡Y ahora mueve las piernas! ¡Una arriba, otra abajo!

PATXI: ¡No me sueltes!

PADRE: ¡No lo haré!

PATXI: (*Feliz*) ¡Mira aita! ¡Estoy nadando! ¡Lo he conseguido! ¡Ahora una pierna, ahora la otra! ¡Arriba, abajo! ¡Como un molino! ¡¡Aita!!

PATXI cruza el escenario nadando. De lado a lado y de adelante atrás. Se le ve completamente emocionado y feliz.

PATXI: ¡Aita, estoy nadando! ¡Ya sé nadar, aita!

PADRE: (*Emocionado*) ¡Así es! ¡Sabes nadar! ¡Ya nadas sólo!

PADRE: (*Repentinamente cansado*) Sí, hijo. Ya sabes nadar. Ya puedes nadar solo. Ya no necesitas mi mano en tu tripa. ¿Lo ves?

PATXI: Aita...

Los dos se quedan callados, de repente. Cada uno concentrado en sus pensamientos. Agotados. Como si el esfuerzo hubiera sido sobrenatural.

PATXI: Aita...

PADRE: Shhhh... Es hora de dormir, hijo.

PATXI: Aita... tú no sabes nadar. Pero el tío Juan...

PADRE: Juan, Jin, Juan!

PATXI:...el tío Juan en cambio, nadaba muy bien. A ti nunca te he visto...

PADRE: ¿Qué es lo que no has visto?

PATXI: Nadar. Nunca te he visto nadar.

PADRE: Mañana. Mañana nadarás muy lejos. ¡Ya verás!

PATXI: Sí.

PATXI se incorpora y abre las maletas.

MÚSICO: Quinta estación: Un teléfono. El dolor llama desde muy dentro.

6ª escena

A la mañana siguiente.

PATXI está con el teléfono en la mano, indeciso. No sabe si llamar o no llamar: se levanta, se sienta, marca un número, corta... Deja el teléfono, vuelve a cogerlo, se seca el sudor de las manos... Por fin se decide a llamar.

Entra PADRE, vestido de traje.

PADRE: Estoy listo.

PATXI da un respingo y, asustado, lo mira.

Mientras, PADRE se acomoda y comienza a trabajar su melodía con su acordeón imaginario.

PADRE, sentado a pocos metros, ido, inmerso en su mundo, está concentrado en crear su melodía.

PATXI ya ha tomado la decisión. Se lo va a contar todo. Se levanta, se sienta al lado de su padre, y empieza a hablarle.

PADRE sigue tocando el acordeón.

PATXI: Escúchame, aita: te he reservado una habitación en una residencia.

PADRE sigue concentrado en lo suyo, sin hacer ni caso a las palabras de PATXI.

PATXI: (Muy nervioso) ¿Entiendes lo que eso significa? ¡Una residencia de ancianos!

PATXI: Deja eso, aita..

PATXI, desesperado, se levanta y le arranca de las manos el acordeón imaginario. Lo deja encima del sofa.

PATXI: Deja el acordeón por un momento. Esto es importante.

PADRE mira al lugar donde supuestamente PATXI ha dejado el acordeón. No entiende por qué se lo ha quitado.

PATXI: Quiero que me entiendas, aunque sea lo último que entiendas en esta vida.

PADRE: ¿No podré tocar el acordeón?

PATXI: Sí. Enseguida te lo devuelvo. Pero primero escúchame.

PADRE: Me queda muy poco para acabar su habanera.

PATXI: Si, lo sé. Sólo la última estrofa. Te lo devolveré enseguida.

PADRE: Sí, por favor. Se lo debo a tu madre. ¡De hoy no pasa! Por fin alcanzaremos la luna juntos.

PATXI: Claro que sí.

PATXI vuelve a sentarse al lado de su PADRE. Le mira, le agarra de las dos manos. PADRE se suelta, sorprendido, y empieza a analizar sus propias manos, como si acabara de descubrirlas.

PATXI: Es una residencia muy bonita, y muy cómoda. Tendrías una habitación para ti solo, y un timbre al lado de la cama, por si necesitaras algo. ¡Ring!

PADRE: Ring.

PATXI y PADRE ríen.

PATXI: Está en lo alto, cerca de la ermita. Desde tu ventana se ve todo el pueblo. Hasta las vías del tren. Y nuestra casa. Nuestra...

PATXI se queda atascado en la palabra “nuestra”. Algo se ha roto en su interior.

PATXI: Yo subí el otro día. La gente parecía muy feliz allí.

PADRE, como un autómata, empieza a tocar otra vez el acordeón.

PATXI: ¡Aita! ¡Todavía no te he devuelto el acordeón!

PADRE le mira extrañado. Pero, aparentemente, con mucha atención.

PATXI: Le prometí a la ama que te cuidaría. Le prometí que haríamos juntos este viaje. ¡Pero son tan distintos nuestros caminos! Tan diferentes...

PADRE: No te pongas triste, hijo. También a ti te haré una canción. ¿De acuerdo? (*Le guiña un ojo*) Para que bailes con Maite. ¿Por qué no la llamas? Llámala y dile que le vas a hacer una canción. ¡Pero no le digas que la he compuesto yo! Yo no le diré nada. Será nuestro secreto. Y luego, la coges de la cintura, y giras con ella primero a un lado, y después al otro...

PATXI: Maite no es como ama, aita...

PADRE: Ya lo creo. La ama vuela cuando se pone a bailar.

PATXI: Maite, en cambio, no sabe bailar.

PADRE: ¡No me extraña! ¡Siempre con ese cacharro en las manos!

PATXI: ¡Aita! ¿Qué te pasa con los ordenadores?

PADRE: ¿Qué ordenadores?

PATXI: A Maite le estropeaste el suyo, ¿te acuerdas?

PADRE: Una bonita melodía. Eso es lo que necesitáis. Empezaré hoy mismo.

PADRE empieza a tocar una vez más su acordeón imaginario.

PATXI: ¡Pues te va a costar! El acordeón lo tengo yo.

PATXI levanta el acordeón imaginario y se lo enseña.

PADRE: ¡Dámelo!

PATXI: ¡¿Dártelo?! No, no. Tendrás que venir tú a por él.

PADRE: Lo necesito para acabar la habanera de la ama...

PATXI: ¡Pues cógelo!

PATXI vuelve a alzar el acordeón imaginario.

PADRE: ¡Si no me lo das, te vas a quedar sin canción! Tu verás.

PATXI: (*A la gente imaginaria, juguetón*) ¡¡Ei!! ¡Escúchenme todos! De este maravilloso acordeón que ven aquí... surgen... las melodías más hermosas del mundo. ¿Qué me ofrecen por él?

PADRE cierra los ojos y le da la espalda a PATXI.

PADRE: Quieres jugar, ¿eh? Contaré hasta tres. Y antes de llegar a tres quiero ese acordeón a mis pies. ¿Me has oído? Uno...

PATXI: (*Obediente*) Vaaale... de acuerdo...

PATXI, todavía sonriente, deja el acordeón imaginario a los pies de su PADRE.

PADRE abre los ojos y se agacha, emocionado, a recoger su acordeón.

PATXI le mira emocionado.

PATXI: ¿Sabes, aita? ¡Yo estoy dispuesto a aprenderme tus canciones!

PADRE: ¡Ya te va a costar! ¿Cómo vas a aprender algo que todavía no he terminado!?

PATXI: Y si me lo pides, las cantaré y las bailaré contigo...

PADRE: ¡Conmigo no! Tú tienes que bailar con esa chiquita tuya...

PATXI: (*Suave, sin ninguna agresividad*) No puedo bailar con Maite.

Ella no está. “O tu padre o yo”, me dijo. Y yo la entendí. Ahora estoy contigo, aita, para lo que sea. Para cuidar de tu acordeón, si túquieres. Pero necesito que me ayudes un poco, un poquito...

PADRE: (*Emocionado*) Pero mañana...

PATXI: (*Con una sonrisa triste*) Mañana tengo que ir a trabajar y el jefe estará como siempre, muy cabreado.

PADRE: ¿El cabrón de Juan?

PATXI: (*Con la risita floja*) Si, la verdad. Se parece bastante al tío Juan cuando se enfada. Sí. ¡La misma mala leche! Ayer me dijo que no me volviera a dejar la cabeza en casa, “Y si te la vuelves a olvidar, te llevas el trabajo a casa”. ¿Qué te parece?

PADRE: (*Con toda sinceridad*) Ya te ayudaré yo a encontrar la cabeza, hijo. No te preocupes. No tiene que andar lejos... A lo mejor debajo del sofá...

PADRE empieza a buscar la cabeza con mucho interés.

PATXI le mira entre divertido y emocionado.

PATXI: ¡Cómo no, en esta casa todo acaba debajo del sofá!

PADRE: ¡Es un buen escondite! ¡Cabeza, cabecita! ¿Estás aquí? (A PATXI) ¿Por qué no le llamas tú? Seguro que te hace más caso que a mí.

PATXI: Normal. ¡Es mi cabeza! (*Entre la risa floja y el sentido del ridículo*)

PADRE: Cabeza, cabecita... (*Con gestos, le indica que lo tiene que hacer con más ímpetu*) ¡Sin miedo! ¡Con autoridad!

PATXI: Cabecita...

PADRE: Venga, venga...

PATXI: (*Cada vez más animado*) ¡Ei, cabezón, cabezota, cabezudo! ¡Ei, ei, aita, calvorota!

PADRE: Así se habla. ¡Que quede claro quién es su dueño!

PADRE ríe a gusto. Mientras, PATXI respira profundamente un par de veces, como quien va a iniciar un ataque. Lanza un alarido animal.

PATXI: ¡¡¡Aaaa!!! ¡¡Calvorota!! ¿Quieres jugar? ¡Contaré hasta tres! Y antes de llegar al tres, te quiero aquí, justo a mis pies, ¿entendido??

PADRE le avisa mediante gestos que esté quieto. Suponemos que él ha localizado la cabeza. Se acerca sigilosamente a un lado del sofa, se agacha con mucho cuidado y, en un abrir y cerrar de ojos, tiene la cabeza imaginaria en las manos. Y se la ofrece a PATXI.

PADRE: Se estaba haciendo la loca. Pero a nosotros no nos engaña.

PATXI: Pues bueno eres tú.

PADRE: Siéntate, siéntate.

PATXI se coloca la cabeza imaginaria en su cabeza.

PATXI: ¡Menos mal que la has encontrado!

PADRE: Tiene que ser muy complicado vivir sin cabeza.

PATXI: ¡Menuda la que iba a liar! 9535 por 9002, 85 millones 834 mil.
¡Justo!

PADRE: (*Admirado*) ¡Que cosas más bonitas dices!

PATXI le pasa una mano por la espalda, cariñosamente.

PATXI: Nos apañaremos, aita. ¡Sigue, sigue con tu habanera! ¡Cuando la acabes, me la enseñas y empezamos una nueva! ¡Y también iremos a nadar, aita! Nunca lo haremos tan bien como el tío Juan, pero...

PADRE: ¡Juan, cabrón, maldito!

PATXI: (*Repitiendo*) ¡Maldito, cabrón!

PADRE le mira entre extrañado y admirado. El mismo PATXI está alucinado. Jamás se había imaginado comportándose de esta manera.

PADRE: ¡Eso es, eso es! Maldito, cabrón!

PATXI ha decidido tirar hacia delante, en lugar de dar un paso atrás. Respira profundamente y repite las palabras con mucha intencionalidad.

PATXI: ¡Maldito cabrón!

PADRE: (*Mirando hacia el techo, riéndose*) ¿Lo has oído, ama? Esta vez... ¡no he sido yo!

PATXI: (*Desvergonzadamente, entre risas locas*) ¡Juan, Juanito! ¡Cabrito! ¡Juanete, cabroncete! Tú si que eres un granuja, sinvergüenza y vividor. Mira como nado, gracias a mi padre, él me enseñó. ¡¡¡Cobarde, cagueta!!!

PATXI parodia a su tío, está nadando. PADRE le anima con vivas y alardos variados.

PADRE: ¡Tu! ¡Tu! ¡Tu! ¡Juan, Jin, Juan!

PATXI: Mira, cagueta, también sé de espaldas.

PADRE y PATXI se parten de risa. Se lo están pasando bomba.

PADRE: ¡Eso es, sigue así! ¡Muy bien, hijo!

PATXI: ¡¡¡Cagueta!!!!

PADRE: ¡Así se dice!

PATXI: ¡Tío Juan! ¡¡¡Cagueta!!!!

A medida que esta borrachera se va calmando...

PATXI: (*Riendo*) ¡No es tan fácil nadar tan bien como el tío cagueta! ¡Pero lo importante es no ahogarse! ¡Y te contaré un cuento cada noche! O tú a mí...

PATXI se ha ido emocionando, pero PADRE no ha empezado todavía a tocar el acordeón. PADRE mira a PATXI. Pero su mirada está vacía, como si mirara a la nada.

PATXI: ¡Que me riñan en el trabajo, si quieren! ¡Lo que no acabe allí, lo acabaré en casa! 9535 por 9003, ¡¡¡85 millones 843 mil 605!!! ¡No me voy a agobiar por una triste contabilidad. ¡Faltaría más! Esta cabeza mía tiene cuerda para rato. Si sigo entrenando como hasta ahora, claro. Aita, sólo una cosa: tienes que prometerme que no volverás a escapar a las vías del tren. Cuando quieras ver pasar el tren, iremos los dos. Pero a la estación. Se ven mucho mejor desde el andén que desde la vía.

PADRE le mira sin pestañear. PATXI se ha vuelto un extraño para él.

PATXI: ¿Eh, aita? ¿No quieres ir conmigo a ver pasar el tren?

PADRE le mira en silencio.

PATXI: Aita, dime algo. Nos apañaremos, ¿verdad? ¿No estás contento? (*PATXI mira a todos lados, está buscando algo*) ¿Dónde has dejado el acordeón?

PADRE: ¿Qué acordeón?

PATXI: ¡El tuyo! ¡Estabas componiendo la habanera más hermosa del mundo para la ama!

PADRE no entiende lo que dice PATXI. Se le nota en la mirada.

PADRE: (*Desconfiado*) ¿Cómo sabes lo de la habanera? ¿Quién eres tú?

PATXI se queda hundido con la pregunta de PADRE. Pero, al instante, reacciona.

PATXI: Soy Patxi, tu hijo. ¡Y tú eres mi padre!

PADRE le mira completamente out.

ACORDEONISTA: Olvidas las pastillas, las gafas, los nombres, los cumpleaños, las caras, los caminos... Y por último, olvidas dónde estás y por qué, y quién eres.

PATXI, en su desesperación, vuelve al perchero, y empieza a ponerse las ropas de su madre.

PATXI: ¡Tú me enseñaste a nadar cuando tú ni siquiera sabías hacerlo! ¡Tú me sacaste del agua cuando estaba a punto de ahogarme! ¡Tú me salvaste! Y luego me hice mayor, y conseguí un buen puesto de trabajo. Con mi primer sueldo nos fuimos los tres a cenar, y tú pediste soufflé de postre.

PATXI se ha vestido de mujer y actúa como si fuera ama.

PATXI: ¡Ama! La ama estaba muy orgullosa de nosotros y en aquella ocasión también la sacaste a bailar. ¿Recuerdas?

ACORDEONISTA: No hay muros para detener el olvido. Te lleva de ser alguien a no ser nada. Una vez que te conviertes en nada, el resto comienza a desaparecer.

PATXI: ¿Te acuerdas, aita? Ven... Primero giramos hacia la izquierda, y luego a la derecha. Hazlo por mí, aita. ¡Aita, baila! ¡¡Aita!!

ACORDEONISTA: Viejo, cada vez más viejo. Sin remedio. Sin excepción. Sin vuelta atrás.

PATXI, completamente abatido, empieza a quitarse las ropas de mujer. Poco a poco, muy lentamente.

Se acerca al teléfono, marca un número.

PATXI: Pueden venir cuando quieran. Estamos preparados.

El ruido del tren, la bocina cada vez más insistente hasta que pasa irremediablemente.

AITAREKIN BIDAIAN SEI HIZKUNTZATAN

IDAZLEA ITZULTZAILEEN LANTEGIAN – 2011

GASTEIZEN, 2011KO IRAILAREN 27TIK 29RA

ARANTXA ITURBE eta Agurtzane Intxaurragaren antzerki
obra saritua itzuli eta eztabaidatuko dute autoreek eta
lau itzultzalek, hiru egunez.

Itzultzaleak:

- Diana Draper (ingelesa)
- Monika Czerny (poloniera)
- David Lindemann (alemana)
- Ainara Munt Ojanguren (katalana)

Bestalde, Julia Marinak antzerkiaren itzulpenaren berezi-
tasunez jardungo dū lantegian.

JENDAURREKO EKITALDIA

2011ko irailaren 29an, arrateko 19:00etan,
Europa Jauregian (Gasteiz).

Mintegiaren azken egunean, parte hartzaleek
esperientziaren berri emango dute mahai-inguru batean.
Hurrena, Aitarekin bidaian antzezlanaren hainbat pasarte
sei hizkuntzatan entzuteko aukera izango dugu, JABIER
MUGURUZAk musikaz lagundurik

Babesle:

Laguntzaile:

Ayuntamiento
de Vitoria-Gasteiz
Vitoria-Gasteizko
Udala

Antolatzale:

Idazlea itzultzailen lantegian Narrazio bat

ITZIAR OTEGI

I regard the theatre as the greatest of all art forms, the most immediate way in which a human being can share with another the sense of what it is to be a human being.

Oscar Wilde

Le théâtre est art de l'instant. Donc de la mort. Il surgit le temps d'une représentation, pour s'évanouir aussitôt. Tout texte écrit s'inscrit au contraire dans la durée. Il parle sur l'éternité: scripta manent.

Michel Pruner

Europa Jauregia, Gasteiz, 2011ko iraila.

Mahai baten bueltan bildu gara zazpi itzultzaire, antzerki zuzendari bat eta idazle bat (tira, simplifikatuta, badakigu ezinezkoa dela inor hitz bakar batez sailkatzea). Mahai gainean, antzerki-testu bat: *Aitarekin bidaian*; aurrean, hiru lanegun, itzulpena egin ahala sortutako zalantzak argitu, arazoei konponbidea aurkitu, eta behin betiko bertsio bat taxutu arte orraztu, txukundu, eta distira emateko.

Aurten, estreinako aldiz, antzerki-testu bat izan dugu langai *Idazlea itzultzailen lantegian* izeneko mintegian. Eta, gainera, Euskal Herriko antzoki ugaritan, eta kanpoko batzuetan, *antzeztua* izan den testu bat, horrek berekin dakarren guztiarekin. Itzultzaillek, ordea, enkargua jaso zutenetik Gasteizen bildu arteko guztian testua soilik izan zuten eskura. Hala, Julia Marinen iradokizun zentzudunari jarraituz, lantegia abiarazi eta lehenengo lana antzezlanaren bideoa ikustea izan genuen.

ITZIAR (*Bideoa amaitu denean*): Beno, ikusi dugu obra. Udan testua lantzen itsu-itsuan aritu ondoren, zer iruditu zaizue antzezlana ikustea? Aldatzen al da ezertan zuen itzulpena obra ikusitakoan?

AINARA: Ba niri iruditu zait umoreak askoz ere presentzia nabarmenagoa duela obra antzeztuan, testuan ez dela hainbeste nabaritzen.

DAVID: Beno, niri oso baliagarria izan zait zenbait gauza zehazteko. Adibidez, testuan “esekitoki” izendatzen dena ikusteak gauzak argitu dizkit, eta alemanean ordain egokia aurkitzen lagundi. Esekitokia nolakoa den, hitz bat edo bestea hautatu behar baita alemanez.

(POETA: (...) *alemanerazko hitz ikaragarriak ere
ez omen dira erabat zehatzak.*)

ITZIAR: Alegia, obra ikusitakoan testuaren ulermen sakonagoa eta zehatzagoa lortu duzuela.

ITZULTZAILEAK: Bai, dudarik gabe.

DIANA: Ba nik zera pentsatu dut, zer desberdina den nobela bat itzultzea eta antzerki-testu bat itzultzea. Nobela batean, barruan daukazu dena, unibertsio itxia da. Antzerkian berriz, testua abiapuntua besterik ez da, beste erdia-edo falta da.

Izan ere, testu batean oinarritutako *ikuskizuna* da antzerkia, hainbat motatako zeinuez eraikitako sistema batek osatua: testu ahoskatua, aktorearen gorputz-adierazpena eta itxura, eszenatokia bere osotasunean, soinu-efektuak...

Narrazioetan autoreek kontatu eta deskribatu egiten dute; antzerkigileek, ordea, erakutsi egiten dute, antzezpenaren bitartez helarazi behar diote hartzaleari nobela edo ipuin batean idatziz azalduko litzatekeena. Narrazioa testu batek osatzen du; antzerkia hein handi batean ikuskizuna da, testu idatzia baino gehiago da. Ez hori bakarrik, esan liteke antzerkian ikuskizuna dela alderik garrantzitsuena. Bada, ikus-tekoa eta entzutekoa den alde horrek, beste generoek ez dituzten zeinu mota batzuk izaten ditu: ahozko testua, gorputz keinuak, antzeztokia, soinu-argiak... Horiek ere kontuan hartu behar ditu itzultzailak antzerki lan bat itzultzean, ez baita testu hutsa izaten beste hizkuntza eta kultura batera irauli behar duena.

Hasi berritan antzerkia itzultzeaz, I. Errasti, Senez 32 (2007)

JULIA: Esan daiteke antzezlan bat osatzen duten partituretako bat dela testua. Obra muntatu ahala beste partitura batzuk eraiki behar izaten dira: argiena, aktoreen mugimenduena, atal bakoitzari dagokion emozioena...

ARANTZAZU: Eta lan hori nork egiten du?

AGURTZANE: Zuzendariak, gehienbat, eta aktoreek. Alde horretatik, zuzendari naizen aldetik nahiago izaten dut testu biluzi bat, akotazio gutxikoa, nire bertsioa eraiki ahal izateko. Eta gainera, nahiago izaten dut aktoreek esaten duten horretan aldaketarik ez egitea gero, hautaturiko moduari atxikitzea.

ITZIAR: Noraino heltzen dira, orduan, itzultzailaren zereginaren ardura, testua itzultzerakoan?

JULIA: Itzultzailak, hasieran, testu bat hornitu behar du, baina obraren muntaian hor egon behar du, obra eraiki ahala egiten diren aldaketak, agertzen diren ñabardurak eta abar aintzat hartu eta testua modu egokian aldatzeko, egokitzeko, koherentiari eusteko, ahozkotasunaren kalitatea zaintzeko. Eta ez bada horrela egiten, galera bat egon daiteke obraren muntaian. Mahai-lan bat ezinbestekoa da, gutxienez egun bakar batekoa, parte-hartziale guztien artean. Elkarlan horretan, itzultzailak emandako bertsioan gauza asko sakrifikatu behar izaten dira helburu teatralaren izenean, obraren muntaian gauzak aldatu ahala, zuzendariak erabakiak hartu ahala.

Bai, bai. Itxointzak! Hik pi-pi, baina nik ka-ka!

Antzerki-testuen ezaugarrietako bat izaten da elkarritzetak, edo bakarrizketak, nagusi izatea. Izen ere, antzerkian pertsonaien esanak eginak ere badira, eta esan horien bitartez egiten du aurrera ekintzak eta istorioak. Ahozkotasunak, beraz, garrantzi handia du, eta pertsonaia bakoitzaren hizkerak naturala izan behar du, sinesgarria gerta dadin. *Aitarekin bidaian* obrak kontatzen duen istorioan pertsonaia nagusiak aita-semeak dira, eta darabilten hizkera informala da, lagunarteko edo familiarteko. Hona hemen zenbait ezaugari:

- Ahozko hizkeraren markak: itxointzak, esaiok, ze demontre, kieto!
- Onomatopeiak: tu! txirrin-txirrin, pi-pi, fiuuuuu...

- Interjekzio eta hitz “itsusiak”: e!, ei-ei-ei, kabən zotz, dedio...
- Irainak: alproja, alua, kabroia, txoropito, buruarina, txepela, txokila...
- Hitz- eta hots-jolasak: juan, jain, jun, jan...
- Esaerak: zaharrak, gauzak dira...

Gauza jakina da irainek, interjekzioek eta abarrek zama “afektibo” handia dutela, eta subjektibotasun horrek zail egiten duela hitz horren zama zenbatestea eta beste hizkuntzetan pareko baliokideak aurkitzea. Kontua, ordea, uste baino korapilatsuagoa gertatu zitzagun, Europa Jauregian bildu ginен euskal hiztunen artean bertan eztabaida piztu zenean: zein da indartsuago, eta iraingarriago, kabroia ala alua? Eta zer esan nahi du “txokil”ek, zehazki? Baliokideak al dira “alproja” eta *granuja*? Geure artean ere ados jartzen ez ginela ikusita, ezin atera neurkin zorrotzegia hizkuntza ezberdinako irainen baliokidetasuna neurtzeko. Hor daude, ordea, proposamen modura, inork aintzat hartu nahi baditu.

El viaje de mi padre, edo traduktologia urrunegi joan zenekoa

Aitarekin bidaian gaztelaniara itzulita dago, baita gaztelaniaz antzeztua ere. Alegia, Arantxa Iturbek egindako lana zuzendariaren eta aktoreen galbahe zorroztetik igaroa da, idazleak bere kronikan kontatzen duen bezala. Mintegiaren koordinatzaileak eskura izan zuen itzulpen hori, eta aurrez zenbait galdera prestaturik eraman zituen lantegira, euskarazko eta gaztelaniazko bertsioen erkaketatik atereak. Asmoa: antzerki-testu baten auto-itzulpena nolabait aztertzea.

ITZIAR (entenditu eitearekin): Hurrena, Arantxa, gaztelaniazko bertsioan aurkitu ditudan zenbait desberdintasunez galde egin nahi nizuke. Hona hemen adibide sorta bat:

Esekitokia amaren arropekin > *un hermoso vestido de flores*
Musikaria > *el acordeonista*

Ni, *rubia*? Beltzarana naiz eta! > *¿Rubia, yo? ¿A qué estás mirando?*

Piezaren buelta erdia > *a punto de terminar la habanera*
...ahaztea lastima dena > *lo que jamás deberías olvidar*

Artilezko txalekoa > *las gafas*

Eta ura? > *Trae un poco de vino*

ITZIAR (*tonu berean*): Euskaratik gaztelaniarako auto-itzulpena landu duten zenbait teorialariren ustean, orokorragotik zehatzagora pasatzeko joera hautematen da sarritan. Uste al duzu joera hori egon daitekeela “pieza”/ *habanera* edo “musikaria”/ *acordeonista* itzulpenetan, adibidez?

ARANTXA (“poker” begiratuarekin):... (*Isilune luze samar baten ostean*). Bai zera, hori seguru Jabier Muguruzaren kontua dela.

ITZIAR (*ezustean harrapaturik*): A... beno. (*Beste saiakera bat egiten du*). Bestalde, gaztelaniazkoan euskarazkoan ageri ez diren esaldi batzuk ere badaude. Adibidez: “ACORDEONISTA: para todos los amantes del mundo! Edo: “PADRE: rosita tiene un clavel...”. Beste autore batzuek esaten dutenez, idazlea bera denean itzultziale, sortzen den testua itzulpena ez baizik eta bertsio berri bat izaten omen da.

ARANTXA (“poker” begiratuarekin berriz ere): Ba egia izango da, ez dakit, izan ere hainbeste bertsio landu ditugu, azkenean kontua ere galtzen duzu. Egia esan, bertsio definitiboa zein den esaten ere zail da...

AGURTZANE (*off-eko ahotsean*): Hauek guztiak lan-prozesu baten emaitza dira, ez dira itzultzerakoan berez horrela idatzitakoak. Testua idatzi zenean, ikuskizuna ez zegoen oraindik muntatuta, baina bai itzulita, lehen bertsio batean. Bertsio horretan ez ziren alderdi horiek orain dauden bezala agertzen. Euskarazkoa estreinatu eta gero, erdarazkoa lantzen hasi ginenean, aurrerik testua egokitut nuen antzelanera eta musikaria akordeoilaria zen, noski, eta esekitokian, gauza bera, bageneukan jantzi zoragarri hori. Eta horrela gertatu zen kasu guztieta, orokortasunetik zehaztasunera pasatu gin, bide horretan testua antzerki bihurtu zelako. Gehitutako esaldien kasuan, berriz, obra lantzen ari ginela sortu ziren, baina ez genuen euskarazko testua egokitut, antzezpenean sartuta badaude ere. Adibidez: *Para todos los amantes del mundo* > “Elkar maite dutenentzat”. Bigarren hau litzateke originala, noski, gero sortu baitzen *para todos los amantes del mundo*.

Hortxe bukatu ziren auto-itzulpenari buruzko gogoeta sakon sofistikatuak, eta hortxe konturatu zen koordinatzaile hau narratibako testu itxi amaituetarako baliagarriak diren gako askok ez duela zentzurik antzerki-testuaren kasuan. Antzokietara eraman behar den antzerki-testu batek beste izaera bat dauka, ez da hain “finkoa”, obraren osotasunaren esanetara dago, eta itzultzalea beste modu

batera hurbildu behar zaio. Mintegi honetan, beraz, ikuspegia aldatu beharra zegoen...

Aita, entzuten al nauzu? / Ipuin bat kontatuko diat, seme

Aitarekin bidaian obran badago zuka/hika tratamenduen alternantzia bat oso efektu interesgarria sortzen duena. Semeak aitari, ohi den bezala, zuka egiten dio obra osoan. Baita semeak nagusiari eta zahar-etxeko zuzendariari ere, edota amari, edo haren oroitzapenari, hitz egiten dionean. Aitak semeari, ordea, normalean hika egiten badio ere, obraren zenbait unetan zuka egiten hasten zaio. Arantxa Iturberi horren zergatia galdetuta, erantzuna izan zen berariaz bilatu-tako efektu bati zegokiola: alegia, aitaren berezko joera semeari hika egitea zela, baina gaixotasunak eragindako gainbehera-bidean, izaeraren eta oroimenaren desintegrazio-prozesu horretan aurrera egin ahala, semearkin duen harremana ere ezabatzen, galtzen hasten dela, eta une horietan zuka egiten hasten zaiola. Argi ikusten da efektu hori testuan, eta behin zergatia ezagututa, iruditu zitzai-gun hondabide horren mugarrien marka esanguratsua eta bikaina zela. Monika Czerny-rentzat, adibidez, hika/zuka tratamenduen erabilera eta balio afektiboaren erakusgarri argia gertatu zen.

Alde horretatik, noski, garrantzitsua zatekeen efektu hori itzulpenetan islatzea. Nola egin, ordea? Mintegian genituen hizkuntzek ez zuten berez aukera hori eskaintzen, eta, horren faltan, beste baliabideren bat erabiliz konpentsazio moduko bat bilatzeari artifizial eta desegoki iritzi genion. Ez genuen, beraz, irtenbide egokirik aurkitu, eta, pena handiz, galeren atalean jaso behar izan genuen hika/zuka tratamenduen alternantziarena.

Bélgica Bruselas, Alemania Berlín, España Madrid

Obra honen beste ezaugarri bat, gure eguneroko hizkuntz jardunaren isla fidela, gaztelania tartekatzearena da, eta gaztelaniazko hitz edo esapide batzuk erabiltea. Kultur markatzat jo genezake. Horren adibide dira, esaterako, aitak amari *Rubia* deitza, *kieto!* eta *don-perfektoren* moduko zenbait esapide agertzea eta, obraren pasarte batean, semea Europako herrialde eta hiriburuen zerrenda buruz ikasia errezitatzan hastea, gaztelaniaz, lasaitze aldera:

PATXI:...joan egin da. Gure aitari bost! Nire oinetakoak, zure nekeak edo Mai-teren malkoak! Bost! (*Lasaitze aldera, hasperen egin eta Europako kapi-talak errezitatzan hasten da*). Albania Tirana, Alemania Berlín, Austria Viena, Bélgica Bruselas, Bielorrusia Minsk, Bosnia Herzegovina Sarajevo, Dinamarca Copenhague, España Madrid, Finlandia Helsinki, Francia París, Grecia Atenas, Hungría Budapest, Irlanda Dublín, Italia Roma... Ikusten, ama? Ez naiz behin ere nahasten.

Berezitasun hori Hego Euskal Herriko egoerari hain lotua egonik, ez zen erraza beste hizkuntza eta kulturetan islatzea. Mintegian jardun zuten lau itzul-tzaileak ados agertu ziren egoera baliokide bat bilatzen hastea naturaltasunaren kaltean zatekeela, baita katalanez ere, nahiz hizkuntza horren kasuan uler zite-keen errazen. Azkenean, ez zuten bide horretatik jo.

Alemanian, *rubiak* ez dira batere exotikoak. Inglaterran, jabier-muguru-zek biolina jotzen dute

Mintegian denak ados egon ginen *Aitarekin bidaian* obrak jorratzen duen gaia unibertsala dela. Lehen begiratuan, obra hau edonon kokatua egon zite-keen, eta ez ezinbestean Euskal Herrian. Haatik, sakonxeago begiratzen hasita, hemengo kulturari lotuta dauden hainbat ezaugarri aurki daitezke beste hizkun-tza eta kulturetarra iraultzerakoan aintzat hartu beharrekoak direnak. Batzuk mintegiko koordinatzaileak seinalatu zituen; besteak, berriz, mintegiko auzola-nak atera zituen argitara, itzultzale bakoitzak bere kulturarekiko arrotzak edo, behintzat, bereziak, jotzen zituen zenbait kontu aipatu ahala. Zenbait bitxikeria mahairatzeko parada eman zigun horrek. Ikus, bestela:

- Lehenik, izenak berak: Patxi Olazagutti, Maite, Juan, Miguel Arruti...
- Erakunde, denda eta abarren izenak, eta telefono zenbakien egitura: Leja-rreta okindegia, larrialdien telefono zerrenda (SOS deiak 94-667788, Guru-tze Gorria 666554433, Dya..., Emakunde 696696, Emaus...).
- Semeak aitaren maleta prestatzen duenean, zahar-etxera eramateko, hona-koa esaten du:

PATXI: Bai. (*Berera*) Lau pare galtza, bi tergalezkoak eta beste bi panaz-koak.

Autoreak azaldu zigun zer intentziorekin idatzi zuen esaldi hori: haren gura-soen belaunaldian, panazko galtzak lanerako galtzak ziren, astegunetan janztekoak; tergalezkoak, berriz, igande eta jaiegunetan janztekoak. Mintegian jakin genuenez, ordea, Polonian eta Inglaterran alderantziz litzateke.

- Aitak, obraren zenbait ataletan, emazteari hitz egiten dionean “ama” esaten dio, gurean nahiko ohikoa denez (nahiz den-denak ez ginen horretan bat etorri), seme-alabak erreferentziatzat hartuta bezala. Horrekin, idazlearen esanetan, aitaren desintegrazio-prozesu hori islatzeko beste marka bat sartu nahi izan zuten, gainbehera-prozesu horretan “umetu” ahala aitak emaztearen figura amarenarekin nolabait berdinduko balu bezala. Efektu hori bere horretan beste hizkuntzetara iraultzen saiatuz gero, ordea, oso arraroa izango omen zen emaitza, eta beste modu batzuk bilatu zituzten.

- “Plaza”ren kontzeptua, eta kontzeptu horrek berekin dakartzan guztiak:

AITA: Maitea! Etorri zara, beti etortzen zara... Eskerrik asko! Uste nuen...
uste nuen... (*Lasaitua hartuz*) Ezer ez. Bai apaina zaudela, nik oparitutako soinekoarekin... (*Eskua hartzen dio goxoki*), plazako begi guztiak zugan biltzeko moduan! Ederrenetan ederrena. Eta zuk nirekin nahi! Kaben zotz! Ez da erraza ulertzen, ezta? Eta zu bitartean barre goxoan. Zenbat barre egin dugun elkarrekin! Ze demonstre! Mundu honek barrezka hartzea baino ez du merezi. Eskerrik asko. (*Muxu ematen dio eskuan*) Zatoz, mademoiselle. (*Konplizitatez*) Oraindik gustatzen zaizu, ezta?

David Lindemann-en esanetan, Alemanian ez da plaza-kultura hori ezagutzen, eta erreferentzia hori arrotz gerta dakioka alemaniar irakurle/ikusle bati. Beraz, alemanerako itzulpenean *plaza* hitz arrotza, garriatzen duen zama kulturalarekin batera, bere horretan mantentzea erabaki zuen.

- Patxi semearen egoera: zenbait kulturatan, batez ere Alemania eta Erresuma Batukoan, Patxiren adina lukeen seme bat oraindik ere aita-amen etxearen bizitza ulertzina gertatuko litzateke, edo oso arraroa, behintzat. Diana Draper-ek azpimarratu zuen britainiar ikusle baten begietara, euskal ikusle baten begietara baino “gizagaixoago” agertuko litzatekeela Patxiren irudia. Eta, bestalde, osaba Juanen pertsonaia, arrebaren etxearen biziko litzatekeen anaiarena (mutilzaharra?) ere ez litzatekeela erraz ulertuko.

David Lindemann-en iritziz, aita zahar-etxe batera eramatea, kulturalki, ez da Euskal Herrian bezain gaizki ikusia Alemanian, ezta hain gogorra edo muturreko, hango gizon gazte baten begietara. Polonian eta Katalunian, berriz, normaltzat joko lirateke egoera eta pertsonaia horiek.

- Aitak *Rubia* deitzen dio emazteari, nahiz “egiaz” beltzarana izan, edertasunari loturiko bereizgarri moduan, beste emakumeengandik apartekoa dela azpimarratzeko edo. Alemanian, ordea, ilehori deitzeak inor gutxi bereiziko luke, halakoa baita gehiengoa herrialde horretan. Beste hizkuntzen kasuan ere luze eta zabal eztabaidatu zen testu osoan zehar agertzen den marka horren itzulpen-arazoa. Azkenean, ordea, bakoitzak aurkitu zuen bere hizkuntza eta kulturaren neurriko soluzioa.
- Obraren pasarte jakin batean, aita-semeak irain-festa batean buru-belarri murgiltzen dira, osaba Juanen lepotik. Halako batean, “bai, hirekin ari nauk, Satanas nauk!” esaten du aitak. Monika Czerny-k adierazi zuenez, deabruari eginiko erreferentzia horrek oso efektu bortitzia izango luke polonieraz, bere horretan irauliz gero, eta ezinbestekoa omen zen nolabait leuntzea.
- Aitak semeari kontatzen dion “ipuinean” ur-putzu bat ageri da. Ur-putzu hori beste hizkuntzetan zer izan zitekeen ez zen asmatzen erraza izan, istorio horretan kontatzen den egoera sinesgarri izateko moduan. Inglaterran, adibidez, pentsaezina da urtegi batean bainatzea, legez kontrakoa bailitzateke. Buelta ugari eman behar izan zizkion Diana Draper-ek kontu horri, azken soluzio modura *lake of sparkling water* proposatu arte.

Antzerki-testu bat beste hizkuntza batera iraultzerakoan, itzultzailak askatasun handiagoz jokatu ohi du —betiere zuzendariaren esanetara, noski—. Helburua naturaltasuna lortzea izaten da, eta, sarritan, arroztasuna eragiten duten markak egokitzapen bidez ezabatzera jotzen da. Zilegi da, ordea, zuzendariak hala nahi izanez gero, arroztasun-seinale horiei eustea, antzezlana nonbait atzerrian gertatzen dela islatu nahi bada. Gakoa, betiere, koherentziari eustea litzateke. Alegia, ez litzateke koherentea pertsonaien izenak aldatzea, erakunde edo saltokien izenak aldatu gabe, adibidez. Egiten dena egiten dela, testuak sistema koherente bat osatu behar du.

Mintegiko antzerki-aditurekin izandako solasetan argi geratu zen kontu horretan azken hitza zuzendariarena dela, baina, abiapuntu modura besterik ez bada

ere, itzultzaleak proposamen bat helarazi behar dio hari. Askatasuna hartzeko gonbita eginik, David Lindemann-ek eta Diana Draper-ek alderantzizko jarre-rak islatzen dituzten hautuak egin zituzten beren proposamenetan. Hala, Lindemann-ek arroztasunari eustea erabaki zuen obra hau Alemanian muntatu nahi lukeen zuzendariari aurkezteko abiapuntu gisa. Alemanezko bertsioan, beraz, Euskal Herrian kokatua izango litzateke istorioa, pertsonaien izenak bere horretan mantenduko lirateke, bai eta euskal kulturari loturiko markak ere. Aldiz, Diana Draper-ek egokitzapenaren hautua egin zuen, eta obra Erresuma Batuan kokatzea erabaki. Hala, pertsonaien izenak aldatu zituen (*Patxi Michael* bihurtu zen, eta Maite, berriz, *Clare*, izen bakoitzari loturiko konnotazioen baliokide-tza-ariketa ezin interesgarriago eta argudiatu baten ondoren). Bestalde, aitaren pertsonaiak akordeoiarekin duen harremana, haren izaera ameslaria eta errealitytetik urrun samar dagoenaren isla, ingeles kulturan askoz hobeto ulertuko omen litzateke biolinarekin lotuta, akordeoiarekin baino. Ondorioz, Jabier Muguruza-ren pertsonaiak, bertsio ingelesean, biolina joko luke.

Hautsi-mautsiak eta galdu-irabaziak: artisauaren haztaga

Duela bi urteko edizioan, jatorrizkoa eta itzulpenak baliokideak ote ziren aztertzeko irudi metaforiko bat sortu genuen, mintegian zehar geure ondoan gorde genuena:

(...) *gure artean eserita jarri genuen artisau saiatu bat, zeinak erreberentzia handiz esku artean hartuko baitzuen Jatorrizko Obra. Esku trebe ikasiz hazztatuko zuen Obra, haren pisua neurtzeko, eta kontu handiz aztertuko zituen haren forma, kolore, irudi, usain, ehundura, soinu eta itzal oro, agerian jarritakoak eta ezkutuan utzitakoak, artelan hura den bezalakoa egiten duen ezaugarri oro atzman eta ulertu nahian. Behin bereizgarri guztien inventarioa eginik, hor hasiko da, beste material arras desberdin bat eskuetan hartuta, antzeko forma, kolore, irudi, usain, ehundura, soinu eta itzal sortzeko lanean. Beste material honetaz duen ezagutza sakona lagun, Obraren ezaugarriak bir-sortzen hasiko da, jakinik jatorrizkoaren sakongune edo irtengune guztiak ez direla itsu-itsuan erreprroduzitu behar, material honek ez bailitzke beharbada guztiak onartuko. Pisutsuegia litzateke emaitza, edo arinegia, edo distorsionatua. Badaki materialak oso-berea-egitekoak izaten direla, eta zenbaitean —artisauak bibotz-minez ikasi eta onartu behar izan du— ezinezkoa izaten dela material baten ezaugarri jakin bat beste batean lortzea, eta une lazgarri horietan osotasunaren pisua gordetzea izaten dela garrantzitsuena, eta han goian jarri ezin*

izan duen koxka horren pisua beheraxeago eranstea badaukala, materialak onartuko dion modu batean. Eta horrela jardunez, egonarri infinitoaz, Obra bir-sortzen du, ez derrigorrez forma, kolore, irudi, usain, ehundura, soinu eta itzal berberekin —banaka hartuta—, baina halako moldez non Obra bir-sortuak ikuslearen begietan eragingo duen proiekzioa Jatorrizko Obrak eragingo lukeenaren oso antzekoa izango baita.

Bidaia bat Itzultopiara, I. Otegi. Senez 38 (2009)

Aurtengoan ere, mahai gainean jarri dugu gure artisau saiatuaren hazzaga, jatorrizkoak ezartzen dituen itzulpen-arazoei emaniko irtenbideak baloratzeko asmoz, eta ezinbestean galera zegoela onartzen genuen kasuetan, konpentsazioren bat egiteko aukerarik ba ote zegoen aztertzeko. Dagoeneko aipatu ditugu galera horietako batzuk, zeinenztat ez baikenuen, gehienetan, konpentsaziorako biderik aurkitu. Hala ere, efektuen baliokidetzaren ideia eta hazzagaren akuilua begien bistan edukitzeari lagungarria iritzi zioten itzultzaillek.

Orobat oso baliagarritzat jo zituzten itzultzaillek mintegi osoan izandako eztabaidak eta egindako auzolana. Itzulpen-arazo jakin baten aurrean, azken soluzioak hizkuntza batetik bestera “esportatzea” ezinezkoa izan arren, egindako bidea oso lagungarria izan daiteke beste hizkuntza baten kasuan egoki izan daitekeen irtenbide bat aurkitzeko. Luxutzat jo zuten denek ere auzolanerako aukera, itzultzailaren ohiko jardun bakartiaren aldean.

Itzulpenaren kalitatearen auzia, alegia, *Lortuko al luke itzulpen honek jatorrizkoaren efektu berberak eragitea xede-hizkuntzako irakurle/ikusleareneng?* galdera oraingoan ere erantzunik gabe gelditu zen, hainbat arrazoirengatik. Lehenik, itzulpenak ez dira erabat bukatzen mintegian, handik egun batzuetara baizik, mintegian mahairatutako hari-mutur guztiei soluzioa ematen dionean itzultzaillek. Bigarrenik, litekeena da itzultzaila bera ez izatea egindako lana epaitzeko pertsonarik egokiena. Eta, hirugarrenik... ba al du erantzunik galdera horrek? Izan ere, itzulpena misterio bat da. Bidean zenbait galera izan zituzzela onartuagatik, itzultzailak pozik agertu ziren egindako lanarekin eta lortutako emaitzarekin. Batzuen esanetan, itzulpen bidez lortutako testua beste testu bat da, baina ez jatorrizkoa baino okerragoa. *Bere funtzia betetzen du.*

Antzerki-testu baten kasuan, badago laugarren alderdi bat ere aintzat hartu beharreko: nola baloratu testuaren kalitatea, antzezlanaren muntaketa-prozesuaren galbahetik igaro ezean? Sutan jartzean probatzen omen da eltzea nolakoa

den, eta, kasu honetan, zuzendaria, aktoreak eta ikusleak lirateke itzulpen bidez bir-sorturiko testu berri horien sua.

Guk izan genuen su txiki bat, Europa Jauregian, irailaren 29ko iluntzean. Iritsi baitzen mintegiaren azken eguna, eta, horrekin, jendaurreko ekitaldia. Agurtzane Intxaurragaren gidaritza abilaren eskutik, une batez aktore bihurtu ziren itzultzaleak, eta, batek daki nola, di-da batean benetako ikuskizun bat eraiki zuten denen artean. Zail da egun hartan gertaturikoa kontatzen. Bertara hurbildu ziren ikusle urriek *Aitarekin bidaian* obraren antzezpen berezi bat ikusi zuten, sei hizkuntzen arteko oihartzunek eta Jabier Muguruzaren akordeoiaren doinu malenkoniatsek ondua. Edertasunez beteriko une hunkigarriak, ikusleoi harri-dura, oilo-ipurdia eta malko bat edo beste eragin zizkigutengak.

Le théâtre est art de l'instant. Donc de la mort. Horixe sentitu nuen nik oihartzun eleanitz haiiek isildu ziren unean: heriotza txiki bat, jabetu nintzenean amaitu berri zen hora ez zela, ziurrenik, sekula errepikatuko. Halakoxea da, ordea, antzerkia.

Antzerki itzulpenaren berezitasunak

JULIA MARÍN ARTEAGA

Antzerkian itzultzaitzaile eta zuzendari laguntzaile

Lantegi honetan parte hartu duten lau itzultzaitzaileek, oro har, prosa itzultzen jarduten dute. Horregatik, hasteko, interesgarria iruditu zait aipatzea zertan bereizten diren nobelaren eta antzezlanaren itzulpenak. Alde horretatik, bi alderdi hauek jorratu ditut: imajinarioaren interpretazioa eta esatezko testuaren ezaugarriak. Aurrerago, aukera baliatu dut aldarrikapen hau egiteko: premiazkoa da itzultzaitzaileak parte hartzea antzezlanera eszenaratzeko prozesuan. Eta, amaitzeko, azpimarratu nahi izan dut antzerkian testu idatziak adinako garrantzia duela aktoreek testua bera nola esaten duten; are gehiago prosodia normalizatu gabe daukan gurea bezalako hizkuntza minorizatu batean.

Nobela baten itzulpena

Hau da itzultzaleon ohiko prozedura.

Testua paperean jasotzen duzu. Irakurri, erregistroari, tonuari eta estiloari tankera hartu eta idazlearen imajinarioa irudikatzen hasten zara zure buruan: nolakoak diren pertsonaiak, zer harreman daukaten haien artean, zer egoera bizi dituzten, zer espaziotan mugitzen diren, nolakoak diren tokiak, objektuak eta abar.

Behin imajinario hori garbi samar duzunean, zure interpretazioa egin eta, euskarazko hitzak erabiliz, forma ematen hasten zara: zure bertsioa idazten duzu. Eta bertsio hori behin betikoa da, nobelaren itzulpen prozesua liburua inprimate-gira eramatean amaitzen baita.

Gero, irakurleak hartzen du liburua, eta hitzak irakurtzen doan neurrian, idazle/itzultzaiaren imajinarioa deskodetu eta berea eraikitzen joaten da.

Prozesu osoan erabiltzen den euskarri bakarra papera da, parte-hartzale guztiak (bai idazleak, bai itzultzaiak, bai irakurleak) bakarkako lana egiten dute, eta lan horretan irudimenak sekulako garrantzia dauka.

Antzezlan bat euskaratzea

Antzezlan bat itzultzean, prozedura korapilatsuagoa da, alde nabarmenak ditu nobelaren itzulpenarekin konparatuz gero.

Abiapuntua: itzulgaia

Nik parte hartu izan dudan antzezlan gehienetan (berrogei bat), sorburu hizkuntza gaztelania izan da, baita jatorrizko obra beste hizkuntzaren batean sortua denean ere. Arrazoia: zuzendariak (erdalduna normalean), gehienetan, gaztelaniaz eta euskaraz muntatu behar du obra, eta gaztelaniazko bertsioa baliatzen du bere ikuspuntuaren araberako egokitzapena egiteko. Dena dela, jatorrizko bertsioa ere erabiltzen da kontsulta material gisa.

Batzuetan, itzulgaia obra muntatzen hasi baino hilabete batzuk lehengo pasatzen dizute, eta halakoetan testu soila da jasotzen duzuna: liburua edo libretoa. Kasu horretan, prozesuak, imajinarioa eraikitzeari dagokionez, antz handia dauka nobela bat itzultzarekin. Alde bakarra: zu idazten ari zaren hori ez dela paperean geratuko. Aktore batzuek ahoz interpretatuko dute eta ikusleek begi-bezarritz jasoko.

Beste batzuetan, antzezlanaren gaztelaniazko bertsioa paperean ez ezik muntaturik ere badago, eta zure zeregina euskarazkoa idaztea da. Hor, imajinarioa sortzeko garaian, informazio gehiago daukazu testuaz gainera: obra ikustera joan zaitezke edo DVDan ikusi. Eta irudimen lan gutxiago egin behar duzu, imajinarioa gorputzua baitago dagoeneko. Zure eginkizuna izango da hitza taldeak sortu duen imajinario horren zerbitzura jartzea.

Inoiz zorteko zaude eta itzulpena egiten hasi aurretik zuzendariak garbi dauka nola eszenaratuko duen obra. Hartara, zuzendariarekin hitz egin eta aukera daukazu haren irizpideak bertatik bertara ezagutu eta idazteko orduan kontuan hartzeko.

Gerta daiteke ere itzultzen hasi baino lehenago zuzendariak jatorrizko bertsioaren egokitzapena berridatzia izatea obra publikoarengana hurbiltzeko helburuarekin: laburtu, inguruneko erreferentziak etxekotu/Euskal Herrira ekarri (pertsona eta leku izenak, hitz jokoak, umorea, ironia...). Edo, obra klasikoa iza-nez gero, igual erabaki du estiloa eguneratzea. Halakoetan, itzulgaia egokitzapen hori izango da, eta beraz zure itzulpena gehiago hurbilduko da taularatuko den bertsiora.

Imajinarioaren interpretazioa

Itzultzaleak, ordenagailu aurrean ari denean, antzezlanaren bere interpretazioa egiten du; baina, nobelan ez bezala, interpretazio hori ez da izango behin betiko bertsioak jasoko duena.

Antzezlan baten eszenaratzeak ez baitu kontatzen egilearen edo itzultzalearen imajinarioa, baizik eta zuzendariarena. Horixe da zuzendariaren betebehera: erabakitzea zer komunikatu nahi duen obra horren bidez; zer giro sortu nahi duen oholtza gainean; nola gorputzu nahi dituen pertsonaiak; nola nahi duen publikoak ulertzea ideia bakoitza; zer mugimendu egingo diren eszenan; nolakoak izango diren espazio eszenikoa, jantziak, musika eta abar.

Eta hor dago aktoreen lana ere, azken batean haien dira pertsonaiak haragizko izaki bihurtuko dituztenak. Itzultzaleak, bere bertsioa idazten ari denean, ez daki aktoreek nolako pertsonaiak sortuko dituzten, zer joko eszeniko proposatu tuko dituzten...

Itzultzaleak kontziente izan behar du etxearen egiten ari den interpretazioa ez dela zirriborro bat besterik. Bakarka egindako lan hori hazi bat baino ez da. Esan daiteke itzultzaleak idatzi duen testua 2Dko (bi dimensioko) unibertsoa dela: irudimenean geratzen da; eta antzezlan tauraratzean, helburua 2Dko testua 3Dra pasatzea da, testuak deskribatzen duen imajinarioa gauzatu/altxatu/gorputzu egin behar baita eszenatokian, unibertso oso bat sortu oholtza gainean. Eta lan hori taldean egiten da.

Esatezko testua

Itzulpena egiteko prozedura edozein dela ere, antzezlan bat itzultzeak badu bere-berezko ezaugarria: esatezko testua da ekoiztu behar duzuna.

Ahozkoaren zerbitzari behar du izan idatziak aktorearen ahoan funtzionatu eta entzulearen belarriak gozatuko badu. Beraz, idazteko orduan, ahozko hizkera naturaletik gertu ibili beharko du itzultzaila.

Niri maiz egokitu zait beste itzultzai batek egindako bertsioa egokitu beharra (Euskadi Literatur saria irabazitako bertsioak batzuk), konpainia elkartu denean mahai baten bueltan testuaren lehen irakurketa egiteko aktoreek arazoak baitzitzuten paperezko hitzak ahots gora esateko.

Eta horrekin ez dut esan nahi itzulpen kaskarrak egiten direnik. Hartzen duzu testua, irakurri eta badirudi funtzionatzen duela; eta egia da, funtzionatzen du, baina paperean. Papererako egokia izateak, ordea, ez du bermatzen testuak ahozko erregistroari dagokion naturaltasuna izatea.

Interesgarria litzateke esatezko testuaren ezaugarriak ikertu eta deskribatzea. Interesgarria ez ezik, premiazkoa ere bai; gaur egun antzerkiaz gainera ugari baitira testu idatzi batean oinarritzen diren ahozko jardunak.

Lana sistematizaturik ez badaukat ere, hona hemen nire susmoetako batzuk:

- Idazleak eta itzultzaleak oso diziulinatuak gara testu idatzietan: hizkera batua erabiltzen dugu eta zorrotz betetzen ditugu ustez idatziari dagozkion arauak. Ahozko hizkerak arnasa eta askatasun handiagoa behar ditu.
- Sintaktikoki nahiko lotuta ibiltzen gara jatorrizkoari, eta horrek era-ginda, batzuetan esamolde arrotzak idazten ditugu. Adibide bat: *gustatzen zatzaizkit*.
- Hitzak ordenatzeko orduan, ez diogu gure buruari baimenik ematen ahoz lasai asko eratzen ditugun hurrenkerak idazteko, esate baterako, galde-gaia aditzaren ondoren emateko, hala jokatuz gero esaldi anbiguoa idatziko ditugulakoan. Eta ez dugu arrazoi faltarik; izan ere, idatziz unitate bana kokatzen badugu aditzaren bi alboetan, litekeena da zehatz-mehatz ez jakitea bietako zein den galdegaia. Baino ahozkoan, idatzizkoan ez bezala, intonazioaren laguntza daukagu galdegaia nabarmendu eta anbiquotasuna hausteko, eta beraz, askeago joka dezakegu.
- Joera daukagu esaldi korapilatsuak eta erlatibo kateak idazteko. Edo horretaz jabeturik esaldi laburrak eratzeko beharra aldarrikatzen dugu. Nire ustez, ez dago arazorik esaldi luzeak erabiltzeko, baldin eta ahoz esan eta belarritz jasotzeko moduko periodo laburretan antolatzen baditugu, eta

periodo horien mugak argi bereizita eta behar bezala lotuta ematen badi-tugu. Esaldi laburren aldeko hautuak arrisku nabarmenak ditu: batetik, sin-pletu egiten du pentsamendua; eta bestetik, testua interpretatzeko orduan, behartzen gaitu esaldi guztiak doinu berarekin esatera, eta horrek monoto-nia handia sortzen du belarrirako.

Itzultzalea ere taldekide

Orain arte esan ditudanak antzezlanaren lehen bertsio idatziari dagozkio. Baino lehen adierazi dudan bezala, 2Dko bertsio idatzi hori antzezlanaren zirri-borro bat baino ez da, abiapuntu bat besterik ez, talde lanean 3Dko unibertsoa eraikitzeko balio izango duena.

Hitza ere antzezlanaren beste osagaietako bat da, zuzendariaren ikuspuntua den bezala, edo aktoreen interpretazio lana, edo jantziak, argiak, atrezzoak eta abar. Eta horregatik zentzuzkoena litzateke baten batek bere gain hartzea testua moldatzea entseguetan sortzen diren baldintza berrietara, testua idatzi edo itzuli duena bera bada are hobeto, baina ahaztu gabe zeregin hori burutzeko ez dela nahikoa hizkuntz gaietan aditua izatea, behar-beharrezko da ezaguera gutxie-neko bat ere testu interpretazioaz.

Alabaina, antzerkian eta fikzio lanetan, oro har, ez da inor egoten testuari segimendua egiteko, gehienez ere hizkuntz komisario bat kontratatzen da aktoreen hizkuntz zuzentasun gramatikala kontrolatzeko. Gogoan dut, adibidez, 2008ko apiril aldean nola zabaldu zen ItzuLen bitartez lan eskaintza hau pelikula bat egiten ari zirela eta: “Aktoreen euskara zuzentzeko euskara zuzentzaile bat behar dute”.

Dena dela, gaur egun jokabiderik ohikoena izaten da, behin testua idatzita/itzulita dagoela, zuzendariaren eta aktoreen esku uztea, eta haien erabakitzearren eraikitze prozesuan zer aldaketa egitea komeni den. Imajinatu zer izango litzatekeen, esate baterako, jantziekin modu horretara jokatzea: pertsona bat kontratatu jantziak diseinatzeko, eta hark bozetoak egin ondoren konpainiaren esku utzita, zuzendariak eta aktoreek etxearen jostea arropa guztiak.

Hitza zaintzeko inor ez egoteak baditu bere arriskuak:

- Batzuetan, entseguak hasterako, aktoreek paperean dagoen bezalaxe, hitzez hitz ikasten dute testua buruz, eta horren gainean hasten dira gero eszenato-

kian 3Dko unibertsoa eraikitzen. Horrek zurruntasuna ematen dio interpretazioari, hitza egokitutako gabe gelditzen baita, garatu gabe. Eta askotan kontraesanak sortzen dira: intentzioek eta gorputzak gauza bat komunikatzen dute eta hitzek beste bat.

- Bi bertsio muntatzen direnean (hegoalde honetan, euskaraz eta gaztelaniaz), normalean aurrena gaztelaniazkoa prestatzen da. Hor finkatzen dira emozioen eta mugimenduen partiturak, eta partitura horiek berak erabili nahi izaten dira gero euskarazko bertsioan ere. Horrek dakar euskarak erabat makurtu beharra gaztelaniara: hitzak euskaraz esaten badira ere, erdal doinua da iristen zaiguna.

Edo sinkronizazio arazoak sortzen dira hitzaren eta emozioaren, mezuanen eta mugimenduaren artean. Adibide simple bat jartzearren, demagun gaztelaniaz *Has llegado tarde* esaldia dagoela testuan. Aktoreak *tarde* hitza dauka intentzioa jartzeko eta keinu jakinen bat gehituko dio agian (ordularia seinalatzea, esate baterako). Irizpide horien arabera finkatzen du gaztelaniaz esaldiaren doinua. Euskarazkoa egitean, *Berandu iritsi zara* esan behar denean, aktore batzuen joera da *zara* hitza baliatzea *tarde* hitzarekin egin duen gauza berbera egiteko.

- Testuari bizitasuna emateko, umorean oinarritutako joko eszenikoak asmatzen dira entseguetan, eta ondorioa gaztelaniaren interferentziez jositako antzezlana izan ohi da, bizi gaituen diglosiaren lekuko.

Nire iritziz, itzultzaila ezinbesteko pieza da antzezlan baten makinerian. Haren eginkizuna: hitza mimatzea prozesu osoan; hitz egokiak bilatzea taldea sortzen ari den unibertsu berri horretarako; testua pentsamenduaren, emozioen eta egoeren zerbitzura jartzea; begiratzea zer hitzek eta zer sintaxi formak laguntzen dioten aktoreari organizidadea bilatzen eta zeinek ez; ahal dela euskara bera ere erabiltzea jolas eszenikoak sortzeko, hala nola, euskalkiak erabiliz. Alegia, hitzez traje dotore bat jostea prozesuan sortzen diren beharrizanen neurriira.

Esatearen garrantzia

Aktoreak bere egin behar du testua eta pertsonaiaren ahoan jarri: berak sineshti eta publikoari sinetsarazi. Gizakiok hitzak eta gorputza baliatzen ditugu emozioak eta pentsamenduak espresatzeko. Izaki osoak gara, eta norabide berean,

lerroan, jarri behar ditugu hizkuntza, burua, emozioa eta gorputza arimarekin komunikatzea lortuko badugu.

Hona Konstantin Stanislavski (1863-1938) aktore, eszena zuzendari eta antzerki pedagogo errusiarak mundu osoan erreferentetzat hartu ohi den bere interpretazio metodoan zer dioen hizkuntzak aktorearen sormen lanean duen garrantziari buruz:

Aktore batek bere hizkuntzaren xehetasunik txikiiena ezagutu behar luke. Zertarako balio du emozioekin lan sakona egiteak gero emozio horiek adierazteko hizkera eskasa erabiltzen baldin bada?

Aktoreak maisutasunez menderatzen baditu testuan perspektiba sortzeko metodoak eta hizketaren planoak, haren mintzamoldea liluragarri bihurtzen da. Horixe da modu bakarra benetako artelan baten ñabardura guztiak transmititzeko.

Ezin dugu aktorea bakarrik utzi langintza horretan. Aktoreak laguntza behar du eta ez hizkuntz komisarioak. Izan ere, hitzaren gainerako beste profesional gehienek bezala (esatariak, aurkezleak, hizlariak...), irizpide argirik gabe, intuizio hutsez jarduten du kamera edo mikrofono aurrean zein eszenatokian.

Eta gainera, ezin dugu ahaztu gaur egungo errealitatean mota askotako aktoreak daudela hizkuntzaren erabilera eta ezagutzari dagokienez: erabat erdalduenak; euskaldun/erdi-euskaldun berriak; ikasketa guztiak euskaraz burutu arren testu bat naturaltasunez aldarrikatzeko arazoak dituztenak; euskal sena badunenak baina beti euskalkian jardun dutenez zalantzak dituztenak euskara batuan aritzeko; euskaldun zahar alfabetatu gabeak.

Hizketa ederraren jabe izatea erabateko zientzia da eta, ondorioz, bere lege propioak behar ditu.

- Zuzena behar du: gramatika akatsik gabea eta Euskaltzaindiaren ahoskera arauak betetzen dituena.
- Jatorra: euskal doinuaren arabera aldarrikatua.
- Komunikatiboa: mezua ulertzeko moduan helarazten duena.
- Naturala eta bizia: bat-bateko solasaldian arituko bagina bezala.

Baina nola eskatuko diogu aktore/hizlari bati interpretazioak hain berezkoak dituen zeregin horiek guztiak gauzatzeko euskarak ahozko eredu estandarra finikatu gabe baldin badauka oraindik?

Bikoteak, autopsiak eta familia handiak

ARANTXA ITURBE

Bakarkako ariketa da idaztea, antzerkirako ez denean. Antzerkian, familia osoaren eginkizuna da hitza; hots, esaldia sentimentu eta paperekoa benetako bihurtzea.

Bikotea

Agurtzane Intxaurregak eta biok osatzen dugu bikotea. Idatzi izan ditugun lan guziak kafe baten bueltan hasten dira. Zer moduz? Ondo, etxean?, familia ere bai, laneko gorabeheraren bat... Bikote baten arteko hizketagaia. Horrela hasi zen *Aitarekin bidaian* ere. Adinean aurrera goaz, gurasoak zahartuz, ezagun batek kontatutakoa, besteak aitarekin dituen buruhausteak, anekdota pare bat, eta Agurtzaneren sententzia: “Hor antzezlan bat dago”.

Agurtzanek bizitzako izkin guztietan antzerkia ikusteko dohaina du. Antzerkizale delako, eta antzerki-egile, eta antzerki-maitale. Antzerkiak bizi du. Eta arriskutsua da edozer gauza kontatzea, esaldia bukatzerako ikusi egiten duelako eszena. Eta behin eszena ikusten badu, akabo. Idazteria. Nirea da ardura hori: nirea da hark ikusten duena hitz bihurtzeko lana. Hamarkada bat elkarrekin egin eta gero, esan dezaket ez duela bakarka idaztearekin zerikusirik. Entzun egiten dut nik; ikusi, berak. Eta bion artean eraikitzen ditugu lan asko, borrokaren bat edo beste, oztopo dezente eta, ilusio gehiagorekin azkenean, antzezlan bihurtzen diren testuak, bere antzezlan bihurtzen diren testuak. Ze, hori du antzerki-idazle izateak: idatzitakoa abiapuntu besterik ez da, normalean beste batek/batzuk bere egiteko.

Familia haziz

Hasierako gure bikotea berehala hazi zen (ez guk nahi bezain pronto, hori ere egia da; izan zen tartean ez zuela nahi esandako aktoreren bat, arazo buro-

kratikoren bat... ohikoak, denak, antzerkiaren munduan). Bainan behin aita Jose Ramon Soroiz, seme Joseba Apaolaza eta musikari-ameslari Jabier Muguruza gonbidatu eta *Aitarekin bidaian* eraikitzeari ekindakoan erabakiak Agurtzанeren esku geratu ziren eta aportazioak, aldaketak, egokitzapenak denen esku.

Eta berdin, jada gorpuztutako testu bera gazteleraez erakusteko orduan. Lehendabiziko esaldia, lehendabiziko buruhaustea: “Zaharrak, gauzak dira”. Hitz horiekin hasten da antzeziana. Zenbat jirabuelta gazteleraez zentzu, indar eta krueltasun berberaz esateko! Soroizek irtenbidea ekarri zuen arte: “Viejos son los trapos”. Entzundakotik ekarria. Eta horrela, esaldiz esaldi, baina ez idazlearen esaldi idatzietatik; esateko idatzitako hitzetatik baizik. Esateko baitira hitz guztiak. Denak. Salbuespenik gabe. Paperean eder eta borobil uzteko idazlearen ametsak alde batera utzi, eta familia osoaren nahiak entzun, aztertu, negoziatu eta erabakitzeko ordua.

Idazlea ez da bakarrik bizi antzerkian. Familia haziz doa, eta familiako kide bakoitzak du bere tokia eta bere garrantzia.

Familia handia

Aitarekin bidaian berrogeita hamar aldiz jendaurrean eraiki eta gero, Itzulpengintza tailerrari esker, lehen jada numerosoa zen familiari kide gehiago erantsi zaizkio: familia honetan hitza eta garrantzia duten kide gehiago, bakoitza bere hizkuntzarekin, bakoitza bere esperientziarekin. Familia-buru idazlea izango zela pentsatzen zuten itzultzaleek. Hasieratik saiatu nintzen adierazten partikular samarra dela familia hau: hemen, denek dutela ahotsa eta hitza. Baita eurek ere. Egunen batean antzezlanak beste hizkuntza bat ikasten badu, beste familia baten abiapuntu izango den hitza.

Erditzeak eta autopsiak

Antzezlan baterako lehendabiziko hitzak idazten direnetik antzeziana gorpuzten denera bitarteko hilabeteak haurdunaldi baten pareko dira. Luzea, haurdunalia, gehienetan. Bederatzi hilabete baino luzeagoa. Erditzea, antzeziana lehendabizikoz erakusteko moduan den egunean izaten da.

Agurtzanek eta biok badugu eskamentua horretan. Badakigu zenbat hitz eder sakrifikatu behar izaten den bidean, antzezlanaren mesedetan; badakigu zenbat irudi gozagarri eransten diren hitzetatik abiatuta, hitzik gabe amaitzeko;

badakigu hitza dela oinarri, baina erditu gabe geratuko ginatekeela hitz horiek beste behar batzuen arabera moldatzeko, aldatzeko, egokitzeko malgutasunik ez bagenu.

Gasteizko esperientzia autopsia modura hasi zen: Diana, Monika, Ainara, David, Itziar, Arantzazu... autopsia-egile zehatz eta zorrotzak dira. *Aitarekin bidaian* autopsia-mahai gainean jarri eta han hasi ziren, hitzez hitz, esaldiz esaldi aztertzen. Eta antzezlanarekin batera, neroni sentitu nintzen aztertu: garunetik hatz puntetaraino. Eskerrak Julia alboan zen, antzerkian gorpu bakarra aztertuta ateratako emaitzak ez direla oso zientifikoak erakusteko: gorpu asko aztertu beharko lirateke emaitza sendoak ateratzeko; antzezlaneko familia osatzen duten guztiak, gutxienez.

Eta gainera, autopsiarena, azken batean, izuak, ezezagutzak eta ezjakintasunak sortutako irudi faltsua besterik ez zen izan. Ze, azken egunean, semeak aitari ingelesez, polonieraz, katalanez eta alemanez hitz egin zionean, aita hainbeste hizkuntzatan bere bidaia partikularrean galdu zenean, jabetu ginen, autopsia ez baizik-eta beste erditze posible askoren abiapuntua jarri genuela mahai gainean, familia handiarekin.

Eskerrik asko. Denoi.

Lantegikideak

Arantxa Iturbe

Nafarroako Unibertsitatean ikasi nituen informazio zientziak eta 80ko hamarkadatik hona Euskadi Irratian ari naiz lanean. Gaur egun kultura albistegi bat, Arratsaldekoa, eta sortzaileei txoko atsegina bat eskaintzen saiatzen den Arratsean saioa gidatu eta zuzentzen ditut, azken hogeい urteotan lankide ditudan Tere Beloki eta Nekane Peñagarikanorekin batera.

Kontatzea nere pasioetako bat zela sinistuta idatzi izan ditut ipuinak (*Ezer baino lehen, Lehenago zen berandu, Kontu-jaten*), idatzi izan ditut zutabeak, idatzi izan dut antzerkia Agurtzane Intxaurregarekin batera, (*Ai, ama!, X, Aitarekin bidaian*), idazten ditut egunero irratirako hitzak eta urteekin jabetu naiz kontatzeak adina betetzen nauela entzuteak. Horregatik gozatzen dut egunero zer kontatua daukan jendeak erantzungs ditzidan galderak pentsatzen eta idazten.

Irratilari naiz ofizioz; idazle, afizioz. Ametsak bete ditudala esango nuke, egunero amets egitea ofizioak eta afizioak pasioz bizitzeko ezinbesteko dela jakingo ez banu.

Agurtzane Intxaurregara

Zer naizen zehaztea zaila egiten zait. *Teatrero* hitza atsegina dut, ordea. Teatroa zinez maite dudalako izango da ziurrenik, bere arlo guzietan. Nondik sortu zaidan pasio hori ez dut jakin oraindik. Hala ere, bizimodua era formalean ateratzeko asmoz Informazio zientziatan lizentziatu nintzen. 1989an, ordea, bihotzak buruari hordagoa jo eta Eusko Jaurlaritzako Antzerti arte dramatiko zerbitzuaren hiru urteak osatu nituen, eta Hika Antzerki Taldea sortu nire ikaskideekin. Harrezkero buru-balarri ibili naiz interpretazio munduan, aktore lanetan hasieran eta gerora eszena zuzendari, bai eta antzerki idazle modura. *Ai, ama! Seda, Aitarekin bidaian, Ogro Txikia, Ilargiaren bi aldeak...* Denak dira lanbide honeitan segitzeko arrazoi sendoa.

Horrez gain, urte hauetan guzietan hainbat Gala zuzendu ditut. Telebistako gidoilarri gisa ere lan egin dut eta *Teresa eta Galtzagorri* ipuin bilduma eta “Bide-

gileak” bildumarako “*Maurizia Aldeiturriaga*” pandero joleari buruzko lana ere argitaratu ditut.

Julia Marin Arteaga

Antzerki ikuskizun ugaritan parte hartu dut itzultzaire eta zuzendari laguntzaile moduan: *Mephisto* (Klaus Mann), *Xolak badu lehoien berri* (Bernardo Atxaga), *Anarkista baten ezusteko heriotza* (Dario Fo), *Eskola hutsik* (Tahar Ben Jelloun), *Artea* (Yasmina Reza), *Lapur-zuloa* (Stephen Adly Guirgis), *Karabas* (Golden Appel Quartet eta Kanpingags), *Hor al zaude?* (Javier Daulte), *Grönholm metodoa* (Jordi Galceran), *Ilunpetan* (Peter Shaffer), *Ahuntza edo nor da Silvia* (Edward Albee), *Presidente andreak* (Werner Schwab)...

1995ean ekin nion euskararen ahoskera ezaugariak ikertzeari. Eta harrezkeroztik arlo askotako profesionalekin nabil ahozkotasuna lantzen: irakasleak, kazetariak, esatariak, aurkezleak, aktoreak, hizlariak... *Testuen interpretazioa euskaraz* gaia irakasten dut Donostiako Arte Eszenikoen Tailerrean, eta *Idazkuntza-teknikak Itzulidatz lan-taldearekin*.

Monika Czerny

Monika Czerny naiz, poloniarra, kontsonante konbinaketa ahoskaezinez osatutako izena duen hirian –Szczecin– jaioa. Euskal Herriarekin 1997an egin nuen topo lehen aldiz, Poznango Adam Mickiewicz Unibertsitatean ematen ziren euskara klaseetan, hain zuzen. Gaztelaniar eta Euskal Filologian lizenziatura naiz eta euskara irakasle jardun dut Poznango eta Birminghamgo Unibertsitateetan, eta baita Euskal Herrian bertan ere hainbat barnetegi zein euskaltegitan. Irakaskuntzaz gain, azken urteotan itzulpengintza arloan hasi naiz neure txokoa bilatzen. Literaturatik urrunxeago geratzen diren testuak alde batera utzita, Eider Rodriguezentzako *Katu Jendea* ipuina polonieraratu ondoren, aurkezten dudan hauxe da nire bigarren literatur itzulpena.

Diana Draper

Ingalaterran jaioa naiz, Portsmouth-en. York-eko Unibertsitatean literatura inglesa ikasi nuen. Orain dela hamasei urte Euskal Herrira etorri nintzen eta harrezkeroztik hemen bizi naiz; lehendabizi urtebeteko Lazkaon, ondoren lau urtez Donostian eta azkenengoz Ezkio-Itsason, gaur arte. Itzultzaire aritu naiz lanean neure kasa 1998tik, eta azken hamar urte hauetan aldibereko interprete ere bai.

David Lindemann

Jatorriz Hanburgoko, Soraluzen bizi naiz gaur egun. Berlingo Freie Universität-en Politika Zientzia ikasi nuen; 2003an Euskal Herrira etorri eta UPV-EHUko Gasteizko Letren Fakultatean, Itzulpengintza eta Interpretazioa Lizentziaturan (ES, EN, DE, EU, LA) eta Hizkuntzalaritza eta Euskal Filologia Masterrean aritu nintzen. “Sancho el Sabio” Fundazioaren bekaduna izan naiz bi urtez. 2010tik aurrera, itzultzale autonomo gisa egiten dut lan. Gaztelerazko lan bat alemaneratu ondoren, orain euskarazko hiru liburu alemaneratuko ditut Bonn-eko Pahl-Rugenstein argitaletxearentzat.

Ainara Munt Ojanguren

Itzulpen eta Interpretazio ikasketak egin nituen Vic-eko Unibertsitatean, eta doktoretza ikasketak ere bertan egin nituen. 2003an, Txinara joan nintzen irakurle, AECIren beka bati esker, eta bi urte egin nituen han. Txinera ikasteko baliatu nuen egonaldi hura. Gaztelania, katalana, euskara eta ingelesa ditut lan-hizkuntza nagusiak, baina tarteka alemanetik eta txineratik ere egiten ditut itzulpenak. Itzultzale autonomoa naiz 1997az geroztik, eta era askotako testuak itzultzen ditut: literatura, ikus-entzunezkoak eta hizkuntzak ikasteko liburuak. Gaur egun, irakasle ere banaiz Bartzelonako Unibertsitateko graduondoko batean, eta bitartekari lanetan jarduten dut Consorci per a la Normalització Lingüística-n, txinatarrei katalana irakasten. APTIC Kataluniako itzultzaleen elkarteko sortzaileetako bat, eta PEN Catalàko kide ere banaiz.

Itziar Otegi

Oiartzuar gasteiztartua, hasiera batean zientziaren alorrean egin nituen ikasketak, bai eta nire lan-ibilbidearen lehen urratsak ere. Halako batean, ordea, Gasteizko Letren Fakultatean ikasketak egin eta itzulpengintzara jauzi egin nuen. Geroztik, itzultzale eta interprete nabil, gehienbat neure kontura. Zientzia eta literatura itzultzen ditut batez ere. *Axenario* (Jules Renard), *Hil ala bizi* (R.L. Stine), *Ez da erraza gizon on bat aurkitzea* (Flannery O'Connor) eta *Bost hitzaldi krimenari eta histeriari buruz* (Patricia Parry) itzuli ditut. *Idazlea itzultzaleen lantegian* izeneko mintegian parte hartzen dudan bigarren aldia da.

